

STATEN & REVO- LUTIONEN

VLADIMIR I. LENIN

INNEHÅLL:

1.Klassamhället och staten.....	6
2.Erfarenheterna från åren 1848-1851.....	20
3.Erfarenheterna av Pariskommunen år 1871. Marx analys	31
4.Fortsättning. Engels kompletterande förklaringar.....	48
5.De ekonomiska grunderna för statens bortdöende	69
6.Hur opportunisterna förflackat marxismen.....	86
7.Erfarenheterna från de ryska revolutionerna 1905 och 1917.....	101

Arbetarbildning

Förord till första upplagan

Frågan om staten får för närvarande särskild vikt såväl i teoretiskt som i praktiskt-politiskt avseende. Det imperialistiska kriget har i ytterligt hög grad påskyndat och skärpt processen för den monopolistiska kapitalismens förvandling till statsmonopolistisk kapitalism. Det vidunderliga förtrycket mot de arbetande massorna genom staten, vilken allt intimare sammansmälter med de allsmäktiga kapitalistförbunden, blir allt värre. De ledande länderna förvandlas - vi syftar här på "hemmafronten" i dessa länder - till militärtukthus för arbetarna.

Det utdragna krigets oerhörda fasor och elände gör massornas läge outhärdligt och ökar deras indignation. Den internationella proletära revolutionen håller tydligt på att växa fram, och frågan om dess förhållande till staten får nu praktisk betydelse.

De under årtionden av jämförelsevis fredlig utveckling anhopade elementen av opportunism har skapat den socialchauvinistiska strömningen, som är förhärskande inom de officiella socialistiska partierna i hela världen. Denna strömning (Plechanov, Potresov, Bresjkovskaja, Rubanovitj, samt i något beslöjad form herrar Tsereteli, Tjernov & Co. i Ryssland; Scheidemann, Legien, David m.fl. i Tyskland; Renaudel, Guesde, Vandervelde i Frankrike och Belgien; Hyndman och fabianerna i England o.s.v., o.s.v.) - socialism i ord, men chauvinism i handling - kännetecknas av de "socialistiska ledarnas" lumpna, lakejaktiga anpassning inte bara till den "egna" nationella bourgeoisins intressen, utan just till den "egna" statens intressen, ty flertalet s.k. stormakter har länge exploaterat och förslavat en hel rad små och svaga nationaliteter. Det imperialistiska kriget är just ett krig för styckning och omfördelning av detta slags byte. Kampen för de arbetande massornas frigörelse från bourgeoisins inflytande i allmänhet och från den imperialistiska bourgeoisins inflytande i synnerhet är omöjlig utan kamp mot de opportunistiska fördomarna beträffande "staten".

Till en början skall vi granska Marx och Engels lära om staten och särskilt ingående sysselsätta oss med de sidor av denna lära, som råkat i glömska eller blivit föremål för opportunistisk förvanskning. Därefter skall vi speciellt sysselsätta oss med huvudrepresentanten för dessa förvanskningar Karl Kautsky, den mest kände ledaren för Andra inter-

nationalen (1889-1914), vilken under det nuvarande kriget gjort en så ömklig bankrutt. Till sist skall vi sammanfatta de viktigaste resultaten av erfarenheterna från de ryska revolutionerna 1905 och i synnerhet 1917. Denna senare närmar sig för närvarande (början av augusti 1917) tydligen slutet av sin första utvecklingsperiod, men hela denna revolution kan överhuvudtaget endast förstås som en länk i den kedja av socialistiska proletära revolutioner, vilka det imperialistiska kriget framkallar. Frågan om den proletära socialistiska revolutionens förhållande till staten får sålunda inte bara en praktisk-politisk betydelse, utan också en högst aktuell betydelse, såsom en fråga om att upplysa massorna om vad de under den närmaste framtiden bör göra för att befria sig från kapitalets ok.

Augusti 1917

Författaren

Förord till andra upplagan

Föreliggande andra upplaga utkommer nästan oförändrad. Endast i kapitel II har paragraf 3 blivit tillfogad.

Moskva den 17 december 1918

Författaren

KAPITEL I

Klassamhället och staten

1. Staten - en produkt av klassmotsättningarnas oförsonlighet

Med Marx lära försiggår för närvarande detsamma, som under historiens gång ofta försiggått med lärar av revolutionära tänkare och ledare för de undertryckta klassernas befrielsekamp. Förtryckarklasserna belönade de stora revolutionärerna under deras livstid med ständiga förföljelser, mötte deras lära med det vildaste hat, den mest rasande illvilja och den hejdlösaste lögn- och förtalskampanj. Efter deras död försöker man förvandla dem till menlösa helgon, så att säga kanonisera dem, ge deras *namn* en viss ryktbarhet för att "trösta" de förtryckta klasserna och slå blå dunster i ögonen på dem, medan den revolutionära lärans *innehåll* kastreras och banaliseras och dess revolutionära skärpa avtrubbas. En sådan "bearbetning" av marxismen har f.n. bourgeoisin och opportunisterna inom arbetarrörelsen enat sig om. De glömmar, åsidosätter och förvränger lärans revolutionära sida, dess revolutionära väsen. De skjuter i förgrunden och förhärligar det, som är antagligt eller synes vara antagligt för bourgeoisin. Alla socialchauvinister är för närvarande "marxister" - skämt åsido! Och allt oftare talar tyska borgerliga lärda, som ännu i går var specialister på marxismens utrotning, om den "tysknationelle" Marx, vilken skulle ha fostrat så utomordentligt välorganiserade förbund av arbetare för rövarkriget!

I ett sådant läge, när förvrängningarna av marxismen är så oerhört utbredda, består vår uppgift framförallt i att *återställa* Marx verkliga lära om staten. I detta syfte är det nödvändigt att anföra ett stort antal långa citat ur Marx och Engels egna verk. Självfallet kommer de långa citaten att göra framställningen tung och inte alls bidra till att göra den lättfattlig. Men de är absolut oundgängliga. Alla, eller åtminstone alla avgörande ställen i Marx och Engels verk, som rör staten, måste ovillkorligen anföras så fullständigt som möjligt för att läsaren skall kunna bilda sig en självständig uppfattning om samtliga åsikter hos den vetenskapliga socialismens grundare och om dessa åsikters utveckling, samt också för att den nu förhärskande «kautskyismens» förvrängning av dessa åsikter skall bli dokumentariskt bevisad och åskådliggjord.

Låt oss börja med Friedrich Engels mest spridda verk: «[Familjens,](#)

[privategendomens och statens ursprung](#)», av vilket redan sjätte upplagan utkom år 1894 i Stuttgart. Vi måste översätta citaten från de tyska originalen, därför att de ryska översättningarna trots sin mångfald till största delen är ofullständiga eller synnerligen otillfredsställande.

“Staten”, säger Engels, i det han gör en sammanfattning av sin historiska analys, “är sålunda ingalunda en makt, som påtvingas samhället utifrån. Lika litet är den ‘den sedliga idéns verklighet’, ‘förnuftets bild och verklighet’, som Hegel påstår. Den är snarare en produkt av samhället på ett bestämt utvecklingsstadium, den utgör beaktelsen att detta samhälle invecklat sig i en olöslig motsägelse med sig självt, splittrats i oförsonliga motsättningar, som det inte är i stånd att lösa. Men för att dessa motsatser, klasser med motstridande ekonomiska intressen, inte skall förinta sig själva och samhället i fruktlös kamp, är det nödvändigt med en makt, som skenbart står över samhället, som har att dämpa konflikten och hålla den inom ‘ordningens’ gränser. Och denna makt, som framgått ur samhället men som ställer sig över det och mer och mer avlägsnar sig från det, är staten.” (Sid. 177-178 i sjätte tyska upplagan.)

Här är marxismens grundidé beträffande statens historiska roll och betydelse fullständigt klart uttryckt. Staten är en produkt och en yttring av klassmotsättningarnas *oförsonlighet*. Staten uppkommer där, då och i den mån klassmotsättningarna objektivt sett *inte kan* försonas. Och omvänt: Statens existens bevisar att klassmotsättningarna är oförsonliga.

Just på denna ytterst viktiga och grundläggande punkt börjar man förvränga marxismen, vilket sker efter två huvudlinjer.

Å ena sidan: de borgerliga och i synnerhet de småborgerliga ideologer, som under trycket av obestridliga historiska fakta nödgas erkänna, att staten endast finns där klassmotsättningar och klasskamp existerar, “rättar” Marx på så sätt, att staten framställs som ett organ för klassernas *försoning*. Enligt Marx skulle staten varken kunna uppkomma eller bestå, om försoning mellan klasserna vore möjlig. Hos de källborgerliga, brackiga professorerna och publicisterna blir resultatet - under ständiga och välvilliga hänvisningar till Marx! - att staten just försonar klasserna. Enligt Marx är staten ett organ för *klassvälde*, ett organ för den ena klassens *undertryckande* av den andra; den skapar en “ordning”, som legaliserar och befäster detta förtryck, i det den dämpar klassernas sammandrabbningar. Enligt de småborgerliga politikernas mening består ordningen just i klassernas försoning och inte i att den ena klassen undertrycker den

andra; att dämpa sammandrabbningarna innebär att försona klasserna och inte att beröva de förtryckta klasserna vissa stridsmedel och stridsmetoder för att störta förtryckarna.

Under revolutionen 1917 t.ex., när frågan om statens roll och betydelse just reste sig i hela sin vidd, praktiskt reste sig som en fråga om omedelbar aktion och därtill en aktion i massomfattning, gled alla socialistrevolutionärer och mensjeviker med ens och fullständigt ned i den småborgerliga teorin om klassernas "försoning" genom "staten". Otaliga resolutioner och artiklar av politiker från dessa båda partier är helt genomsytrade av denna källborgerliga och brackiga teori om "försoning". Att staten är ett organ för en bestämd klass herravälde, en klass som *inte kan* försonas med sin antipod (med den motsatta klassen), detta är den småborgerliga demokratin aldrig i stånd att begripa. Förhållandet till staten är ett av de mest åskådliga uttrycken för att våra socialistrevolutionärer och mensjeviker alls inte är socialister (vilket vi bolsjeviker alltid bevisat), utan småborgerliga demokrater med nästan-socialistisk fraseologi.

Å andra sidan är den "kautskyistiska" förvrängningen av marxismen långt mera raffinerad. «Teoretiskt» förnekas inte, att staten är ett organ för klassvälde och inte heller att klassmotsättningarna är oförsonliga. Men följande sak lämnas ur sikte eller fördunklas: om staten är en produkt av klassmotsättningarnas oförsonlighet, om den är en makt, som står *över* samhället och «*mer och mer avlägsnar sig från det*», så är det uppenbart, att den förtryckta klassens befrielse är omöjlig, inte bara utan en våldsam revolution, *men också utan tillintetgörande* av den statsmaktsapparat, som den härskande klassen skapat och i vilken detta "avlägsnande" förkroppsligas. Denna teoretiskt sett självklara slutsats har Marx, så som vi här nedan skall se, med största bestämdhet dragit på grundval av en konkret historisk analys av revolutionens uppgifter. Och just denna slutsats har Kautsky - såsom vi i fortsättningen utförligt skall påvisa ... "glömt" och förvrängt.

2. Speciella förband av väpnade människor, fängelser o.s.v.

"Till skillnad från den gamla gentil- (släkt- eller klan-) organisationen", fortsätter Engels, "utmärker sig staten för det första därigenom att stats-

medborgarna indelas *territoriellt*." ...

"Oss förefaller denna uppdelning vara "naturlig", men den har kostat en lång kamp mot den gamla organisationen enligt klaner eller släkter.

Det andra är inrättandet av en *offentlig våldsmakt*, vilken inte längre omedelbart sammanfaller med befolkningen, som själv organiserar sig som väpnad makt. Denna speciella, offentliga makt är nödvändig, emedan en självverksam beväpnad organisation av befolkningen är omöjlig efter splittringen i klasser ... Denna offentliga våldsmakt existerar i varje stat. Den består inte bara av beväpnade människor utan också av sakliga bihang, fängelser och tvångsanstalter av alla slag, om vilka gentilsamhället ingenting visste ..."

Engels utvecklar begreppet om den "makt", som kallas stat, denna makt, som utgått från samhället, men ställer sig över detta och alltmer fjärrar sig från det. Vari består denna makt framför allt? I speciella förband av beväpnade människor, som har fängelser m.m. till sitt förfogande.

Vi har rätt att tala om speciella förband av beväpnade människor, därför att den offentliga makt, som kännetecknar varje stat, "inte längre omedelbart sammanfaller" med den beväpnade befolkningen, med dess "självverksamma beväpnade organisation".

Liksom alla stora revolutionära tänkare söker Engels rikta de klassmedvetna arbetarnas uppmärksamhet just på det, som förefaller den härskande källborgerligheten vara minst beaktansvärt, mest invariant, helgat av inte bara solida, utan man kan rent av säga förstelnade fördomar. Den stående armén och polisen är huvudverktyg för de statliga myndigheternas maktutövning, men - kan det väl vara annorlunda?

För det överväldigande flertalet européer i slutet av 1800-talet, som Engels vände sig till och som varken hade genomlevat eller på nära håll iakttagit en enda stor revolution, kan det inte vara annorlunda. För dem är det absolut obegripligt, vad "befolkningens självverksamma beväpnade organisation" är för något. Frågan, varför det visat sig nödvändigt att ha speciella, över samhället stående förband av beväpnade människor (polis, stående armé) som fjärrar sig från samhället, är den västeuropeiska och ryska källborgaren böjd att besvara med ett par fraser, lånade från Spencer eller Michajlovskij, med en hänvisning till att det samhälleliga livet blivit mera invecklat, att funktionerna differentierats och dylikt.

En sådan hänvisning förefaller "vetenskaplig" och insöver på ett ut-

märkt sätt källborgaren genom att den fördunklar det viktigaste och grundläggande: samhällets splittring i oförsonligt fientliga klasser.

Utan denna splittring skulle "befolkningens självverksamma beväpnade organisation" skilja sig från den primitiva organisationen hos en hjord apor, vilka griper till träkäppar, eller hos urmänniskor, eller hos människor, förenade i klassamhällen, genom sin komplicerade natur, sin höga teknik o.s.v., men en dylik organisation skulle dock vara möjlig.

Den är omöjlig därför, att det civiliserade samhället är splittrat i fientliga och därtill oförsonligt fientliga klasser, vilkas "självverksamma" beväpning skulle leda till väpnad kamp dem emellan. Uppstår en stat, så skapas en speciell makt, speciella förband av beväpnade människor, och varje revolution, som krossar statsapparaten, visar oss åskådligt, hur den härskande klassen strävar att återupprätta de speciella förband av beväpnade människor, som tjänar *den*, och hur den förtryckta klassen strävar att skapa en ny organisation av samma slag, som är i stånd att tjäna de exploaterade och inte exploatorerna.

I det anförda uttalandet ställer Engels teoretiskt samma fråga, som varje stor revolution praktiskt, åskådligt och dessutom i en massaktions omfång ställer för oss, nämligen frågan om det ömsesidiga förhållandet mellan de "speciella" förbanden av beväpnade människor och "befolkningens självverksamma beväpnade organisation". Vi skall få se hur denna fråga konkret illustreras genom de europeiska och ryska revolutionernas erfarenheter.

Men låt oss återvända till Engels framställning.

Han påvisar, att ibland, t.ex. i vissa delar av Nordamerika, denna offentliga makt är svag (det är här frågan om ett för det kapitalistiska samhällets vidkommande sällsynt undantag och om de delar av Nordamerika, där den fria kolonisten var förhärskande under den förimperialistiska perioden) men att den i allmänhet förstärks:

"... Den offentliga makten förstärks i samma grad som klassmotsättningarna inom staten skärps och de stater, som gränsar till varandra, blir större och folkrikare - man behöver bara betrakta vårt nutida Europa, där klasskamp och erövringskonkurrens skruvat upp den offentliga makten till en sådan höjd, att den hotar att uppsluka hela samhället och till och med staten ..."

Detta är inte skrivet senare än i början av 1890-talet. Engels sista förord är daterat den 16 juni 1891. Då hade övergången till imperialis-

men - såväl i fråga om trusternas fullständiga herravälde som i fråga om storbankernas allmakt, en kolonialpolitik i större skala o.s.v. - nätt och jämnt börjat i Frankrike och var ändå svagare i Nordamerika och i Tyskland. Sedan dess har "erövringskonkurrensen" tagit gigantiska steg framåt och detta så mycket mer som jordklotet i början av andra årtiondet av 1900-talet visade sig vara slutgiltigt uppdelat mellan dessa "konkurrerande erövrare", d.v.s. de rovlystna stormakterna. Rustningarna till lands och sjöss har sedan dess vuxit i otrolig grad, och rovkriget 1914-1917 om Englands eller Tysklands herravälde över världen, om delningen av bytet, har gjort, att den rovlystna statsmaktens "uppslukande" av alla samhällskrafter nästan utvecklat sig till en fullständig katastrof.

Engels kunde redan år 1891 påvisa "erövringskonkurrensen" såsom ett av de viktigaste kännetecknen för stormakternas utrikespolitik, medan socialchauvinismens lymlar åren 1914-1917, när just denna konkurrens, mångdubbelt skärpt, framkallat det imperialistiska kriget, maskerar försvaret av "sin egen" bourgeois rovlystnad med fraser om "fosterlandsförsvar", "republikens och revolutionens försvar" och dylikt!

3. Staten - ett verktyg för den förtryckta klassens exploatering

För underhållet av en speciell, över samhället stående offentlig makt är skatter och statskulder nödvändiga.

"Med den offentliga makten och rättigheten att driva in skatterna i sin hand", skriver Engels, "framstår statstjänstemännen blott som samhällets organ *över* samhället. Den frivilliga aktning, som gentilordningens organ åtnjöt, är dem inte tillräcklig, även om de skulle kunna vinna den" ... Man stiftar speciella lagar om ämbetsmännens helighet och oantastlighet. «Den simplaste polis» har mer «auktoritet» än klanens representanter, men till och med chefen för krigsmakten i en civiliserad stat kan avundas en klanhövding för den «frivilliga och obestridda aktning» som denne åtnjuter av samhället.

Här har frågan om ämbetsmännens privilegierade ställning såsom organ för statsmakten ställts. Såsom det viktigaste har angetts: Vad ställer dem *över* samhället? Vi skall se, hur denna teoretiska fråga praktiskt löstes av Pariskommunen 1871 och reaktionärt beslöjades av Kautsky år 1912.

«... Då staten uppkommit ur behovet att hålla klassmotsättningarna i tygeln, men då den samtidigt uppstått mitt i konflikten mellan dessa klasser, så är den i regel den mäktigaste, ekonomiskt härskande klassens

stat, vilken klass genom denna stat också blir politiskt härskande klass och sålunda finner nya medel att hålla nere och utsuga den förtryckta klassen» ... inte bara den antika och den feodala staten var organ för exploatering av slavar och livegna, utan även den moderna representationsstaten är ett verktyg för kapitalets utsugning av lönarbete. «Undantagsvis förekommer emellertid perioder, då de kämpande klasserna håller varandra så nära i jämvikt, att statsmakten som skenbar förmedlare momentant erhåller en viss självständighet till de båda klasserna» ... Sådan var den absoluta monarkin under 1600- och 1700-talen, bonapartismen i Frankrike under första och andra kejsardömet och Bismarck i Tyskland.

Och sådan - tillägger vi själva - är Kerenskij's regering i det republikanska Ryssland, sedan den börjat förfölja det revolutionära proletariatet, i ett ögonblick, när sovjeterna på grund av de småborgerliga demokraternas ledning *redan* är maktlösa medan bourgeoisin *ännu* inte är tillräckligt stark för att direkt upplösa sovjeterna.

«I en demokratisk republik», fortsätter Engels, «utövar rikedomens sin makt indirekt men desto säkrare», nämligen för det första genom «direkt tjänstemannakorruption» (Amerika), för det andra genom «en allians mellan regering och börs» (Frankrike och Amerika).

För närvarande har imperialismen och bankernas herravälde «utvecklat» båda dessa sätt att förfäktas och förverkliga rikedomens allmakt i vilka demokratiska republiker som helst till en utomordentlig konst. Om exempelvis hr Paltjinskij redan under de första månaderna av den demokratiska republikens existens i Ryssland, man kan säga under de «socialistiska» socialistrevolutionärernas och mensjevikernas smekmånad med bourgeoisin i koalitionsregeringen, saboterade alla åtgärder, som avsåg att tygla kapitalisterna och deras marodörgärningar, deras utplundring av statskassan genom krigsleveranserna, och om därefter den ur regeringen avgångna hr Paltjinskij (naturligtvis ersatt av en annan, alldeles likadan Paltjinskij) av kapitalisterna «belönats» genom en liten post med en lön på 120.000 rubel om året - vad betyder då detta? Direkt korruption eller indirekt? Regeringens förbund med syndikaten eller «endast» ett vänskapligt förhållande? Vilken roll spelar personer av typen Tjernov och Tsereteli, Avksentiev och Skobelev? - Är de «direkta» bundsförvanter till de miljonärer, som bestjäl statskassan, eller bara indirekta?

«Rikedomens» allmakt är *säkrare* i den demokratiska republiken, där för att den inte är beroende av ett dåligt politiskt hölje för kapitalismen.

Den demokratiska republiken är det bästa möjliga politiska höljet för kapitalismen, och därför grundar kapitalet, sedan det (genom herrarna Paltjinskij, Tjernov, Tsereteli & Co) tagit detta det bästa höljet i besittning, sin makt så starkt och så säkert, att *ingen* skifte av vare sig personer, institutioner eller partier inom den borgerligt demokratiska republiken rubbar denna makt.

Man måste ytterligare konstatera, att Engels med största bestämdhet kallar den allmänna rösträtten ett verktyg för bourgeoisins herravälde. Den allmänna rösträtten, säger han, i det han tydligen tar i betraktande den tyska socialdemokratins långa erfarenhet, är

“gradmätaren på arbetarklassens mognad. Mer kan och kommer den aldrig att vara i den nuvarande staten.”

Småborgerliga demokrater i stil med våra socialistrevolutionärer och mensjeviker såväl som deras köttsliga bröder, alla socialchauvinister och opportunisterna i Västeuropa, väntar nämligen “mer” av den allmänna rösträtten. De hyser själva och ingiver folket den falska uppfattningen, att den allmänna rösträtten “i den *nuvarande* staten” verkligen vore i stånd att ge uttryck åt flertalet arbetares vilja och trygga dess genomförande.

Vi kan här endast påpeka denna falska uppfattning och endast hänvisa till, att Engels fullständigt klara, precisa och konkreta uttalande jämt och ständigt förvrängs i de “officiella” (d.v.s. opportunistiska) socialistiska partiernas propaganda och agitation. Hur genomfalsk den uppfattning är, som Engels här förkastar, skall vi närmare klarlägga i fortsättningen av vår framställning om Marx och Engels åsikter beträffande den “*nuvarande*” staten.

En allmän uppfattning av sina åsikter ger Engels i sitt populäraste verk med följande ord:

“Staten har alltså inte funnits i evighet. Det har funnits samhällen, som redde sig utan den, som inte hade en aning om stat och statsmakt. På en bestämd nivå av den ekonomiska utvecklingen, som med nödvändighet var förbunden med samhällets splittring i klasser, blev staten på grund av denna splittring en nödvändighet. Vi närmar oss nu med raska steg ett utvecklingsstadium i produktionen, under vilket dessa klassers existens inte bara har upphört att vara en nödvändighet utan blivit ett direkt hinder för produktionen. De kommer att försvinna lika oundvikligt som de en gång har uppstått. Med dem försvinner oundvikligen

staten. Samhället, som nyorganiserar produktionen på grundval av fri och lika association mellan producenterna, placerar hela statsmaskineriet på den plats, där det då kommer att höra hemma: i fornminnesmuseet, vid sidan av spinnrocken och bronsyxan.”

Det är inte ofta man påträffar detta citat i den nutida socialdemokratiska propaganda- och agitationslitteraturen. Men t.o.m. när så är fallet, anförs det i de flesta fall som om man gjorde en bugning inför en helgonbild, d.v.s. för att officiellt uttrycka sin aktning för Engels utan varje försök att göra klart för sig, vilken vittfamnande och djupgående slagkraft hos revolutionen denna “hela statsmaskineriets placering på fornminnesmuseet” förutsätter. I de flesta fall kan man inte ens skymta någon förståelse för vad Engels kallar statsmaskineri.

4. Statens «bortdöende» och den våldsamma revolutionen

Engels ord om statens “bortdöende” är så allmänt kända, de citeras så ofta och visar i så skarp dager, vari det väsentliga i marxismens så vanliga förfalskning till opportunism består, att man utförligt måste uppehålla sig vid dem. Låt oss anföra hela den utläggning, varur de tagits:

“*Proletariatet griper statsmakten och förvandlar produktionsmedlen i första hand till statsegendom.* Men därmed upphäver det sig självt som proletariat, därmed upphäver det alla klasskillnader och klassmotsättningar och följaktligen även staten som stat. Det hittillsvarande samhället har rört sig i klassmotsättningar och har därför haft behov av staten, d.v.s. av en organisation i den för tillfället utsugande klassens händer för att upprätthålla produktionens yttre betingelser eller med andra ord för att med våld hålla den utsugna klassen nere i de former för förtryck, som det bestående produktionssättet föreskrev (slaveri, livegenskap eller bundenhet vid torvan, lönarbete). Staten var den officiella representanten för hela samhället, dess sammanfattning i en synlig korporation, men detta endast såtillvida som staten tillhörde den klass, vilken på sin tid ensam företrädde hela samhället: i forntiden de slavägande medborgarna, under medeltiden feodaladeln, i vår tid bourgeoisin. Genom att nu omsider bli faktisk representant för hela samhället, gör den sig själv överflödig. Så snart det inte längre finns någon samhällsklass att undertrycka, så snart den av klassherraväldet och den hittillsvarande produktionsanarkin förorsakade kampen för tillvaron mellan enskilda och de därur upp-

stående konflikterna och excesserna upphört - ja då finns det ingenting mer att undertrycka, som kunde göra en särskild undertryckningsmakt, en stat, nödvändig. Den första handling, med vilken staten verkligen framträder som representant för hela samhället - besittningstagandet av produktionsmedlen i samhällets namn - är tillika dess sista självständiga handling som stat. Ingripande av statsmakten i samhällsliga förhållanden blir överflödigt på det ena området efter det andra och avsonnar av sig självt. I stället för en regering över personer kommer en förvaltning av ting och ledning av produktionsprocessen. Statens ‘avskaffas’ inte, *den dör bort*. Mot denna bakgrund bör man bedöma frasen om ‘den fria folkstaten’, en fras som hade ett temporärt agitatoriskt berättigande men som ur vetenskaplig synpunkt i sista hand är ohållbar. Mot denna bakgrund bör man likaledes värdera de så kallade anarkisternas krav att staten skall avskaffas från i dag till i morgon.”

Utän risk att missta sig kan man säga att inom de nuvarande socialistiska partierna endast den del av denna Engels utomordentligt tankerika utläggning övergått i det socialistiska tänkandet såsom verklig ägodel, att staten enligt Marx “dör bort” till skillnad från den anarkistiska läran om statens “avskaffande”. Att stympa marxismen på detta sätt innebär att reducera den till opportunism, ty vid en dylik “tolkning” återstår bara en dunkel föreställning om en långsam, jämn och gradvis skeende förändring, om frånvaro av språng och stormar, av revolution. Statens “bortdöende” i den gängse, allmänt utbredda - om man så får uttrycka sig - massomfattande föreställningen innebär otvivelaktigt ett undanskymmande, om inte rent av ett förnekande av revolution.

En sådan “tolkning” är emellertid den grövsta förvrängning av marxismen, endast fördelaktig för bourgeoisin, och baserar sig teoretiskt på att man glömt de synnerligen viktiga omständigheter och överväganden, vilka påvisats exempelvis i den av oss fullständigt citerade, “sammanfattande” utläggningen av Engels.

För det första. Redan i själva början av denna utläggning säger Engels, att proletariatet genom att gripa statsmakten “upphäver staten som stat”. Det är “inte brukligt” att begrunda, vad detta innebär. Vanligen ignorerar man det helt och håller eller också anser man det för något slags “hegeliansk svaghet” hos Engels. I själva verket utgör dessa ord en kort sammanfattning av erfarenheterna från en av de väldigaste proletära revolutionerna, från Pariskommunen år 1871, varom vi skall tala utför-

ligare längre fram. I själva verket talar Engels här om att den proletära revolutionen "upphäver" *bourgeoisins* stat, medan orden om bortdöende hänförs till resterna av den *proletära* statsväsendet *efter* den socialistiska revolutionen. Den borgerliga staten "dör" inte "bort" enligt Engels, utan "upphäves" av proletariatet under revolutionen. Det som dör bort efter denna revolution är den proletära staten eller halvstaten.

För det andra. Staten är en "särskild undertryckningsmakt". Denna utomordentliga och i högsta grad djuptänkta definition har Engels här formulerat med uttömmande klarhet. Av den framgår, att *bourgeoisins*, ett fåtal rikas, "särskilda undertryckningsmakt" mot proletariatet, miljoner arbetande, måste avlösas av proletariatets "särskilda undertryckningsmakt" mot *bourgeoisin* (proletariatets diktatur). Häri består just "upphävandet av staten som stat". Häri består just "handlingen" att i samhällets namn ta produktionsmedlen i besittning. Och det är alldeles självklart att en *sådan* avlösning av den ena (borgerliga) "särskilda makten" genom den andra (proletära) "särskilda makten" alls inte kan försiggå i form av ett "bortdöende".

För det tredje. Om "bortdöendet" och - än mer uttrycksfullt och målande - om "avsommandet" talar Engels alldeles klart och bestämt då det gäller epoken *efter* "statens besittningstagande av produktionsmedlen i hela samhällets namn", d.v.s. *efter* den socialistiska revolutionen. Vi vet alla, att "statens" politiska form under denna tid utgörs av den mest fullkomliga demokrati. Men ingen enda av de opportunisterna, som så skamlöst förvränger marxismen, faller det in att det här hos Engels följaktligen rör sig om *demokratins* "avsomnande" och "bortdöende". Detta förefaller vid första ögonkastet mycket egendomligt. Men "obegripligt" är det bara för den, som inte gjort klart för sig, att demokratin *också* är en stat och att följaktligen också demokratin försvinner när staten försvinner. Endast revolutionen kan "upphäva" den borgerliga staten. Staten överhuvudtaget, d.v.s. den mest fullkomliga demokratin, kan endast "dö bort".

För det fjärde: När Engels uppställer sin berömda sats: "staten dör bort", så förklarar han genast och konkret, att denna sats är riktad både mot opportunisterna och mot anarkisterna. I främsta rummet ställer Engels härvid den slutsats ur tesen om "statens bortdöende", som är riktad mot opportunisterna.

Man kan slå vad om, att av 10.000 personer, som läst eller hört om

statens "bortdöende", vet eller minns 9.990 absolut inte, att Engels riktade sina slutsatser ur denna tes *inte bara* mot anarkisterna. Och av de återstående tio är det sannolikt nio som inte vet, vad "den fria folkstaten" är för något och varför angreppet mot denna paroll innebär ett angrepp mot opportunisterna. Så skriver man historial! Så anpassas omärkligt den stora revolutionära läran till den härskande källborgerligheten. Slutsatsen mot anarkisterna har man tusen gånger upprepat, banaliserat, inpräntat i huvudena i de mest förenklade former, och den fick en fördoms varaktighet. Men slutsatsen mot opportunisterna undanskymde man och "glömde"!

"Den fria folkstaten" var på 1870-talet de tyska socialdemokraternas programkrav och stående paroll. Den har intet politiskt innehåll utom en källborgerligt svulstig omskrivning av begreppet demokrati. I den mån man med den legalt anspelade på den demokratiska republiken, var Engels beredd att "temporärt" ge denna paroll ett "berättigande" ur agitationssynpunkt. Men parollen var opportunistisk, ty den innebär inte bara en skönmålning av den borgerliga demokratin, utan även oförståelse för socialistisk kritik gentemot varje stat överhuvudtaget. Vi är för den demokratiska republiken såsom den för proletariatet bästa statsformen under kapitalismen, men vi har ej rätt att glömma, att löneslaveriet är folkets lott även i den mest demokratiska borgerliga republik. Vidare. Varje stat är en "särskild undertryckningsmakt" riktad mot den undertryckta klassen. Därför är *ingen* stat fri och *ingen* stat folklig. Marx och Engels klarlade detta mer än en gång för sina partikamrater på 1870-talet. [1*]

För det femte. I samma verk av Engels, varur alla minns uttalandet om statens bortdöende, finns även ett uttalande om den våldsamma revolutionens betydelse. Den historiska värdesättningen av dess roll övergår hos Engels till en verklig lovsång till den våldsamma revolutionen. Detta "kommer ingen ihåg", det är inom de nutida socialistiska partierna inte brukligt att tala om eller ens tänka på betydelsen av denna tanke. I den dagliga propagandan och agitationen bland massorna spelar dessa tankar ingen roll. De är emellertid oupplösligt förbundna med statens "bortdöende" förbundna till ett harmoniskt helt. Så här säger Engels:

"... Att våldet även spelar en annan roll (än att vara ett onskans redskap) i historien, en revolutionär roll, att det enligt Marx ord fungerar som barnmorska åt varje gammalt samhälle, som går havande med ett

nytt,[2*] att det är det verktyg, med vars hjälp den samhällsliga utvecklingen tvingar sig fram och bryter sönder förstenade och utdöda politiska former - om allt detta finner man inte ett ord hos herr Dühring. Endast under suckar och stönanden medger han att våldet möjligen kan bli nödvändigt för att störta den gamla utsugarhushållningen - tyvärr! ty varje användning av våldet demoraliserar den som använder det. Och detta har han mage att säga trots det höga moraliska och kulturella uppsving, som blivit följden av varje segerrik revolution! Han har mage att säga det i Tyskland, där en våldsam sammanstötning, som ju kan komma att påtvingas folket, åtminstone skulle ha den förtjänsten, att den utrotade den servilitet, som från det trettioåriga krigets[1] förnedring har trängt in i det nationella medvetandet. Och denna urvattnade moralistfilosofi utan kraft och must är han anspråksfull nog att vilja truga på det mest revolutionära parti, som historien känner.”

Hur kan man i en lära förena denna lovsång över den våldsamma revolutionen, som Engels från 1878 till 1894, d.v.s. ända till sin död, enträget förelade de tyska socialdemokraterna, med teorin om statens “bortdöende”?

Vanligen förenar man båda medelst eklekticism, genom att idélöst eller sofistiskt godtyckligt (eller för att vara de maktavande till behag) lösrycka än den ena än den andra satsen, varvid i 99 fall av 100, om ej oftare, just “bortdöendet” skjutes i förgrunden. Dialektiken utbytes mot eklekticism: detta är den vanligaste och mest utbredda företeelsen i våra dagars officiella socialdemokratiska litteratur när det gäller marxismen. Ett sådant utbyte är naturligtvis ingen nyhet, man kan iaktta det t.o.m. i den klassiska grekiska filosofins historia. Då marxismen förfalskas till opportunist kan man lättast bedra massorna genom att förkläda eklekticismen till dialektik. Det ger en skenbar tillfredsställelse, tar skenbart hänsyn till processens alla sidor, utvecklingens alla tendenser, alla motsäggande inflytanden o.s.v., men ger i verkligheten ingen som helst hel och revolutionär förståelse av samhällets utvecklingsprocess.

Vi har ovan redan framhållit och skall i vår fortsatta framställning mera utförligt visa, att Marx och Engels lära om oundvikligheten av en våldsam revolution gäller den borgerliga staten. Denna *kan inte* avlösas av den proletära staten (proletariatets diktatur) genom att “dö bort” utan som allmän regel bara genom en våldsam revolution. Den lovsång, som Engels uppstämmer till den och som fullständigt överensstämmer

med Marx många gånger upprepade uttalanden - (vi erinrar om slutet av Filosofins elände och Kommunistiska manifestet med dess stolta öppna förklaring om den våldsamma revolutionens oundviklighet; vi erinrar om kritiken av Gothaprogrammet år 1875, nästan 30 år senare, där Marx hänsynslöst gisslar opportunisten i detta program[2], - denna lovsång är alls inte något “svärmeri”, alls ingen deklamation, intet polemiskt tilltag. Nödvändigheten att systematiskt uppfostra massorna i en *sådan*, ja, just i en sådan syn på den våldsamma revolutionen ligger till grund för Marx och Engels *hela lära*. De nu förhärskande socialchauvinistiska och kautskyistiska riktningarnas förräderi mot deras lära får ett särskilt tydligt uttryck däri, att både de förra och de senare glömmer att bedriva en *sådan* propaganda, en sådan agitation.

Den borgerliga statens avlösning av den proletära är omöjlig utan en våldsam revolution. Den proletära statens upphävande, d.v.s. upphävandet av staten överhuvudtaget, är omöjligt på annat sätt än genom “bortdöendet”.

Marx och Engels utvecklade utförligt och konkret dessa åsikter då de studerade varje enskild revolutionär situation och analyserade lärdomarna av erfarenheterna från varje enskild revolution. Till denna, den ovillkorligen viktigaste delen av deras lära, skall vi nu övergå.

KAPITEL II

Staten och revolutionen. Erfarenheterna från åren 1848-1851

1. Revolutionens förstadium

Den mogna marxismens första verk, Filosofins elände och Kommunistiska manifestet, hänför sig just till tiden omedelbart före 1848 års revolution. På grund av denna omständighet har vi här, jämsides med en framställning av marxismens allmänna grundvalar, i viss mån även en återspeglning av den dåvarande konkreta revolutionära situationen, och därför är det måhända mera ändamålsenligt att undersöka, vad författarna till dessa verk säger om staten, omedelbart före deras slutsatser av 1848-1851 års erfarenhet.

“... Arbetarklassen”, skriver Marx i Filosofins elände, “kommer under gången av sin utveckling att i stället för det gamla borgerliga samhället sätta en association, som utesluter klasserna och deras motsättning, och det kommer inte längre att finnas någon egentlig politisk makt, därför att just den politiska makten är det officiella uttrycket för klassmotsättningen inom det borgerliga samhället.”

Det är lärorikt att med denna allmänna framställning av tanken om statens försvinnande efter klassernas avskaffande jämföra den framställning, som givs i det några månader senare - nämligen i november 1847 - av Marx och Engels skrivna Kommunistiska manifestet:

“... När vi tecknade de allmänna faserna av proletariats utveckling, följde vi det mer eller mindre dolda inbördeskriget inom det bestående samhället till den punkt, där det bryter ut i en öppen revolution och proletariatet genom att våldsamt störta bourgeoisin grundar sitt herravälde ...”

“... Vi såg redan ovan, att det första steget i arbetarrevolutionen är att höja proletariatet till härskande klass, erövra demokratin.

Proletariatet kommer att begagna sin politiska makt till att så småningom frånta bourgeoisin allt kapital och centralisera alla produktionsinstrument i statens, d.v.s. det som härskande klass organiserade proletariatets, händer samt fortast möjligt öka mängden av produktionskrafter.”

Här ser vi formuleringen av en av marxismens märkligaste och vikti-

gaste idéer i fråga om staten, nämligen idén om “proletariatets diktatur” (såsom Marx och Engels började uttrycka sig efter Pariskommunen), och vidare en i högsta grad intressant definition av staten, också den tillhörande marxismens “glömda ord”: “Staten, d.v.s. det som härskande klass organiserade proletariatet.”

Denna definition av staten har aldrig någonsin blivit klarlagd i de officiella socialdemokratiska partiernas förhärskande propaganda- och agitationslitteratur. Inte nog med det. Den har blivit bortglömd, just därför att den är absolut oförenlig med reformismen, den är ett slag i ansiktet på de vanliga opportunistiska fördomarna och kälkborgerliga illusionerna om “demokratins fredliga utveckling”.

Proletariatet behöver staten - det upprepar alla opportunisterna, socialchauvinisterna och kautskyisterna, samtidigt som de försäkrar, att det är Marx lära, men “glömmer” att tillägga, för det första att enligt Marx proletariatet endast behöver den bortdöende staten, d.v.s. en stat så uppbyggd, att den omedelbart börjar dö bort och inte kan undgå att dö bort. Och för det andra behöver de arbetande “staten”, “d.v.s. det som härskande klass organiserade proletariatet”.

Staten är en speciell maktorganisation, en våldsorganisation för att undertrycka en viss klass. Vilken klass måste då proletariatet undertrycka? Naturligtvis endast den exploaterande klassen, d.v.s. bourgeoisin. De arbetande behöver staten endast för att undertrycka exploaterarnas motstånd, och endast proletariatet kan leda detta undertryckande, genomföra det i praktiken, emedan proletariatet är den enda konsekvent revolutionära klassen, den enda klass, som förmår förena alla arbetande och exploaterade i kampen mot bourgeoisin, för dess fullständiga störtande.

De exploaterande klasserna behöver det politiska herraväldet för att upprätthålla exploateringen, d.v.s. för att tillvarata de egoistiska intressena hos en försvinnande liten minoritet mot folkets överväldigande majoritet. De exploaterade klasserna behöver det politiska herraväldet för att fullständigt avskaffa varje exploatering, d.v.s. för att tillvarata den överväldigande folkmajoritetens intressen mot en försvinnande liten minoritet av nutida slavägare, d.v.s. godsägarna och kapitalisterna.

De småborgerliga demokraterna, dessa förmenta socialister, vilka ersatt klasskampen med fantiserande om klassernas försoning, föreställde sig även den socialistiska omgestaltningen fantasifullt, inte så att den exploaterande klassens herravälde störtas, utan så att minoriteten fredligt

underkastar sig majoriteten, som blivit medveten om sina uppgifter. Denna småborgerliga utopi, som är oupplösligt förenad med erkännandet av en över klasserna stående stat, har i praktiken lett till förräderi mot de arbetande klassernas intressen, vilket också framgår av exempelvis 1848 och 1871 års franska revolutioners historia, samt av erfarenheterna från det "socialistiska" deltagandet i borgerliga ministärer i England, Frankrike, Italien och andra länder i slutet av 1800- och början av 1900-talet.[3])

Under hela sin livstid bekämpade Marx denna småborgerliga socialism, som nu pånyttfötts i Ryssland av socialistrevolutionärernas och mensjevikernas partier. Marx utvecklade konsekvent läran om klasskampen till att omfatta även läran om den politiska makten, om staten.

Bourgeoisins herravälde kan störtas endast av proletariatet, som en särskild klass, vars ekonomiska existensvillkor förbereder det för ett sådant störtande samt skänker det möjlighet och kraft att genomföra denna uppgift. Medan bourgeoisin sönderstycker och upplöser bondeklassen och alla småborgerliga skikt, samman sluter, förenar och organiserar den proletariatet. Endast proletariatet kan - på grund av sin ekonomiska roll i storproduktionen - bli ledare för *alla* arbetande och utsugna massor som exploateras, förtrycks och undertrycks av bourgeoisin, ofta inte mindre utan värre än proletärererna, men som inte är i stånd att föra en *självständig* kamp för sin befrielse.

Läran om klasskampen, som Marx tillämpade på frågan om staten och om den socialistiska revolutionen, leder oundvikligt till erkännande av proletariatets *politiska herravälde*, dess diktatur, d.v.s. en makt som inte delas med någon och stödjer sig direkt på massornas väpnade styrka. Bourgeoisins störtande kan förverkligas endast genom att proletariatet höjs till *härskande klass*, i stånd att undertrycka bourgeoisins oundvikliga, desperata motstånd och organisera *alla* de arbetande och exploaterade massorna för det nya hushållningssystemet.

Proletariatet behöver statsmakten, en centraliserad maktorganisation, en våldsorganisation, både för att undertrycka exploatörernas motstånd och för att *leda* befolkningens väldiga massa, bönderna, småbourgeoisin, halvproletärererna vid den socialistiska hushållningens igångsättande.

Genom att fostra arbetarnas parti fostrar marxismen proletariatets förtrupp, som är i stånd att överta makten och *leda hela folket* till socialismen, att inrikta och organisera det nya systemet, att vara lärare, ledare

och anförare för alla arbetande och exploaterade vid ordnandet av deras samhällsliga liv utan bourgeoisin och mot bourgeoisin. Den nu förhärskande opportunisten fostrar däremot de representanter för de bättre betalda arbetarna från arbetarnas parti, som isolerar sig från massorna, "ordnar" det drägligt åt sig under kapitalismen och för en grynvälling säljer sin förstfödsrätt, d.v.s. avstår från rollen att vara folkets revolutionära ledare mot bourgeoisin.

"Staten, d.v.s. det som härskande klass organiserade proletariatet" - denna Marx teori är olösligt förbunden med hela hans lära om proletariatets revolutionära roll i historien. Denna roll fullbordas med den proletära diktaturen, proletariatets politiska herravälde.

Men om proletariatet behöver staten såsom en *särskild* våldsorganisation *mot* bourgeoisin, så framställer sig självmant frågan om det är möjligt att skapa en sådan organisation utan att det statsmaskineri, som bourgeoisin skapat *åt sig*, först tillintetgörs, förstörs. Till denna slutsats leder oss direkt Kommunistiska manifestet, och härom talar Marx, när han sammanfattar erfarenheterna av revolutionen 1848-1851.

2. Revolutionens resultat

Beträffande den fråga, som här intresserar oss, frågan om staten, sammanfattar Marx resultaten av revolutionen 1848-1851 i följande uttalande ur Louis Bonapartes 18:e Brumaire:

"... Men revolutionen är grundlig. Den är ännu på resa genom skärselden. Den gör sin sak metodiskt. Fram till den 2 december 1851" (dagen för Louis Bonapartes statskupp) "hade den genomfört den första hälften av sitt förarbete, nu genomför den den andra. Den fulländade först den parlamentariska makten för att kunna störta den. Nu, då revolutionen uppnått detta, fulländar den *den verkställande makten*, reducerar den till dess renaste uttryck, isolerar den, reser sig emot den som en enda anklagelse *för att koncentrera alla sina krafter på att förintä den*" (vår kursiv). "Och när revolutionen har utfört denna andra hälft av sitt förarbete, kommer Europa att springa upp från sin plats och jubla: Bra grävt, gamla mullvad!

Denna verkställande makt med dess oerhörda byråkratiska och militära organisation, med dess vittförgrenade och förkonstlade statsmaski-

neri, med dess tjänstemannahär på en halv miljon vid sidan av en armé på ytterligare en halv miljon - denna fruktansvärda parasitkropp, vilken täcker den franska samhällskroppen som en hinna och stoppar till alla dess porer, uppkom under den absoluta monarkins tid, under feodalväldets förfall, som den bidrog till att påskynda." Den första franska revolutionen utvecklade centraliseringen "men samtidigt också regeringsmaktens omfång, attribut och hantlangare. Napoleon fulländade detta statsmaskineri"! Den legitima monarkin och julimonarkin "tillfogade ingenting annat nytt än en större arbetsdelning ... Den parlamentariska republiken slutligen såg sig i sin kamp mot revolutionen tvungen att med repressiva åtgärder förstärka regeringsmaktens medel och centralisering. *Alla omvälvningar fullkomnade detta maskineri istället för att krossa det*" (kursiv av oss). "De partier, som omväxlande kämpade om makten, betraktade erövrandet av denna oerhörda statsbyggnad som segerns viktigaste byte."

I detta utmärkta uttalande gör marxismen ett väldigt steg framåt i jämförelse med Kommunistiska manifestet. Där ställs frågan om staten ännu ytterst abstrakt i de mest allmänna begrepp och ordalag. Här ställs frågan konkret, och slutsatsen formuleras utomordentligt exakt, bestämt, praktiskt påtagligt: alla föregående revolutioner har fullkomnat statsmaskineriet, men det är nödvändigt att krossa, nedbryta det.

Denna slutsats är det viktigaste, det grundläggande i marxismens lära om staten. Och just detta grundläggande är det, som inte bara fullständigt *glömts* av de härskande, officiella socialdemokratiska partierna utan rent av *förvrängts* (såsom vi nedan skall se) av Andra internationalens främste teoretiker, K. Kautsky.

I Kommunistiska manifestet ges en allmän historisk resumé, som tvingar oss att betrakta staten såsom ett organ för utövandet av klassvälde och leder till den oundvikliga slutsatsen att proletariatet inte kan störta bourgeoisin utan att först ha erövat den politiska makten, utan att ha vunnit det politiska herraväldet, utan att ha förvandlat staten till "det som härskande klass organiserade proletariatet", och att denna proletära stat omedelbart efter sin seger börjar dö bort, emedan staten är onödig och omöjlig i ett samhälle utan klassmotsättningar. Här ställs inte frågan, hurudan - ur den historiska utvecklingens synpunkt - denna borgerliga stats avlösning av den proletära måste bli.

Just denna fråga ställer och löser Marx år 1852. Trogen sin filosofi,

den dialektiska materialismen, tar Marx den historiska erfarenheten från de stora revolutionsåren 1848-1851 till grundval. Marx lära är också här - liksom överallt - en av djup filosofisk världsåskådning och omfattande historiska kunskaper belyst *sammanfattning av erfarenheterna*.

Frågan om staten ställs konkret: hur har den borgerliga staten, det för bourgeoisins herravälde nödvändiga statsmaskineriet historiskt uppkommit? Vilka förändringar har det undergått, hurudan är dess evolution under de borgerliga revolutionernas förlopp och inför de förtryckta klassernas självständiga aktioner? Vilka är proletariatets uppgifter i förhållande till detta statsmaskineri?

Den centraliserade statsmakten, som är betecknande för det borgerliga samhället, uppkom under absolutismens nedgångsperiod. Två institutioner är framför allt karakteristiska för detta statsmaskineri: ämbetsmannakåren och den stående armén. Upprepade gånger talas det i Marx och Engels skrifter om hur tusentals trådar förbinder dessa institutioner just med bourgeoisin. Varje arbetares erfarenhet klarlägger detta samband utomordentligt åskådligt och övertygande. Arbetarklassen får på sin rygg erfara detta samband - därför uppfattar den så lätt och tillägnar sig så grundligt vetenskapen om detta sambands oundviklighet, en vetenskap som de småborgerliga demokraterna antingen av okunnighet och lättsinne förnekar eller ännu lättsinnigare erkänner "i allmänhet", varvid de glömmar att dra motsvarande praktiska slutsatser.

Ämbetsmannakåren och den stående armén, det är "parasiten" på det borgerliga samhällets kropp, en parasit som framfötts genom de inre motsägelser, vilka söndrar detta samhälle, men just en parasit, som "täpper till" alla livsporor. Den för närvarande inom den officiella socialdemokratin härskande kautskyistiska opportunisten anser åsikten om staten såsom en *parasitorganism* för någonting, som speciellt och uteslutande tillhör anarkismen. Naturligtvis är denna förvrängning av marxismen ytterst fördelaktig för de kalkborgare, som så oerhört förnedrat socialismen till att rättfärdiga och skönmåla det imperialistiska kriget genom att tillämpa «fosterlandsförsvarets» begrepp på det - men inte förty är det en obestridlig förvrängning.

Genom alla borgerliga revolutioner, av vilka Europa genomgått en stor mängd sedan feodalismens fall, går denna ämbetsmänna- och militärapparats utveckling, fullkomnande och befästande. Bland annat dras just småbourgeoisin över på storbourgeoisins sida och underordnas

denna i betydande grad med denna apparat, som erbjuder böndernas, småhantverkarnas, småhandlarnas och andras övre skikt jämförelsevis bekväma, lugna och ansedda ämbeten, vilka ställer sina innehavare *över* folket. Beakta det som försiggick i Ryssland under halvåret efter den 27 februari 1917! Ämbetsmannaplatserna, vilka tidigare företrädesvis hade getts åt svarthundramännen, blev ett byte för kadeterna, mensjeviker och socialistrevolutionärerna. Man tänkte i verkligheten inte på några allvarliga reformer utan sökte förhålla dem «tills Konstituerande församlingen» inkallades - och Konstituerande församlingens inkallande ville man uppskjuta steg för steg till krigets slut! Men med fördelningen av bytet, med besättandet av minister-, stats-, sekreterar-, generalguvernörsposter o.s.v. dröjde man inte och väntade ej på någon Konstituerande församling! Spelet kring olika kombinationer ifråga om regeringens sammansättning var i verkligheten endast ett uttryck för denna delning och omdelning av «bytet», som försiggick såväl upptill som nertill i hela landet, i hela den centrala och lokala förvaltningen. Slutresultatet, det objektiva slutresultatet av halvåret från den 27 februari till den 27 augusti 1917 står utom allt tvivel: reformerna har uppskjutits, ämbetsmannaposternas fördelning har ägt rum, och de vid fördelningen begångna «misstag» har rättats genom några omfördelningar.

Men ju fler «omfördelningar» av ämbetsmannaapparaten som äger rum mellan de olika borgerliga och småborgerliga partierna (mellan kadeter, socialistrevolutionärer och mensjeviker, om vi håller oss till det ryska exemplet), dess tydligare blir det för de förtryckta klasserna och proletariatet, som står i spetsen för dem, att de är oförsonliga fiender till *hela* det borgerliga samhället. Härav nödvändigheten för alla borgerliga partier, t.o.m. för de mest demokratiska och «revolutionärt demokratiska» bland dem, att öka repressalierna mot det revolutionära proletariatet, att befästa förtrycksapparaten, d.v.s. just samma statsmaskineri. Ett sådant händelseförlopp tvingar revolutionen att «*koncentrera alla sina krafter på att förintä*» statsmakten, tvingar den att som uppgift inte uppställa statsmaskineriets förbättrande, utan dess *nedbrytande och tillintetgörande*.

Det var inte logiska resonemang som ledde till att uppgiften ställdes på detta sätt utan händelsernas verkliga utveckling, den levande erfarenheten av åren 1848-1851. Hur strängt Marx håller sig till den historiska erfarenhetens faktiska grundval, framgår av att han år 1852 ännu inte

konkret uppställer frågan om, *varmed* detta statsmaskineri, som måste tillintetgöras, skall ersättas. Erfarenheten hade då ännu inte lämnat material till denna fråga, som av historien sattes på dagordningen senare, år 1871. År 1852 kunde man med den naturhistoriska iakttagelsens precision endast konstatera, att den proletära revolutionen hade *kommit fram* till uppgiften att «koncentrera alla sina krafter på att förintä» statsmakten, till uppgiften att «krossa» statsmaskineriet.

Här kan frågan uppstå, om det är riktigt att generalisera Marx erfarenheter, iakttagelser och slutsatser, att tillämpa dem på en bredare arena än Frankrikes historia under treårsperioden, 1848-1851? För att klarlägga denna fråga vill vi först påminna om en anmärkning av Engels och sedan övergå till de faktiska uppgifterna.

«... Frankrike», skrev Engels i förordet till tredje upplagan av 18:e Brumaire, «är det land, där de historiska klasstriderna mer än någon annanstans varje gång genomkämpats ända till avgörande, där alltså också de växlande politiska former, inom vilka de rör sig och i vilka deras resultat sammanfattas, fått de skarpaste konturerna. Frankrike, som var feodalismens centrum under medeltiden, den enhetliga ståndsmonarkins mönsterland sedan renässansen, krossade i den stora revolutionen feodalismen och grundade bourgeoisins rena herravälde i en klassisk form som inget annat europeiskt land. Och även det uppåtsträvande proletariats kamp mot den härskande bourgeoisin uppträder här i en eljest obekant, akut form.»

Den sista anmärkningen har föräldrats så till vida, att från år 1871 ett avbrott inträtt i det franska proletariats revolutionära kamp, fastän detta avbrott, hur långvarigt det än må bli, ingalunda upphäver möjligheten, att Frankrike i den kommande proletära revolutionen kommer att visa sig såsom det klassiska landet för klasskampens genomförande till ett avgörande slut.

Men låt oss kasta en allmän blick på de framskridna ländernas historia i slutet av 1800- och början av 1900-talet. Vi får då se, att samma process försiggått långsammare, i mera växlande former, på en mycket bredare arena: å ena sidan utformades «den parlamentariska makten» såväl i republikanska länder (Frankrike, Amerika, Schweiz) som också i monarkistiska länder (England, i viss mån Tyskland, Italien, de skandinaviska länderna o.s.v.) - å andra sidan kämpade de olika borgerliga och småborgerliga partierna om makten, varvid de uppdelade och om-

fördelade "bytet" av ämbetsmannaposter utan att rubba det borgerliga systemets grundvalar - och slutligen fullkomnades och befästes "den verkställande makten", dess ämbetsmän- och militärapparat.

Det är otvivelaktigt, att dessa drag är gemensamma för de kapitalistiska staternas hela senaste evolution överhuvudtaget. Under treårsperioden 1848-1851 uppvisade Frankrike i snabb, skarp och koncentrerad form samma utvecklingsprocess, som är betecknande för hela den kapitalistiska världen.

Särskilt uppvisar dock imperialismen - bankkapitalets epok, de gigantiska kapitalistiska monopolens epok, då den monopolistiska kapitalismen växer över till statsmonopolistisk kapitalism - en ovanlig förstärkning av "statsmaskineriet", en oerhörd tillväxt av dess ämbetsmän- och militärapparat i samband med en ökning av repressalierna mot proletarietet såväl i de monarkistiska som i de friaste republikanska länderna.

Världshistorien leder nu utan tvivel i ojämförligt större skala än år 1852 fram till en "koncentrering av alla krafter" som den proletära revolutionen förfogar över på statsmaskineriets "krossande".

Vad proletarietet skall ersätta det med - därom har Pariskommunen givit ett högst lärorikt material.

3. Marx frågeställning år 1852[3*]

År 1907 publicerade Mehring i tidskriften Neue Zeit[4] (XXV, 2, sid. 164) utdrag ur ett brev av Marx till Weydemeyer, skrivet den 5 mars 1852. I detta brev ingår bl.a. följande anmärkningsvärda uttalande:

"Vad nu mig beträffar, så tillkommer mig icke förtjänsten att ha upptäckt vare sig klassernas förekomst i det moderna samhället eller deras kamp sinsemellan. Borgerliga historieskrivare har långt före mig framställt den historiska utvecklingen av denna kamp mellan klasserna, och borgerliga ekonomer har klagat klassernas ekonomiska anatomi. Det nya jag gjorde bestod i att påvisa: 1. att klassernas existens endast är förknippad med bestämda, historiska utvecklingsfaser av produktionen (historische Entwicklungsphasen der Produktion), 2. att klasskampen oundvikligt leder till proletarietets diktatur, 3. att denna diktatur själv endast bildar övergången till upphävandet av alla klasser och till ett klasslöst samhälle ..."

I dessa ord har det lyckats Marx att med slående pregnans visa för det första huvud- och grundskillnaden mellan hans lära och bourgeoisins mest framskridna och djupaste tänkares lära, och för det andra kärnan i hans lära om staten.

Det viktigaste i Marx lära är klasskampen. Så brukar man mycket ofta säga och skriva. Men det är inte riktigt. Och ur denna oriktighet framgår mycket ofta en opportunistisk förvanskning av marxismen, en förfälskning av marxismen för att göra den antaglig för bourgeoisin. Ty läran om klasskampen är *inte* skapad av Marx *utan* av bourgeoisin *före* Marx, och den är i stort sett *antaglig* för bourgeoisin. Den som erkänner *endast* klasskampen är ännu ingen marxist, det kan visa sig att han ännu inte trätt ut ur det borgerliga tänkesättets och den borgerliga politikens ram. Att inskränka marxismen till läran om klasskampen, innebär att stympa marxismen, att förvanska den, att reducera den till det, som är antagligt för bourgeoisin. Marxist är endast den, som *utsträcker* erkännandet av klasskampen till erkännandet av *proletariatets diktatur*. Häre ligger den djupaste skillnaden mellan marxisten och den vanliga små- (och även stor-) borgaren. Med denna prövosten bör man kontrollera, huruvida man *verkligen* förstår och erkänner marxismen. Och det är inte att förundra sig över att, när Europas historia *praktiskt* ställde denna fråga för arbetarklassen, inte bara alla opportunister och reformister, utan även alla "kautskyister" (personer, vacklande mellan reformism och marxism) visade sig vara ömkliga källborgare och småborgerliga demokrater, som *förnekade* proletarietets diktatur. Kautskys broschyr "Proletariatets diktatur", som utkom i augusti 1918, d.v.s. långt senare än den första upplagan av denna bok, är ett mönster för en källborgerlig förvrängning av marxismen och ett gement förnekande av den *i handling*, samtidigt som den hycklande erkännes *i ord* (se min broschyr: "Den proletära revolutionen och renegaten Kautsky", Petrograd och Moskva 1918).

Den nuvarande opportunisten, företrädd av sin huvudrepresentant f.d. marxisten K. Kautsky, faller helt och hållet under Marx ovan anförda karakteristik av den *borgerliga* inställningen, ty denna opportunist inskränker området för ett erkännande av klasskampen till de borgerliga förhållandenas område. (Men inom detta område, inom dess gränser vägrar inte en enda bildad liberal att "principiellt" erkänna klasskampen!) Opportunisten *utsträcker inte* erkännandet av klasskampen till just det allra viktigaste, till *övergångsperioden* från kapitalismen till kom-

munismen, till perioden för bourgeoisins *störtande* och dess fullständiga *tillintetgörande*. I verkligheten är denna period oundvikligen en period av oerhört förbittrad klasskamp i synnerligen skärpta former, och följaktligen måste också staten under denna period oundvikligen vara *på ett nytt sätt* demokratisk (för proletärerna och de obesuttna överhuvudtaget) och *på ett nytt sätt* diktatorisk (mot bourgeoisin).

Vidare. Endast den har tillägnat sig det väsentliga i Marx lära om staten, som förstått att *en klass'* diktatur är nödvändig inte bara för varje klassamhälle överhuvudtaget, inte bara för *proletaritet*, som störtat bourgeoisin, utan också för hela den *historiska period*, som skiljer kapitalismen från det "klasslösa samhället", från kommunismen. De borgerliga staternas former är utomordentligt mångfaldiga, men det väsentliga har de gemensamt: alla dessa stater är på ett eller annat sätt dock i sista hand ovillkorligen en bourgeoisins *diktatur*. Övergången från kapitalismen till kommunismen kan självfallet inte annat än uppvisa en oerhörd rikedom och mångfald av politiska former, men det väsentliga i dem alla kommer oundvikligen att vara detsamma: *proletariatets diktatur*.

KAPITEL III

Staten och revolutionen. Erfarenheterna av Pariskommunen år 1871. Marx analys

1. Vari bestod heroismen i kommunardernas försök?

Det är känt att Marx några månader före Kommunen, på hösten 1870, varnade parisarbetarna genom att påvisa, att ett försök att störta regeringen skulle vara en förtvivlad dårskap.^[4*] Men när man i mars 1871 *påtvungade* arbetarna den avgörande striden och de antog den, när upproret blev ett faktum, hälsade Marx med största hänförelse den proletära revolutionen, oaktat de dåliga förbudena. Marx envisades inte att pedantiskt fördöma den "olägliga" rörelsen, som Plechanov, den sorgligt ryktbare ryske avfällingen från marxismen hade gjort, när han i november 1905 med sina artiklar uppmuntrade arbetarna och bönderna till kamp, men efter december 1905 i stil med liberalerna ropade: "Man borde inte ha gripit till vapen".

Men Marx inte bara hänfördes av de "himlastormande" - såsom han uttryckte sig - kommunardernas heroism. I den revolutionära massrörelsen såg han, trots att den inte nådde målet, ett historiskt försök av oerhörd betydelse, ett visst framsteg i den proletära världsrevolutionen, ett praktiskt steg, viktigare än hundratals program och uttalanden. Att analysera detta försök, att därur hämta taktiska lärdomar, att på dess grundval revidera sin teori - det var den uppgift Marx ställde sig.

Den enda "rättelse", som Marx ansåg nödvändig att företa i Kommunistiska manifestet, gjorde han på grundval av pariskommunardernas revolutionära erfarenhet.

Det sista förordet till en ny tysk upplaga av Kommunistiska manifestet, som undertecknats av dess båda författare, är daterat den 24 juni 1872. I detta förord säger författarna, Karl Marx och Friedrich Engels, att Kommunistiska manifestets program "är i dag delvis föråldrat".

"... Särskilt", fortsätter de, "har Kommunen bevisat, att 'arbetarklassen kan inte helt enkelt ta det färdiga statsmaskineriet i besittning och sätta det i rörelse för sina egna ändamål' ..." ^[5*]

De inom halva anföringstecken satta orden i detta citat har författarna

hämtat ur Marx verk Pariskommunen.

Sålunda ansåg Marx och Engels att en av Pariskommunens huvudsakliga och viktigaste lärdomar ägde en så väsentlig betydelse, att de införde den som en väsentlig rättelse till Kommunistiska manifestet.

Det är utomordentligt karakteristiskt, att just denna väsentliga rättelse förvrängts av opportunisterna, och dess innehåll är säkerligen okänt för nio tiondelar, om ej för nittionio hundradelar, av Kommunistiska manifestets läsare. Denna förvrängning skall vi utförligt behandla senare i det kapitel, som speciellt sysselsätter sig med förvrängningarna. Här är det tillräckligt att anmärka, att den gängse vulgära "uppfattningen" av Marx ovan anförda berömda yttrande består däri, att Marx här påstås ha betonat idén om den långsamma utvecklingen i motsats till erövringen av makten o.s.v.

I själva verket förhåller det sig *alldeles tvärtom*. Marx tanke är, att arbetarklassen bör *krossa, nedbryta* "det färdiga statsmaskineriet" och inte inskränka sig till att helt enkelt ta det i besittning.

Den 12 april 1871, d.v.s. just under Kommunens tid, skrev Marx till Kugelmann:

"... Om du ser efter i sista kapitlet av min 18:e Brumaire, så skall du finna, att jag som den franska revolutionens nästa försök anger att ej såsom hittills skett överflytta det byråkratiskt-militära maskineriet från ena handen till den andra, utan att "*krossa*" (kurs. av Marx: i originalet står det zerbrechen) det, och detta är förutsättningen för varje verklig folkrevolution på kontinenten. Detta försök har också våra hjältemodiga kamrater i Paris gjort" (sid. 709 i Neue Zeit, 20:e bandet, i årg. 1901-02). (Marx brev till Kugelmann har utkommit på ryska i inte mindre än två upplagor, en av dem under min redaktion och med förord av mig.) [6*]

Dessa ord "krossa det byråkratiskt-militära statsmaskineriet" innehåller i kortfattad form marxismens viktigaste lärdom om proletariats uppgifter i revolutionen beträffande staten. Och just denna lärdom har inte bara fullständigt bortglömts utan direkt förvrängts genom den förhärskande kautskyanska "tolkningen" av marxismen!

Vad beträffar Marx hänvisning till 18:e Brumaire har vi redan ovan fullständigt citerat ifrågavarande ställe.

Det är av intresse att särskilt framhäva två ställen i ovan anförda uttalande av Marx. För det första inskränker han sin slutsats till kontinenten.

Detta var förklarligt år 1871, när England ännu var mönstret för ett rent kapitalistiskt land men var utan militarism och i betydande grad utan byråkrati. Därför gjorde Marx ett undantag för England, där en revolution, och t.o.m. en folkrevolution, på den tiden föreföll möjlig, och verkligen var det, *utan* förutsättningen att man behövde nedbryta "det färdiga statsmaskineriet".

Nu, år 1917, under det första stora imperialistiska krigets epok, bortfaller detta Marx förbehåll. Både England och Amerika, de största och sista representanterna i hela världen för anglosaxisk «frihet» i meningen frånvaro av militarism och byråkrati, har helt och hållet glidit ned i det allmän-europeiska smutsiga och blodiga träsket av byråkratiskt-militära institutioner, vilka ställer allt under sig och förtrycker allt. Både i England och Amerika utgör nu *nedbrytandet, krossandet* av "det färdiga statsmaskineriet" (som i dessa länder under åren 1914-1917 utvecklades till "europeisk" allmänimperialistisk fulländning) "förutsättningen för varje verklig folkrevolution".

För det andra bör man särskilt uppmärksamma Marx utomordentligt djuptänkta anmärkning, att nedbrytandet av det byråkratiskt-militära statsmaskineriet är "förutsättningen för varje verklig *folk*-revolution". I Marx mun låter begreppet "folk"-revolution egendomligt, och de ryska Plechanov-anhängarna och mensjevikerna, dessa Struves efterföljare, vilka vill gälla för marxister, kunde kanske förklara detta Marx uttryck för en "lapsus". De har reducerat marxismen till en så ynkligt liberal vrångbild, att för dem bara antitesen mellan borgerlig och proletär revolution och ingenting annat existerar, och även denna antites tolkar de på ett ytterst livlöst sätt.

Om man som exempel tar 1900-talets revolutioner, så måste man självfallet beteckna både den portugisiska och den turkiska revolutionen såsom borgerliga. Men varken den ena eller den andra är en "folk"-revolution, ty i intetdera fallet uppträder folkets massa, dess övervägande flertal märkbart aktivt, självständigt och med egna ekonomiska och politiska krav. Däremot var den ryska borgerliga revolutionen 1905-1907 fast den ej hade att anteckna så "lysande" framgångar, som tidvis föll den portugisiska och den turkiska revolutionen till del, otvivelaktigt en "verklig folkrevolution", ty folkets massa, dess flertal, de "lägsta" samhällsskikten, dignande under förtryck och utsugning, reste sig självständigt, satte prägeln på hela revolutionens gång genom *sina* krav, genom

sina försök att på sitt sätt bygga upp ett nytt samhälle i stället för det gamla, som förstördes.

På Europas kontinent utgjorde år 1871 proletariet inte folkmajoriteten i ett enda land. En «folk»-revolution, som verkligen drar in folkmajoriteten i rörelsen, kunde bli en sådan endast genom att omfatta såväl proletariet som bönderna. Just dessa båda klasser utgjorde då «folket». Båda klasserna är förenade genom att det «byråkratiskt-militära statsmaskineriet» förtrycker, betungar och exploaterar dem. Att *slå sönder* detta maskineri, att *krossa* det - det är «folkets», dess majoritets, arbetarnas och bondeflertalets, verkliga intresse, det är «förutsättningen» för ett fritt förbund mellan de fattiga bönderna och proletärerna, och utan ett sådant förbund blir demokratin icke varaktig och den socialistiska omgestaltningen omöjlig.

Just till ett sådant förbund banade sig, som bekant, Pariskommunen väg, utan att dock nå målet på grund av en rad inre och yttre orsaker.

När Marx talade om «en verklig folkrevolution», tog han således, utan att på minsta sätt glömma småbourgeoisins säregenheter (varom han utförligt och ofta brukade tala), den strängaste hänsyn till klassernas faktiska förhållande till varandra i de flesta europeiska kontinentalstater år 1871. Men å andra sidan konstaterade han, att både arbetarnas och böndernas intressen kräver statsmaskineriets «sönderläende», att detta förenar dem och ställer dem inför den gemensamma uppgiften att avlägsna «parasiten» och ersätta den med något nytt.

Men med vad?

2. Varmed skall det krossade statsmaskineriet ersättas?

På denna fråga gav Marx år 1847 i Kommunistiska manifestet ett svar, som ännu var fullkomligt abstrakt, eller snarare ett svar, som angav uppgifterna men ej sätten att lösa dem. Det skall ersättas med «det som härskande klass organiserade proletariet», med «erövringen av demokratin» - sådant var Kommunistiska manifestets svar.

Utan att ge sig in på utopier väntade Marx av massrörelsens *erfarenheter* svar på frågan, vilka konkreta former denna proletariets organisation som härskande klass kommer att anta, på vilket särskilt sätt denna organisation kommer att förena sig med den mest fullständiga och kon-

sekventa «erövring av demokratin».

Kommunens erfarenhet, så ringa den än var, underkastas av Marx i Pariskommunen den omsorgsfullaste analys. Vi anför här de viktigaste avsnitten ur detta verk:

Under 1800-talet utvecklades den från medeltiden härstammande «centraliserade statsmakten med dess allestädes närvarande organ - stående armé, polis, byråkrati, prästerskap och domarkår». Med utvecklingen av klassantagonismen mellan kapital och arbete «erhöll statsmakten mer och mer karaktären av en offentlig makt för arbetarklassens undertryckande, ett instrument för klassherravälde. Efter varje revolution, som betecknar ett framsteg för klasskampen, framträder statsmaktens rent förtryckande karaktär allt klarare och klarare.» Statsmakten blir efter 1848-49 års revolution «kapitalets nationella krigsverktyg mot arbetet». Det andra kejsardömet befäster detta.

«Kejsardömet diametralt motsats var Kommunen». «Kommunen var den bestämda formen» för «en republik, som inte endast skulle undanröja den monarkistiska formen för klassherravälde utan själva klassherraväldet ...»

Vari bestod då denna «bestämda» form för den proletära, socialistiska republiken? Hurdan var den stat, som den började skapa?

«... Kommunens första dekret gick ... ut på att avskaffa den stående hären och ersätta den med det beväpnade folket ...»

Detta krav står nu i programmet för alla partier, som vill kallas socialistiska. Men vad deras program är värda, framgår bäst genom uppträdandet av våra socialistrevolutionärer och mensjeviker, vilka just efter revolutionen den 27 februari i verkligheten avstod från att genomföra detta krav!

«... Kommunen bildades av de genom allmän rösträtt valda kommunalråden i de olika distrikten av Paris. De var ansvariga och kunde avsättas när som helst. Deras flertal bestod självfallet av arbetare eller erkända representanter för arbetarklassen ...»

«... Polisen som dittills varit statsregeringens verktyg, berövades genast alla politiska funktioner och förvandlades till Kommunens ansvariga verktyg, och dess medlemmar kunde när som helst avsättas ... Likaså ämbetsmännen inom alla andra förvaltningsgrenar ... Räknet från Kommunens medlemmar, uppifrån och ner, måste de offentliga tjänsterna utträttas för *arbetarlön*. De högsta statsdignitärernas förvärvade

rättigheter och representationspengar försvann med dessa dignitärer själva ... Sedan den stående hären och polisen, verktygen för den gamla regeringens materiella makt, en gång undanröjts, tog Kommunen genast itu med att bryta det andliga förtryckets verktyg, prästernas makt ... De juridiska ämbetsmännen förlorade sitt skenbara oberoende ... de skulle för framtiden väljas, vara ansvariga och kunna avsättas ... “

Det kan tyckas som om Kommunen “endast” ersatte det krossade statsmaskineriet med en mera fulländad demokrati: den stående armén avskaffades, alla ämbetsmän skulle undantagslöst väljas och kunde avsättas. Men i själva verket innebär detta “endast” ett gigantiskt utbyte av ett slags institutioner mot institutioner av principiellt annat slag. Här kan man iakta just ett av de fall, då “kvantiteten övergår till kvalitet”: demokratin, genomförd så fullständigt och konsekvent som det överhuvudtaget är tänkbart, förvandlas från borgerlig demokrati till proletär, från stat (= en speciell makt för undertryckande av en bestämd klass) till någonting, som inte längre är stat i egentlig bemärkelse.

Att kuva bourgeoisin och dess motstånd är fortfarande nödvändigt. För Kommunen var detta särskilt nödvändigt och en av orsakerna till dess nederlag består däri, att den ej gjorde detta tillräckligt beslutsamt. Men förtrycksorganet utgörs redan här av befolkningens majoritet och inte av dess minoritet, såsom alltid varit fallet såväl under slaveriet som under livegenskapen och löneslaveriet. Och när folkets majoritet *själv* undertrycker sina förtryckare, *behövs inte längre* någon “speciell undertryckningsmakt”! I denna mening *börjar* staten att *dö bort*. I stället för den privilegierade minoritetens speciella institutioner (det privilegierade ämbetsmannaståndet, den stående arméns ledning) kan majoriteten själv omedelbart utöva deras funktioner, och ju större del av folket, som deltar i själva utövandet av statsmaktens funktioner, dess mindre blir behovet av denna makt.

Särskilt anmärkningsvärd är i detta avseende den av Marx framhållna åtgärden av Kommunen: att dra in alla slags representationsmedel och ämbetsmännens alla penningprivilegier samt reducera *alla* statstjänstemäns löner till en “*arbetarlöns*” nivå. Just däri framträder tydligast *omslaget* - från borgerlig demokrati till proletär demokrati, från förtryckardemokrati till de förtryckta klassernas demokrati, från staten som “*en särskild makt*” för att undertrycka en bestämd klass till förtryckarnas undertryckande genom folkmajoriteten, arbetarnas och bönder-

nas, *allmänna makt*. Och just på denna speciellt åskådliga - i fråga om staten kanske allra viktigaste - punkt har man framför allt glömt Marx läror! I de populära kommentarerna - deras antal är legio - talas ej därom. Det är “brukligt” att tiga därmed, liksom man förtiger en “naivitet”, som överlevt sig själv, ungefär som de kristna, när deras religion blivit statsreligion, “glömde” den ursprungliga kristendomens “barnsligheter” med dess demokratiskt-revolutionära anda.

Sänkningen av de högre statsämbetsmännens löner förefaller “helt enkelt” att vara ett krav av en naiv, primitiv demokratism. En av den nyaste opportunistens “grundläggare”, f.d. socialdemokraten Ed. Bernstein, övade sig ofta med att upprepa de banala borgerliga kvickheterna om den “primitiva” demokratismen. Såsom alla opportunisterna, liksom även de nuvarande kautskyisterna, begrep han absolut inte följande: för det första, att övergången från kapitalism till socialism är *omöjlig* utan en viss “återgång” till den “primitiva” demokratismen (ty hur eljest övergå till folkmajoritetens, ja, till hela befolkningens utövande av statsfunktionerna?), och för det andra, att “den primitiva demokratismen” på kapitalismens och den kapitalistiska kulturens grundval inte är detsamma som den primitiva demokratismen under urtiden eller den förkapitalistiska tiden. Den kapitalistiska kulturen har *skapat* storproduktion, fabriker, järnvägar, post, telefon o.s.v., och på *denna grundval* har det stora flertalet av den gamla “statsmaktens” funktioner så förenklats och kan reduceras till så ytterligt enkla operationer - registrering, bokföring, kontroll - att alla dessa funktioner lätt kan utövas av alla skriv- och läskunniga personer, att dessa funktioner lätt kan utföras för en vanlig “arbetarlön”, att man kan (och bör) beröva dessa funktioner varje skugga av privilegium eller överhet.

Att alla ämbetsmän utan undantag skall väljas och kan avsättas *när som helst*, att deras löner skall minskas till en vanlig “arbetarlön”, dessa enkla och “självklara” demokratiska åtgärder förenar helt och hållet arbetarnas och bondemajoritetens intressen och tjänar samtidigt som en bro från kapitalismen till socialismen. Dessa åtgärder gäller den statliga, rent politiska omdaning av samhället men de erhåller naturligtvis sin fullständiga mening och betydelse endast i samband med genomförandet eller förberedandet av “expropriatorernas expropriation”, d.v.s. i och med att den kapitalistiska privatägande rätten till produktionsmedlen övergår till samhällelig äganderätt.

«Kommunen», skrev Marx, «gjorde alla borgarrevolutioners slagord - billig regering - till verklighet genom att den upphävde de båda största utgiftsposterna, armén och byråkratin.» Av bönderna, liksom även av småbourgeoisins övriga skikt, är det endast ett försvinnande fåtal som «när upphöjelse», «blir något» i borgerlig mening, d.v.s. förvandlas antingen till välbärgat folk, till borgare, eller till ämbetsmän i tryggad och privilegierad ställning. Den överväldigande majoriteten bönder i varje kapitalistiskt land, där det överhuvudtaget finns bönder (vilket är fallet i de flesta kapitalistiska länder), förtrycks av regeringen och önskar ivrigt dess störtande, önskar en «billig» regering. Verkställa detta kan *endast* proletariatet, och i och med verkställandet därav tar det samtidigt ett steg i riktning mot statens socialistiska omdaning.

3. Parlamentarismens avskaffande

“Kommunen” skrev Marx, “skulle inte vara en parlamentarisk utan en arbetande korporation, verkställande och lagstiftande på samma gång ...”

“... I stället för att en gång vart tredje eller sjätte år avgöra, vilken medlem av den härskande klassen som i parlamentet skulle företräda och förtrampa (ver- und zertreten) folket, skulle den allmänna rösträtten tjäna det i kommuner organiserade folket på samma sätt som den individuella rösträtten tjänar varje annan arbetsgivare att till sitt företag välja ut arbetare, förmän och bokhållare.”

Denna kritik av parlamentarismen, utförd år 1871, tillhör också numera, tack vare socialchauvinismens och opportunistens herravälde, marxismens “glömda ord”. Ministrarna och yrkesparlamentarikerna, proletariatets förrädare och de “praktiska” socialisterna i våra dagar har helt och hållet överlämnat kritiken av parlamentarismen åt anarkisterna, och på denna märkvärdigt förnuftiga grundval förklarat *all* kritik av parlamentarismen för “anarkism”! Det är inte underligt, att proletariatet i de parlamentariska “föregångs”-länderna vämjes vid anblicken av sådana “socialister” som herrar Scheidemann, David, Legien, Sembat, Renaudel, Henderson, Vandervelde, Stauning, Branting, Bissolati & Co. och allt oftare skänkt sina sympatier åt anarkosyndikalismen, ehuru denna var opportunistens köttsliga broder.

Men för Marx var den revolutionära dialektiken aldrig den tomma

modefras, det klingklang, vartill Plechanov, Kautsky o.a. gjort den. Marx förstod att hänsynslöst bryta med anarkismen, emedan denna inte förmådde utnyttja ens den borgerliga parlamentarismens “fåhus”, särskilt då det var uppenbart att ingen revolutionär situation förelåg, men samtidigt förstod han också att ge en verkligt revolutionär proletär kritik av parlamentarismen.

Att en gång under loppet av några år avgöra, vilken medlem av den härskande klassen som i parlamentet skall förtrycka och förtrampa folket - det är den borgerliga parlamentarismens verkliga kärna, inte bara i parlamentariskt-konstitutionella monarkier utan även i de mest demokratiska republikerna.

Men om man framställer frågan om staten och betraktar parlamentarismen som en av statsinstitutionerna, utgående från proletariatets uppgifter på *detta* område, var är då utvägen ur parlamentarismen? Hur kan man då undvara den?

Man måste ständigt ånyo konstatera: Marx på studium av Kommunen grundade läror har till den grad bortglömts, att den nutida “socialdemokraten” (läs: socialismens nutida förrädare) helt enkelt inte förstår någon annan kritik av parlamentarismen än den anarkistiska eller den reaktionära.

Utvägen ur parlamentarismen består naturligtvis inte i att avskaffa de representativa institutionerna och valprincipen, utan i att förvandla de representativa institutionerna från pratkvarnar till “arbetande” institutioner. “Kommunen skulle inte vara en parlamentarisk utan en arbetande korporation, verkställande och lagstiftande på samma gång.”

“Inte en parlamentarisk, utan en arbetande” korporation - detta träffar de nutida parlamentarikerna och socialdemokratens “knähundar” rakt i hjärtat! Betrakta första bästa parlamentariska land, från Amerika till Schweiz, från Frankrike till England, Norge o.a.; det verkliga “statliga” arbetet utföres bakom kulisserna och verkställs av departement, kanslier och staber. I parlamenten bara pratar man i det speciella syftet att bedra “det enkla folket”. Detta är så till den grad riktigt som alla dessa parlamentarismens synder kom till uttryck t.o.m. i den ryska republiken, en borgerligt-demokratisk republik, innan den ens hunnit skapa ett verkligt parlament. Sådana den ruttna kalkborgerlighetens hjältar som herrar Skobelev och Tsereteli, Tjernov och Avksentiev har lyckats besudla också sovjeterna med den uslaste borgerliga parlamentarism genom att förvan-

dla dem till tomma pratkvarnar. I sovjeterna lurar herrar "socialistiska" ministrar godtrogna muzjiker [bönder] med frasmakeri och resolutioner. I regeringen försiggår en permanent kadrilj för att å ena sidan i tur och ordning ge så många socialistrevolutionärer och mensjeviker som möjligt plats vid "köttgrytan" med inbringande och hedrande poster samt å andra sidan "fängsla" folkets "uppmärksamhet". Men i kanslierna, i staberna utförs det "statliga" arbetet.

Delo Naroda, de regerande "socialistrevolutionärernas" organ, erkände för kort tid sedan i en redaktionell ledare - med den oförlikliga öppenhet hos folk ur "de bästa kretsarna", där "alla" sysslar med politisk prostitution - att t.o.m. i de ministerier som tillhör "socialisterna" (förlåt ordet!), t.o.m. i dem hela den byråkratiska apparaten egentligen förblir den gamla, fungerar som förr och fullständigt "fritt" saboterar alla revolutionära initiativ! Ja, bevisar kanske inte den faktiska historien om socialistrevolutionärernas och mensjevikernas deltagande i regeringen alldeles detsamma - t.o.m. utan detta medgivande? Karakteristiskt härvidlag är endast det, att herrar Tjernov, Rusanov, Sensinov och övriga redaktörer i Delo Naroda, som sitter i regeringen tillsammans med kadeterna, till den grad förlorat skammen, att de inte blygs för att offentligt och utan att rodna berätta, som om det gällde en bagatell, att allt är som förr i "deras" ministerier! Den revolutionärt-demokratiska frasen för att lura bondjannar, och den byråkratiska kanslislentrianen för att "blidka" kapitalisterna - det är *kärnan* i den "hederliga" koalitionen.

Kommunen ersätter borgarsamhällets fala och ruttna parlamentarism med institutioner, i vilka tanke- och diskussionsfriheten inte urartar till bedrägeri, ty parlamentsmedlemmarna måste själva arbeta, själva verkställa sina lagar, själva kontrollera de praktiska följderna, själva ansvara inför sina väljare. De representativa institutionerna står kvar, men parlamentarismen som särskilt system, som en uppdelning i lagstiftande och verkställande verksamhet, som en privilegierad ställning för de deputerade, finns *inte* här. Utan representativa institutioner kan vi inte föreställa oss demokratin, inte ens den proletära demokratin, men utan parlamentarism kan och *måste* vi det, för så vitt kritiken av borgarsamhället inte är tomma ord för oss, för så vitt strävan att störta bourgeoisins herravälde är allvarligt och uppriktigt menad och inte en "val"-fras för att fånga arbetarnas röster, såsom hos mensjevikerna och socialistrevolutionärerna, hos herrar av typen Scheidemann och Legien, Sembat och

Vandervelde.

Det är ytterst lärorikt att Marx, när han talar om funktionerna hos *de* ämbetsmän, som såväl Kommunen som den proletära demokratin behöver, såsom jämförelse tar tjänstemännen hos "varje annan arbetsgivare", d.v.s. ett vanligt kapitalistiskt företag med "arbetare, förmän och bokhållare".

Man finner hos Marx inte ens ett spår utopism i den meningen, att han skulle uppfinna eller hopfantisera ett "nytt" samhälle. Nej, han studerar det nya samhällets *framfödande ur* det gamla såsom en naturhistorisk process, studerar övergångsformerna från det sistnämnda till det förstnämnda. Han tar den proletära massrörelsens faktiska erfarenhet och försöker ur denna dra praktiska lärdomar. Han "lär" av Kommunen, liksom alla stora revolutionära tänkare inte fruktat att lära av erfarenheten från den förtryckta klassens stora rörelser, utan att någonsin förhålla sig pedantiskt "moraliserande" gentemot dem (såsom Plechanov i sitt yttrande: "man borde inte ha gripit till vapen" eller Tsereteli: "en klass måste känna sin begränsning").

Det kan inte bli tal om ämbetsmannaväldets avskaffande genast, överallt och fullständigt. Det är en utopi. Men att genast *krossa* den gamla ämbetsmannaapparaten och genast börja bygga en ny, som gör det möjligt att efterhand omintetgöra allt ämbetsmannavälde, det är *inte* en utopi, det är Kommunens erfarenhet, det är den revolutionära proletariatets direkta, närmast liggande uppgift.

Kapitalismen förenklar den "statliga" förvaltningens funktioner, gör det möjligt att avlägsna "överheter" och reducera det hela till proletärernas organisation (som härskande klass), vilken i hela samhällets namn anställer "arbetare, förmän och bokhållare".

Vi är inte utopister. Vi "drömmer" inte om att man *genast* skall kunna undvara varje slags styrelse, varje slags underordnande. Dessa anarkistiska drömmar, som har sin grund i bristande förståelse för den proletära diktaturens uppgifter, är helt och hållet främmande för marxismen och tjänar i själva verket endast till att uppskjuta den socialistiska revolutionen, tills människorna förändrats. Nej, vi vill en socialistisk revolution med sådana människor, som finns nu, vilka inte kommer att reda sig utan ett över- och underordnande, utan kontroll, "förmän och bokhållare".

Men man skall underordna sig alla exploaterades och arbetandes väpnade förtrupp - proletariatet. Statsämbetsmannens specifika "överhet"

kan och måste man genast, från i dag till i morgon, börja ersätta med "förmännens och bokhållarnas" enkla funktioner, vilka redan nu fullständigt motsvarar vanliga stadsbors utvecklingsnivå och mycket väl kan utföras för en "arbetarlön".

Vi, arbetarna, skall *själva* organisera storproduktionen utgående från det, som kapitalismen redan skapat. Vi stödjer oss härvid på vår arbetserfarenhet och skapar den strängaste järndisciplin, som de beväpnade arbetarnas statsmakt understödjer, vi reducerar statstjänstemännen till blotta verkställare av våra uppdrag, till ansvariga, avsättliga, blygsamt avlönade "förmän och bokhållare" (naturligtvis med tekniker av alla slag, arter och grader) - det är *vår* proletära uppgift, därmed kan och måste vi *börja* vid genomförandet av den proletära revolutionen. En sådan början, på storproduktionens grundval, leder av sig själv till att allt slags ämbetsmannavälde småningom "dör bort", att en sådan ordning småningom skapas - en ordning utan citationstecken, en ordning olik löneslaveriet - en ordning, under vilken de alltmer förenklade uppsynings- och bokhållerifunktionerna utföres av alla i tur och ordning för att sedan bli en vana och slutligen upphöra att vara ett speciellt folkskikt *speciella* funktioner.

En snillrik tysk socialdemokrat från 1870-talet betecknade *posten* som en förebild för en socialistisk hushållning. Detta är mycket riktigt. För närvarande är *posten* en efter det *statskapitalistiska* monopolets typ organiserad hushållning. Imperialismen förvandlar så småningom alla truster till organisationer av denna typ. Över de "enkla" arbetande, vilka är överhopade med arbete och svälter, står här en och samma borgerliga byråkrati. Men den samhälleliga förvaltningens mekanism är redan färdig här. Det gäller bara att störta kapitalisterna, att med de väpnade arbetarnas järnhand bryta dessa exploatörers motstånd, att krossa den moderna statens byråkratiska maskineri - och framför oss står då en från "parasiten" befriad, tekniskt högt utrustad mekanism, vilken de enade arbetarna själva utmärkt väl kan sätta igång genom att anställa tekniker, förmän och bokhållare, varvid *alla* dessas arbete, liksom överhuvudtaget *alla* "stats"-tjänstemäns arbete betalas med arbetarlön. Detta är en konkret, praktisk, genast genomförbar uppgift beträffande alla truster, en åtgärd som befriar de arbetande från exploatering och tar hänsyn till de erfarenheter, som Kommunen redan började praktisera (särskilt på det statliga uppbyggets område).

Hela folkhushållningen organiserad som *posten*, och så att tekniker, förmän och bokhållare, liksom *alla* befattningshavare överhuvudtaget, ej erhåller högre lön än en "arbetarlön", under det beväpnade proletariatets ledning och kontroll - det är vårt närmaste mål. Det är en sådan stat på en sådan ekonomisk grundval, som vi behöver. Detta blir resultatet av att parlamentarismen avskaffas och de representativa institutionerna bibehålles; härigenom undgår de arbetande klasserna att dessa institutioner prostituerats av bourgeoisin.

4. Organiseringen av nationens enhet

"... I ett kort utkast till nationell organisation, som Kommunen inte fick tid att utarbeta vidare, heter det uttryckligen, att Kommunen ... skall vara den politiska formen även för den minsta by ..." Kommunerna skulle också välja ombud till "nationaldelegationen" i Paris.

"... De få men viktiga funktioner, som sedan återstod för en centralregering, skulle inte - såsom falskeligen uppgivits - avskaffas utan anförtros åt kommunala, d.v.s. strängt ansvariga ämbetsmän ..."

"... Nationens enhet skulle inte brytas utan tvärtom organiseras genom kommunalförfattningen. Den skulle bli verklighet genom förintandet av den statsmakt, som utgav sig för att förkroppsliga denna enhet men ville vara oberoende av och överlägsen nationen, på vars kropp den ändå blott var en parasitär utväxt ... Medan det gäller att operera bort de enbart förtryckande organen från den gamla regeringsmakten, skulle dess berättigade funktioner fråntas en makt, som gjorde anspråk på att stå över samhället, och återlämnas till samhällets ansvariga tjänare."

I vilken grad den nutida socialdemokratins opportunisterna ej förstått - kanske det är rättare att säga: ej velat förstå - dessa uttalanden av Marx, framgår bäst av renegaten Bernsteins herostratiskt ryktbara bok: "Socialismens förutsättningar och socialdemokratins uppgifter". Just i anslutning till de anförda orden av Marx skrev Bernstein, att detta program "till sitt politiska innehåll i alla väsentliga drag röjer den största likhet med Proudhons federalism ... Trots alla skiljaktigheter i övrigt mellan Marx och 'småborgaren' Proudhon (Bernstein sätter ordet 'småborgare' inom citationstecken, vilka enligt hans mening skall vara ironiska) är deras tankegång på dessa punkter så besläktad som möjligt". Naturligtvis,

fortsätter Bernstein, växer kommunernas betydelse, men "det förefaller mig tvivelaktigt, att demokratins första verk skulle vara en sådan upplösning (Auflösung) av det moderna statsväsendet och den fullständiga omvandling (Umwandlung) av dess organisation, som Marx och Proudhon skildrar (bildandet av en nationalförsamling av ombud från provins- eller distriktsmöten, vilka i sin tur vore sammansatta av ombud från kommunerna) så att alltså den tidigare formen för nationalrepresentationer skulle försvinna" (Bernstein, "Socialismens förutsättningar etc.", sid. 134 o. 136, tyska uppl., 1899).

Detta är rent av oerhört: att sammanblanda Marx åsikter om "avskaffandet av statsmakten, parasiten" med Proudhons federalism! Men det är ingen tillfällighet, ty det kan inte falla en opportunist in att Marx här alls inte talar om federalismen i motsats till centralismen, utan krossandet av det gamla borgerliga statsmaskineri, som existerar i alla borgerliga länder.

Opportunisten får i sitt huvud endast det, som han ser runt omkring sig, mitt bland källborgerlig brackighet och "reformistisk" stagnation, nämligen endast "kommunerna"! Proletariatets revolution har opportunisten t.o.m. vant sig av att tänka på.

Det är löjligt. Men anmärkningsvärt nog har man på denna punkt ej bestridit Bernsteins uppfattning. Bernstein har blivit vederlagd av många - särskilt av Plechanov i den ryska litteraturen, av Kautsky i den europeiska, men *varken* den förre *eller* den senare har nämnt ett ord om *denna* Bernsteins förvrängning av Marx.

Opportunisten har till den grad vant sig av med att tänka revolutionärt och reflektera över revolutionen, att han tillskriver Marx "federalism" och blandar ihop honom med anarkismens grundläggare, Proudhon. Och detta förtiger Kautsky och Plechanov, vilka önskar vara ortodoxa marxister och försvara den revolutionära marxismens lära! Här ligger en av rötterna till den ytterligt gående banalisering av uppfattningarna om skillnaden mellan marxismen och anarkismen, som är utmärkande för både kautskyister och opportunisterna och till vilken vi senare skall återkomma.

Det finns inte ens ett spår av federalism i Marx anförda yttranden om Kommunens erfarenhet. Marx är ense med Proudhon just i det som opportunisten Bernstein inte märker. Marx skiljer sig från Proudhon just i det, vari Bernstein ser deras likhet.

Marx är ense med Proudhon om att det nutida statsmaskineriet skall "krossas". Denna marxismens likhet med anarkismen (både med Proudhon och med Bakunin) vill varken opportunisterna eller kautskyisterna se, ty de har övergivit marxismen på denna punkt.

Marx skiljer sig från både Proudhon och Bakunin just i fråga om federalismen (för att inte tala om proletariatets diktatur). Ur anarkismens småborgerliga åskådningar framgår federalismen principiellt. Marx är centralist. Och i hans ovan anförda yttranden finns ingen som helst avvikelse från centralismen. Endast personer, uppfyllda av källborgerlig "vidskeplig tro" på staten, kan uppfatta förintandet av det borgerliga statsmaskineriet som ett förintande av centralismen!

Men om proletariatet och de fattiga bönderna tar statsmakten i sina händer, organiserar sig fullständigt fritt i kommuner och *förenar* alla kommunernas verksamhet för angrepp mot kapitalet, för att krossa kapitalisternas motstånd, för att överlämna privatägarätten till järnvägar, fabriker, jord o.s.v. åt *hela* nationen, hela samhället - blir inte det centralism? Blir det kanske inte den mest konsekventa demokratiska centralism? Och till på köpet proletär centralism?

Det kan helt enkelt inte falla Bernstein in, att en frivillig centralism, en kommunernas frivilliga förening till nation, en de proletära kommunernas frivilliga sammansmältning i syfte att krossa det borgerliga herraväldet och det borgerliga statsmaskineriet är möjlig. Bernstein liksom varje annan källborgare föreställer sig centralismen såsom något endast ovanifrån kommande, vilket kan påtvingas och bibehållas endast med hjälp av en ämbetsmannakår och militär.

Marx understryker avsiktligt, som om han förutsett möjligheten av att hans åsikter skulle bli förvrängda, att beskyllningarna mot Kommunen för att ha velat tillintetgöra nationens enhet och avskaffa den centrala makten är en medveten förfälskning. Marx använder avsiktligt uttrycket "organisera nationens enhet" för att sätta den medvetna, demokratiska, proletära centralismen som motsats till den borgerliga, militära, byråkratiska.

Men - ingen är så döv som den, som inte vill höra. Och den nutida socialdemokratins opportunisterna vill framför allt inte höra talas om att förintata statsmakten, att operera bort parasiten.

5. Förintande av parasiten - staten

Vi har redan anfört Marx hithörande ord och måste nu komplettera dem:

“... Det är nya historiska skapelsers vanliga öde”, skrev Marx, “att med orätt bli betraktade som motstycken till äldre former av samhällslivet, vilka överlevt sig själva och vilka de förra i någon mån liknar. Sålunda har denna nya Kommun, som bryter sönder (bricht) den moderna statsmakten, ansetts som ett återupplivande av de medeltida kommunerna ... som ett förbund av småstater, sådant som Montesquieu och girondisterna[5] drömde om ... som en överdriven form av den gamla kampen mot ultracentralisation ...”

“... Kommunförfattningen skulle tvärtom ha återskänkt samhällskroppen alla de krafter, som den parasitära utväxten ‘staten’, vilken lever på samhället och hämmar dess rörelsefrihet, hittills uppslukat. Enbart genom denna handling skulle den ha satt fart på Frankrikes pånyttfödelse ...”

“... Men i verkligheten hade kommunförfattningen ställt landsbygdens producenter under distriktshuvudstädernas andliga ledning och där genom städernas arbetare garanterat dem de naturliga representanterna för sina intressen. Kommunens blotta existens förde med sig det lokala självstyret som någonting självklart, men numera inte som motvikt till den nu överflödiga statsmakten.”

“Förintandet av den statsmakt”, som var en “parasitär utväxt”, dess “bortopererande”, dess “krossande”; “den statsmakt som nu gjorts överflödig” - se där, vilka uttryck Marx använde om staten, när han värdesatte och analyserade Kommunens erfarenheter.

Allt detta skrevs för nära ett halvsekel sedan, och nu måste man liksom verkställa utgrävningar för att bringa den oförvrängda marxismen till de breda massornas kännedom. Slutsatserna av de iakttagelser, som gjorts under den sista stora revolution Marx upplevde, glömde man bort, just när tiden var inne för proletariatets nästa stora revolutioner.

“... Den mångfald av tolkningar, som Kommunen utsattes för, och den mångfald av intressen, som fann sitt uttryck i den, bevisar, att den var en ytterst utvidgningsmöjlig politisk form, under det att alla föregående regeringsformer varit väsentligen undertryckande. Dess verkliga hemlighet var denna: den var väsentligen en *arbetarklassens regering*, resultatet av den produktiva klassens kamp mot den expropriande klassen,

den äntligen upptäckta politiska formen, under vilken arbetets ekonomiska befrielse kunde fullbordas ...”

“Utan denna sista betingelse hade kommunförfattningen varit en omöjlighet och ett bedrägeri ...”

Utopisterna sysslade med att “upptäcka” politiska former, under vilka samhällets socialistiska omdaning skulle försiggå. Anarkisterna ville överhuvudtaget inte befatta sig med frågan om de politiska formerna. Den nutida socialdemokratins opportunister betraktade den parlamentariska demokratiska statens borgerliga politiska former som den gräns, varutöver man ej får gå, de har sargat sina pannor i tillbedjan av detta “mönster” och förklarat varje strävan att *krossa* dessa former för anarkism.

Marx drog den slutsatsen av socialismens och den politiska kampens hela historia, att staten måste försvinna och att övergångsformen för dess försvinnande (övergången från stat till icke-stat) kommer att bli “det som härskande klass organiserade proletariatet”. Men att *upptäcka* de politiska *formerna* för denna framtid, det åtog sig Marx inte. Han inskränkte sig till att noggrant iaktta den franska historien, till att analysera den och dra den slutsats, var till år 1851 förde: att man står inför ett *nedbrytande* av det borgerliga statsmaskineriet.

Och när proletariatets revolutionära massrörelse bröt ut, började Marx, ehuru denna rörelse misslyckades, oaktat dess kortvarighet och dess iögonfallande svaghet, att studera, vilka former den *upptäckte*.

Kommunen är den av den proletära revolutionen “äntligen upptäckta” form, under vilken arbetets ekonomiska befrielse kan försiggå.

Kommunen är den proletära revolutionens första försök att *krossa* det borgerliga statsmaskineriet och den “äntligen upptäckta” politiska form, med vilken man kan och måste *ersätta* det krossade.

Vi skall i fortsättningen se, att de ryska revolutionerna 1905 och 1917 i en annan situation och under andra förhållanden fortsätter Kommunens verk och bekräftar Marx geniala historiska analys.

KAPITEL IV

Fortsättning. Engels kompletterande förklaringar

Marx har givit oss det väsentliga i frågan om betydelsen av Kommunens erfarenheter. Engels återkom flera gånger till samma ämne, i det han förklarade Marx analyser och slutsatser och belyste ibland med sådan styrka och skärpa *andra* sidor av frågan, att det är nödvändigt att särskilt uppehålla sig vid dessa förklaringar.

1. «Bostadsfrågan»

Redan i sitt verk om bostadsfrågan (1872) beaktar Engels Kommunens erfarenheter och uppehåller sig flera gånger vid revolutionens uppgifter då det gäller staten. Intressant är att se, hur i ett konkret tema åskådligt klarläggs å ena sidan de drag av likhet, som finns mellan den proletära och den nuvarande staten - drag som berättigar till att i båda fallen tala om en stat - och å andra sidan dragen av olikhet dem emellan eller övergången till statens avskaffande.

“Hur skall nu bostadsfrågan lösas? I det nuvarande samhället löses den precis som alla andra sociala frågor: genom den så småningom skeende ekonomiska utjämningen mellan efterfrågan och utbud, en lösning som ständigt på nytt framskapar samma fråga och följaktligen inte är någon lösning. Hur en social revolution skall lösa denna fråga, det beror inte bara på de förhandenvarande omständigheterna utan också av mer vittgående frågor, bland vilka upphävandet av motsatsförhållandet mellan stad och land är en av de väsentligaste. Eftersom det inte är vår uppgift att göra upp något utopiskt system för framtidssamhällets ordnande skulle det vara mer än gagnlöst att gå in på detta. Så mycket är emellertid säkert, att det redan nu finns tillräckligt med bostadshus i storstäderna för att all verklig bostadsnöd omedelbart skall kunna avhjälpas genom ett rationellt utnyttjande. Detta kan naturligtvis endast ske genom att de nuvarande ägarna exproprieras och att hemlösa eller alltför trångbodda arbetare inkvarteras i deras hus. Så snart proletariatet erövrat den politiska makten blir en sådan för den allmänna välfärden nödvändig åtgärd

lika lätt att genomföra som andra expropriationer och inkvarteringar för den nuvarande staten.” [7*]

Här behandlas inte förändringen av statsmaktens form, utan endast innehållet av dess verksamhet. Bostadsexpropriationer och inkvarteringar äger rum även på föranstaltande av den nuvarande staten. Den proletära staten kommer formellt ävenledes att “föranstalta” om inkvarteringar och expropriering av hus. Men det är klart, att den gamla verkställande apparaten, byråkratin, som är förbunden med bourgeoisin, helt enkelt vore oduglig att genomföra den proletära statens föreskrifter.

“... För övrigt måste det fastslås, att det arbetande folkets “faktiska besittningstagande” av samtliga arbetsinstrument, dess besittningstagande av hela industrin, är raka motsatsen till Proudhons ‘inlösen’. I det senare fallet blir den individuella arbetaren ägare till bostaden, bondgården, arbetsinstrumentet. I det förra fallet blir det ‘arbetande folket’ den kollektiva ägaren till husen, fabriker och arbetsinstrument och kommer näppeligen - åtminstone inte under en övergångstid - att utan gottgörelse överlåta nyttjanderätten på individer eller korporationer. På liknande sätt är avskaffandet av jordäganderätten inte detsamma som avskaffande av jordräntan utan betyder att räntan överföres till samhället, om också i modifierad form. Det arbetande folkets faktiska besittningstagande av samtliga arbetsinstrument utesluter alltså ingalunda bibehållandet av hyresformen.”

Den i detta uttalande berörda frågan - om de ekonomiska grundvalarna för statens bortdöende - skall vi behandla i följande kapitel. Engels uttrycker sig ytterst försiktigt när han säger, att den proletära staten “näppeligen” utan betalning kommer att upplåta bostäder, “åtminstone inte under en övergångstid”. Upplåtandet av bostäder, som tillhör hela folket, åt enskilda familjer för betalning förutsätter också att denna avgift uppbärs, förutsätter en viss kontroll och en eller annan normering vid bostadsfördelningen. Allt detta kräver en viss statsform, men kräver absolut inte någon speciell militär och byråkratisk apparat med speciellt privilegierad ställning för ämbetsmännen. Övergången till sådana förhållanden, då det blir möjligt att utan ersättning upplåta bostäder, är åter förknippad med statens fullständiga “bortdöende”.

På tal om blanquisternas övergång efter Kommunen och under intrycket av dess erfarenheter till marxismens principiella position, formulerar Engels i förbigående denna position på följande sätt:

“... Nödvändigheten av proletarietets politiska aktion och proletarietets diktatur som en övergång till avskaffandet av klasserna och därmed även av staten ...”

De som tycker om bokstavskritik och borgerliga “utrotare av marxismen” kommer kanske att se en motsägelse mellan detta *erkännande* av “statens avskaffande” och förkastandet av denna formel såsom anarkistisk i det tidigare anförda stället ur Anti-Dühring. Det skulle inte vara underligt, om opportunisterna räknade även Engels till “anarkisterna” - nu för tiden blir det ju allt vanligare att socialchauvinisterna beskyller internationalisterna för anarkism.

Att samtidigt med klasserna även staten kommer att avskaffas, det har marxismen alltid lärt. Det allbekanta stället i Anti-Dühring om “statens bortdöende” anklagar inte anarkisterna helt enkelt för att vara anhängare av statens avskaffande, utan för att de predikar, att det är möjligt att avskaffa staten “från idag till imorgon”.

På grund av att den nu härskande “socialdemokratiska” doktrinen fullständigt förvränger marxismens förhållande till anarkismen i frågan om statens avskaffande är det särskilt viktigt att erinra om en viss polemik av Marx och Engels mot anarkisterna.

2. Polemiken mot anarkisterna

Denna polemik hänför sig till år 1873. Marx och Engels skrev då några artiklar mot proudhonister[6], “autonomister” eller “antiauktoritära”, i en italiensk socialistisk publikation, och först år 1913 publicerades dessa artiklar i tysk översättning i Neue Zeit[7]:

“... Om arbetarklassens politiska kamp”, skrev Marx ironiskt om anarkisterna och deras förnekande av politiken, “antar revolutionär form, om arbetarna istället för bourgeoisins diktatur sätter sin revolutionära diktatur, så begår de ett fruktansvärt principbrott, ty för att tillfredsställa sina ömkliga, profana dagsbehov, för att bryta bourgeoisins motstånd ger de staten en revolutionär och övergående form i stället för att nedlägga vapnen och avskaffa staten ...” (Neue Zeit, 1913-14, 32:dra årg., band I, sid 40.)

Det var uteslutande mot ett sådant “avskaffande” av staten, som Marx vände sig då han vederlade anarkisterna! Absolut inte emot att staten

kommer att försvinna i och med klassernas försvinnande eller avskaffas i och med deras avskaffande utan mot att arbetarna skulle avstå från vapnens bruk, från organiserat våld, *d.v.s. från staten*, som måste tjäna syftet att “bryta bourgeoisins motstånd”.

Marx understryker avsiktligt - för att man inte skall förvränga den verkliga innebörden av hans kamp mot anarkismen - den för proletarietet nödvändiga statens “revolutionära och *övergående* form». Proletariatet behöver staten endast för någon tid. Vi skiljer oss alls inte från anarkisterna i frågan om statens avskaffande som *mål*. Vi påstår, att man för att uppnå detta mål under en viss tid måste utnyttja statsmaktens verktyg, medel och metoder *mot* exploatörerna, liksom den undertryckta klassens diktatur under en viss tid är nödvändig för klassernas avskaffande. Marx väljer den skarpaste och tydligaste frågeställningen mot anarkisterna: Bör arbetarna, när de kastar av sig kapitalisternas ok, “nedlägga vapnen” eller utnyttja dem mot kapitalisterna för att krossa deras motstånd? Och vad är väl den ena klassens systematiska användande av vapnen mot den andra klassen annat än statens “övergångsform”?

Må varje socialdemokrat fråga sig: har han ställt frågan om staten *så* i sin polemik mot anarkisterna? Har det överväldigande flertalet officiella socialistiska partier inom Andra internationalen ställt frågan *så*?

Engels framlägger samma tankar ändå mera detaljerat och populärt. Han hånar framför allt tankeoredan hos proudhonisterna, vilka kallade sig “antiauktoritära”, d.v.s. förnekade varje auktoritet, varje underordnande, varje makt. Tag en fabrik, en järnväg, ett skepp på öppna havet - säger Engels - är det inte klart, att ingen enda av dessa tekniskt komplicerade inrättningar, vilka är baserade på användning av maskiner och planmässigt samarbete av många personer, kan fungera utan ett visst underordnande, följaktligen utan en viss auktoritet eller makt?

“... Om jag anför dessa argument”, skriver Engels, “mot de mest rabbiata av de antiauktoritära, så kan de endast ge mig följande svar: ‘Ja, det är sant, men här är det inte fråga om någon auktoritet, som vi ger delegaterna, *utan om ett uppdrag*’. Dessa personer tror, att de kan förändra en sak, om de ändrar dess namn ...”[8]

Engels påvisar sålunda, att auktoritet och autonomi är relativa begrepp, att deras giltighetssfär växlar under de olika faserna av samhällsutvecklingen, att det är dumt att anse dem som något absolut samt tillägger, att maskinernas och storproduktionens giltighetssfär alltmera

utvidgar sig, och övergår därefter från de allmänna betraktelserna om auktoriteten till frågan om staten.

“... Om autonomisterna”, skriver han, “hade nöjt sig med att säga, att framtidens sociala organisation kommer att medge auktoritet endast inom de gränser, som oundvikligen uppdrages av produktionsförhållandena, så kunde man ha kommit till samförstånd med dem. Men de är blinda för alla fakta, som gör auktoriteten nödvändig och kämpar lidelsefullt mot detta ord.

Varför inskränker sig de antiauktoritära inte till att skrika mot den politiska auktoriteten, mot staten? Alla socialister är ense om, att staten och med den även den politiska auktoriteten kommer att försvinna som en följd av den kommande sociala revolutionen, d.v.s. att de offentliga funktionerna kommer att förlora sin politiska karaktär och förvandlas till enkla förvaltningsfunktioner, som vakar över de sociala intressena. Men de antiauktoritära kräver, att den politiska staten skall avskaffas på en gång, innan de sociala förhållanden, som frambragt den, ännu avskaffats. De kräver, att den sociala revolutionens första åtgärd skall vara auktoritetens upphävande.

Har dessa herrar någonsin sett en revolution? En revolution är utan tvivel den mest auktoritära sak som finns, en handling, varigenom en del av befolkningen påtvingar den andra sin vilja med gevär, bajonetter och kanoner, allt mycket auktoritära medel, och det parti, som segrat, måste hävda sitt herravälde med tillhjälp av den skräck, som dess vapen inger de reaktionära. Och om inte Pariskommunen begagnat sig av det beväpnade folkets auktoritet gentemot bourgeoisin, hade den då kunnat hålla sig längre än en dag? Kan vi inte i stället klandra den för att den alltför lite gjorde bruk av denna auktoritet? Alltså: antingen - eller: antingen vet de antiauktoritära inte vad de själva säger, och i så fall åstadkommer de endast virrighet, eller också vet de det, och i så fall förråder de proletariats sak. I båda fallen tjänar de endast reaktionen.”

I detta uttalande är de frågor berörda, som man måste betrakta i samband med frågan om förhållandet mellan politik och ekonomi vid statens bortdöende (åt denna fråga ägnas följande kapitel). Till dem hör frågan om samhällsfunktionernas förvandling från politiska till enkla förvaltningsfunktioner och frågan om “den politiska staten”. Detta senare uttryck, som särskilt kan leda till missförstånd, hänvisar till processen med statens bortdöende: den bortdöende staten kan på ett visst stadium av sitt

bortdöende kallas en opolitisk stat. Märkligast i denna Engels framställning är återigen frågeställningen mot anarkisterna. Socialdemokraterna, som önskar vara Engels lärjungar, har efter år 1873 miljoner gånger polemiserat mot anarkisterna, men dock *inte* på så sätt som marxister kan och bör göra. Den anarkistiska föreställningen om statens avskaffande är virrig och *icke-revolutionär* - så ställde Engels frågan. Anarkisterna vill nämligen inte se revolutionen i dess uppkomst och utveckling, i dess specifika uppgifter då det gäller våldet, auktoriteten, makten och staten.

De nutida socialdemokraternas vanliga kritik av anarkismen har reducerats till den renaste källborgerliga banalitet: «Vi erkänner staten, men det gör inte anarkisterna!» Det är klart, att en sådan banalitet inte kan annat än verka fränstötande på alla i någon mån tänkande, revolutionära arbetare. Engels säger någonting helt annat: han understryker, att alla socialister erkänner statens försvinnande såsom en följd av den socialistiska revolutionen. Han ställer sedan konkret frågan om revolutionen, just den fråga, som socialdemokraterna på grund av opportunist vanligen kringgår, lämnande åt anarkisterna så att säga ensamrätten att «utveckla» den. Och när Engels ställer denna fråga, griper han tjuren vid hornen: Borde inte Kommunen *mera* ha begagnat sig av *statens*, d.v.s. det beväpnade och som härskande klass organiserade proletariats, *revolutionära* makt?

Den härskande officiella socialdemokratin har vanligen slingrat sig undan frågan om proletariats konkreta uppgifter i revolutionen antingen helt enkelt med källborgerligt gyckel eller i bästa fall med det undvikande sofistiska svaret: “Man får se.” Och anarkisterna fick rätt att mot en sådan socialdemokrati säga, att den sviker sin uppgift att fostra arbetarna i en revolutionär anda. Engels begagnar den senaste proletära revolutionens erfarenheter just till att så konkret som möjligt undersöka, vad proletariatet bör göra såväl då det gäller bankerna som staten och hur det bör göras.

3. Ett brev till Bebel

Ett av de märkligaste, om ej det märkligaste uttalandet om staten i Marx och Engels skrifter är följande ställe i ett brev från Engels till Bebel av den 18 (28) mars 1875. Detta brev publicerades - inom parentes sagt - såvitt vi vet för första gången av Bebel i andra bandet av hans memoarer

(Ur min levnad), som utkom 1911, d.v.s. 36 år efter brevets avfattande och avsändande.

Engels kritiserade i sitt brev till Bebel samma utkast till Gothaprogrammet, som också Marx kritiserade i sitt berömda brev till Bracke, [8*] och beträffande speciellt frågan om staten sade han följande.

“... Den fria folkstaten har förvandlats till den fria staten. Grammatikaliskt fattat är en fri stat en sådan, som är fri i förhållande till sina medborgare, d.v.s. en stat med despotisk regering. Man borde upphöra med allt detta prat om staten, i synnerhet efter Kommunen, som inte längre var någon stat i egentlig mening. Anarkisterna har ända till leda bombarderat oss med “folkstaten”, ehuru redan Marx skrift mot Proudhon [9*] och därefter Kommunistiska manifestet direkt säger, att med den socialistiska samhällsordningens införande staten av sig själv upplöses (sich auflöst) och försvinner. Men då nu staten endast är en tillfällig inrättning, av vilken man använder sig under kampen, under revolutionen, för att med våld kuva sina motståndare, så är det rena vansinnet att tala om den fria folkstaten; så länge proletariatet ännu *behöver* staten, behöver det den inte i frihetens intresse utan för att kuva sina motståndare, och så snart det kan bli tal om frihet, upphör staten som sådan att finnas till. Vi skulle därför föreslå, att man överallt i stället för *stat* satte ‘samfund’ (Gemeinwesen), ett gammalt gott tyskt ord, som mycket väl kan ersätta det franska ‘kommun’.”

Man bör hålla i minnet, att detta brev syftar på det partiprogram, som Marx kritiserade i ett brev, daterat bara några veckor senare än det här föreliggande (Marx brev av den 5 maj 1875), och att vid denna tid Engels såväl som Marx bodde i London. När Engels därför i sista meningen säger “vi”, så är det otvivelaktigt, att det är å sina egna och Marx vägnar som Engels föreslår det tyska arbetarpartiets ledare att *ur programmet stryka* ordet “stat” och ersätta det med ordet “*samfund*”.

Vilket anskri om “anarkism” skulle inte hövdingarna för den nuvarande, för opportunisternas behov tillrättalagda “marxismen” ha höjt, om man föreslagit dem en sådan rättelse av programmet?

Låt dem skrika. Det får de bourgeoisins beröm för.

Men vi skall sköta vår sak. Vid revideringen av vårt partis program måste man ovillkorligen beakta Engels och Marx råd för att komma sanningen närmare, för att återupprätta marxismen genom att rensa den från förvrängningar och för att säkrare inrikta arbetarklassens kamp för

sin befrielse. Bland bolsjevikerna kommer det säkerligen inte att finnas några motståndare till Engels och Marx råd. Svårigheten torde väl endast ligga i valet av uttryck. På tyska finns det två ord: “Gemeinde” och “Geimeinwesen”, av vilka Engels valde det, som *inte* betyder ett enskilt samfund, utan alla samfund tillsammans, hela systemet av samfund. Ett dylikt ord finns inte på ryska, utan man måste kanske bestämma sig för det franska ordet “kommun”, fastän också detta har sina olägenheter.

“Kommunen var inte längre någon stat i egentlig mening” - detta är Engels i teoretiskt avseende utomordentligt betydelsefulla påstående. Efter vad vi ovan sagt är detta påstående fullständigt förstäligt. Kommunen *höll på att upphöra* att vara en stat för så vitt som den inte hade att undertrycka befolkningens majoritet, utan dess minoritet (exploatörerna). Den slog sönder det borgerliga statsmaskineriet; i stället för en *speciell* undertryckningsmakt trädde befolkningen själv på arenan. Allt detta är avvikelser från staten i egentlig mening. Och om Kommunen hade bestått, så skulle statens kvarlevor inom den ha “dött bort” av sig själva, den hade inte behövt “avskaffa” dess institutioner: de skulle ha upphört att fungera i samma mån de upphörde att ha några uppgifter.

“Anarkisterna har ända till leda bombarderat oss med ‘folkstaten’.” När Engels säger detta, syftar han framförallt på Bakunin och hans angrepp mot de tyska socialdemokraterna. Engels erkänner dessa angrepps berättigande, *för så vitt* som “folkstaten” är en lika stor meningslöshet och en lika stor avvikelse från socialismen som “den fria folkstaten”. Engels söker rätta till de tyska socialdemokraternas kamp mot anarkisterna, göra denna kamp principiellt riktig och rensa den från opportunistiska fördomar om “staten”. Ack! Engels brev fick ligga under skäppan i 36 år. Vi skall senare se, att Kautsky även efter offentliggörandet av detta brev envist upprepar i grund och botten samma misstag, som Engels varnade för.

Bebel svarade Engels i ett brev av den 21 september 1875, vari han bl.a. skrev, att han är “fullständigt ense” med honom i hans omdöme om programutkastet och att han förebrått Liebknecht för denna eftergivenhet (Bebel, Aus meinem Leben, band II, sid 334). Men tar vi Bebels broschyr Våra mål, så möter vi i den fullkomligt oriktiga uttalanden om staten:

«Staten skall förvandlas från en på *klassvälde* vilande stat till en *folkstat*.” (Unsere Ziele. uppl. av 1886, sid. 14.)

Så står det i 9:e (nionde!) upplagan av Bebels broschyr! Inte underligt,

att den tyska socialdemokratins insöp den så ihärdiga upprepningen av de opportunistiska uttalandena om staten, särskilt när Engels revolutionära förklaringar sattes under skäppan, och hela levnadsmiljön för lång tid "avvande" den från revolutionen.

4. Kritiken av utkastet till

Erfurtprogrammet

Vid en analys av marxismens lära om staten kan man inte förbigå den kritik av utkastet till Erfurtprogrammet^[9], som Engels sände till Kautsky den 29 juni 1891 och som först tio år senare offentliggjordes i *Neue Zeit*, emedan denna kritik huvudsakligen riktade sig mot socialdemokratiens *opportunistiska* synpunkter i fråga om *statens* struktur.

Låt oss i förbigående påpeka, att Engels i frågorna om ekonomin även gör ett utomordentligt värdefullt påpekande, som visar hur uppmärksam och djuptänkt han iakttog just förändringarna hos den nyaste kapitalismen och hur han därför i viss mån kunde föregripa vår epok, den imperialistiska epokens, uppgifter. Här följer detta påpekande: i fråga om ordet "planlöshet" (Planlosigkeit), som i programutkastet användes för att karakterisera kapitalismen, skriver Engels:

"... Om vi från aktiebolagen övergår till trusterna, vilka behärskar och monopoliserar hela industrigrenar, så upphör här inte bara privatproduktionen, utan också planlösheten." (*Neue Zeit*, årg. 20, 1901-1902, band I, sid. 8.)

Här har fingret satts på det allra viktigaste i den teoretiska värdesättningen av den nyaste kapitalismen, d.v.s. imperialismen, nämligen att kapitalismen förvandlas till monopolistisk *kapitalism*. Det sista måste man understryka, ty det mest spridda misstaget är det borgerligt reformistiska påståendet, att den monopolistiska eller statsmonopolistiska kapitalismen *inte längre* är kapitalism, utan redan kan kallas "statssocialism" o.dyl. En fullkomlig planmässighet har trusterna naturligtvis inte åstadkommit, åstadkommer de ännu inte och kan de inte heller åstadkomma. Men i den mån de uppvisar planmässighet, i den mån kapitalmagnaterna på förhand beräknar produktionens omfång i nationell och t.o.m. internationell skala, i den mån de planmässigt reglerar den, förblir vi likväl inom *kapitalismen*, visserligen på ett nytt stadium av den,

men dock otvivelaktigt inom kapitalismen. Att en *sådan* kapitalism "står nära" socialismen måste för proletariatets verkliga representanter utgöra ett bevis för den socialistiska revolutionens närhet, för lättheten och aktualiteten i dess genomförande. Men den utgör alls inte något motiv för att tolerera, att man förnekar denna revolution och skönmålar kapitalismen, såsom alla reformister gör.

Men låt oss återvända till frågan om staten. Engels ger här tre särskilt värdefulla anvisningar, för det första ifråga om republiken, för det andra om den nationella frågans samband med statens struktur och för det tredje om den lokala självstyrelsen.

Vad republiken beträffar, så gjorde Engels denna fråga till det centrala i sin kritik mot utkastet till Erfurtprogrammet. Och om vi betänker, vilken betydelse Erfurtprogrammet fått inom hela den internationella socialdemokratins, hur det blivit ett mönster för hela Andra internationalen, så kan man utan överdrift säga, att Engels här kritiserar opportunisten inom hela Andra internationalen.

"Utkastets politiska krav", skriver Engels, "lider av ett stort fel. *Det* som egentligen skulle ha sagts, *saknas där*" (Engels kursiv).

Och i fortsättningen förklaras, att den tyska författningen egentligen är ett avtryck av den ärkereaktionära författningen av år 1850, att riksdagen blott är, som Wilhelm Liebknecht uttryckte det, "absolutismens fikionlövs" samt att det var en "uppenbar meningslöshet" att på grundval av en författning, som legaliserar småstaterna och förbundet av tyska småstater, vilja genomföra att "alla arbetsredskap gjordes till gemensam egendom".

"Det är dock farligt att vidröra detta ämne", tillägger Engels, som alltför väl vet, att det i Tyskland var omöjligt att i programmet legalt uppta kravet på republik. Men Engels slår sig inte helt enkelt till ro med detta påtagliga skäl, som "alla" nöjer sig med. Han fortsätter: "Och ändå måste man på det ena eller andra sättet ta itu med saken. Hur nödvändigt detta är, bevisas just nu av den opportunist, som breder ut sig (einreisende) i en stor del av den socialdemokratiska pressen. Av fruktan för att socialistlagen kunde förnyas och med tanke på allehanda förhastade uttalanden, som gjordes under denna lags herravälde, skall nu plötsligt det nuvarande lagliga tillståndet i Tyskland vara tillräckligt för att partiet skulle kunna genomföra alla sina krav på fredlig väg ..."

Att de tyska socialdemokraterna handlat så av fruktan för att undan-

tagslagen[10]) kunde förnyas, detta grundläggande faktum ställer Engels i förgrunden och kallar det utan omsvep för opportunism. Han förklarar drömmarna om den "fredliga" vägen vara fullständigt meningslösa just på grund av att i Tyskland ingen republik och ingen frihet existerade. Engels är tillräckligt försiktig för att inte binda händerna. Han erkänner, att man i länder med republik eller mycket stor frihet "kan tänka sig" (bara "tänka sig"!) en fredlig utveckling till socialismen. Men i Tyskland, upprepar han:

"... i Tyskland, där regeringen är nästan allsmäktig, där riksdagen och alla andra representativa organ saknar verklig makt, att i Tyskland proklamera någonting sådant - och det därtill utan nödtvång - det innebär att taga fikonlövet från absolutismen och själv skylta dess nakenhet ..."

Det överväldigande flertalet av de officiella ledarna för det tyska socialdemokratiska partiet, som lagt Engels ovannämnda anvisningar "till handlingarna utan åtgärd", har i själva verket också visat sig vara absolutismens beskyddare.

"... En sådan politik kan i längden bara vilseleda det egna partiet. Man skjuter allmänna, abstrakta politiska frågor i förgrunden och överskyler därigenom de närmaste konkreta frågorna, de frågor, som själva ställer sig på dagordningen vid första större händelse, vid första politiska kris. Vad annat kan i så fall bli följden, än att partiet i det avgörande ögonblicket plötsligt står rådlöst, att oklarhet och oenighet råder om de avgörande punkterna, därför att dessa punkter aldrig diskuterats ..."

Detta bortglömmande av de stora grundläggande tankarna för de omedelbara dagsintressenas skull, denna strävan och traktan efter tillfälliga framgångar utan hänsyn till de framtida följderna, detta prisgivande av rörelsens framtid för dess nutid är kanske 'ärligt' menat, men det är och förblir opportunism, och den 'ärliga' opportunismen är kanske farligare än alla andra ...

Om något står höjt över allt tvivel, så är det att vårt parti och arbetarklassen kan komma till makten endast under den demokratiska republikens form. Denna är rent av den specifika formen för proletariats diktatur, vilket redan den stora franska revolutionen har visat ..."

Engels upprepar här i särskilt utmejslad form den grundidé, som likt en röd tråd går genom alla Marx verk, nämligen att den demokratiska republiken är den genaste tillfartsvägen till proletariats diktatur. En

sådan republik leder nämligen, utan att på minsta sätt upphäva kapitalets välde och följaktligen ej heller massornas förtryck och klasskampen, oundvikligen till en sådan utvidgning, utveckling, exponering och skärpning av denna kamp att, så snart möjligheten att tillfredsställa de förtryckta massornas viktigaste intressen uppstår, denna möjlighet oundvikligen och uteslutande förverkligas i proletariats diktatur, i proletariats ledning av dessa massor. För hela Andra internationals är också detta ett av marxismens "glömda ord", och denna glömska framträdde ovanligt bjärt i mensjevnikpartiets historia under första halvåret av den ryska revolutionen 1917. I fråga om den federativa republiken i samband med befolkningens sammansättning skrev Engels:

"Vad bör träda i stället för det nuvarande Tyskland?" (med dess reaktionära monarkistiska författning och dess lika reaktionära uppdelning i småstater, vilken uppdelning förevisar det specifika 'preusseriet' i stället för att låta dem uppgå i Tyskland som helhet). "Enligt min mening kan proletariats endast ha bruk för den enhetliga och odelbara republikens form. Den federativa republiken är ännu idag i det stora hela en nödvändighet inom Förenta staternas jätteområde, fast den redan börjar bli ett hinder i dess östra del. Den skulle utgöra ett framsteg i England, där fyra nationer bor på de två öarna och där, oavsett ett parlament, tre olika lagsystem existerar bredvid varandra. Den har för länge sedan blivit ett hinder i det lilla Schweiz och uthärdas endast därför, att Schweiz nöjer sig med rollen av en rent passiv medlem i det europeiska statssystemet. För Tyskland skulle ett federalistiskt förorschweizande betyda ett enormt steg bakåt. Två ting skiljer förbundsstaten från enhetsstaten: att varje enskild stat inom förbundet, varje kanton har sin egen civil- och kriminallagstiftning och sitt eget rättegångsväsen samt vidare, att bredvid folkrepresentationen existerar en delstaternas representation, vari varje kanton röstar såsom sådan, oavsett om den är stor eller liten." I Tyskland bildar förbundsstaten övergången till en fullständigt enhetlig stat, och "revolutionen uppifrån" av år 1866 och år 1870 bör man ej vrida tillbaka utan komplettera den med en "rörelse nerifrån".

Engels är allt annat än likgiltig för statsformerna. Han försöker tvärtom med ytterlig noggrannhet analysera just övergångsformerna för att allt efter de konkreta historiska särigheterna i varje speciellt fall fastställa *från vad* och *till vad* den förhandenvarande formen utgör en övergång.

Utgående från proletariatets och den proletära revolutionens ståndpunkt hävdar Engels såväl som Marx den demokratiska centralismen, den enhetliga och odelbara republiken. Den federativa republiken betraktar han antingen som ett undantag och ett hinder för utvecklingen eller som en övergång från monarkin till den centralistiska republiken, som ett "steg framåt" under vissa speciella förhållanden. Och bland dessa speciella förhållanden framhäves den nationella frågan.

Hos Engels liksom hos Marx finner vi, trots deras skoningslösa kritik av småstatsväsendets reaktionära karaktär och av att denna reaktionära karaktär i bestämda konkreta fall överskyles med den nationella frågan, ingenstans ens den ringaste tendens att kringgå den nationella frågan, en tendens som de holländska och polska marxisterna mycket ofta låter komma sig till last, vilka utgår från den fullständigt berättigade kampen mot den småborgerligt trånga nationalismen i "sina egna" små stater.

Till och med i England, där både de geografiska förhållandena, språkgemenskapen och många århundradens historia borde ha "avklarat" den nationella frågan inom Englands mindre delområden, t.o.m. här tar Engels hänsyn till det påtagliga faktum, att den nationella frågan ännu inte är utagerad och erkänner därför federativrepubliken som ett "steg framåt". Detta innebär självfallet inte att man i någon som helst mån avstår från att kritisera federativrepublikens brister och från den mest energiska propaganda och kamp för den enhetliga, centralistiskt-demokratiska republiken.

Men Engels uppfattar alls inte den demokratiska centralismen på det byråkratiska sätt som de borgerliga och småborgerliga ideologerna, bland de sistnämnda anarkisterna. Centralismen utesluter för Engels på intet sätt en så vidsträckt lokal självstyrelse, som vid ett frivilligt hävdande av statens enhet från «kommunernas» och distriktens sida avlägsnar all byråkratism och allt «kommenderande» ovanifrån.

«... Således en enhetlig republik», skriver Engels, i det han utvecklar marxismens programmatiska åsikter om staten, «men inte i samma mening som den nuvarande franska republiken, vilken ingenting annat är än det år 1798 grundade kejsardömet utan kejsare. Från år 1792 och till år 1798 åtnjöt varje franskt departement, varje kommun (Gemeinde) fullständig självstyrelse efter amerikanskt mönster, och det måste även vi ha. Hur självstyrelsen bör inrättas och hur man kommer tillrätta utan byråkrati, det har Amerika och den första franska republiken visat oss,

och det visar oss än i dag Kanada, Australien och de andra engelska kolonierna. Och en sådan provinsial och lokal självstyrelse är vida friare än exempelvis den schweiziska federalismen, där visserligen kantonen är ytterst oavhängig i förhållande till förbundet» (d.v.s. till den federativa staten som helhet), «men även oavhängig i förhållande till distrikt (Bezirk) och kommun. Kantonernas regeringar utnämner distriktsståthållare och prefekter, något som är okänt i de engelskspråkiga länderna och som vi i framtiden vill på det hövligaste undanbedja oss, liksom vi undanber oss preussiska lantråd och regeringsråd» (kommis-sarier, länsmän, guvernörer och överhuvudtaget alla uppifrån utnämnda ämbetsmän). I överensstämmelse härmed föreslår Engels att man skall formulera programpunkten om självstyrelsen på följande sätt: «Fullständig självstyrelse i provins» (län eller distrikt), «krets och kommun genom ämbetsmän, valda på grundval av allmän rösträtt. Avskaffande av alla av staten utnämnda lokala och provinsiala myndigheter.»

I den av Kerenskij och de övriga «socialistiska» ministrarnas regering förbjudna Pravda (nr 68 för den 28 maj 1917)[10*] har jag redan haft tillfälle att påvisa, hur på denna punkt - och naturligtvis långt ifrån endast på denna punkt - våra så kallade socialistiska representanter för en så kallad revolutionär så kallad demokrati gjort himmelskriande avvikelser från *demokratismen*. Det är förstaeligt att personer, som bundit sig genom en "koalition" med den imperialistiska bourgeoisin, förblivit döva för dessa anvisningar.

Det är ytterst viktigt att framhäva, att Engels på grund av fakta och med stöd av det mest klara exempel vederlägger den - särskilt inom den småborgerliga demokratin - synnerligen utbredda fördomen, att den federativa republiken ovillkorligen innebär mer frihet än den centralistiska. Det är inte riktigt. De fakta Engels anför om den centralistiska franska republiken av 1792-1798 och den schweiziska federativa republiken vederlägger detta. Den verkligt demokratiska centralistiska republiken skänkte *mer* frihet än den federativa. Eller med andra ord: den *största* frihet för kommuner, distrikt o.s.v. som historien känner, skänktes av en *centralistisk* och ej av en federativ republik.

Man har i vår partipropaganda och agitation fäst och fäster fortfarande för litet uppmärksamhet vid detta faktum, liksom överhuvudtaget vid hela frågan om den federativa och den centralistiska republiken och den lokala självstyrelsen.

5. Inledningen av år 1891 till Marx Pariskommunen

I inledningen till tredje upplagan av Pariskommunen - denna inledning är daterad den 18 mars 1891 och trycktes först i tidskriften Neue Zeit - ger Engels, jämte en del intressanta randanmärkningar i frågor som står i samband med förhållandet till staten, en utomordentligt utmejslad sammanfattning av Kommunens lärdomar. Denna sammanfattning, fördjupad av hela erfarenheten från den tjuugoårsperiod, som skilde författaren från Kommunen, och speciellt riktad mot den i Tyskland utbredda "vidskepliga tron på staten", kan med rätta kallas marxismens *sista ord* i den här behandlade frågan.

I Frankrike - anmärker Engels - var arbetarna efter varje revolution beväpnade. "För borgarna, som stod vid statsrodret, var avväpningen av arbetarna därför den främsta bjudande plikten. Därför upptar de efter varje av arbetarna vunnen revolution en ny strid, som slutar med arbetarnas nederlag ..."

Sammanfattningen av erfarenheterna från de borgerliga revolutionerna är lika kort som uttrycksfull. Sakens kärna - bland annat även i fråga om staten (*har den förtryckta klassen vapen?*) - har här framhävts på ett utmärkt sätt. De under den borgerliga ideologins inflytande stående professorerna och de småborgerliga demokraterna kringgår för det mesta just denna viktiga kärna. Under den ryska revolutionen 1917 utmärkte sig "mensjeviken", "också-marxisten" Tsereteli (en utmärkelse à la Ca-vaignac) med att skvallra ur skolan om denna de borgerliga revolutionernas hemlighet. I sitt "historiska" tal den 11 juni råkade Tsereteli försäga sig om bourgeoisins beslutsamhet att avväpna Petrograds arbetare, varvid han naturligtvis utgav detta beslut som sitt eget och som en «statsnöd-vändighet» överhuvudtaget!^[11]

Tseretelis historiska tal den 11 juni kommer naturligtvis för varje historieskrivare, som behandlar 1917 års revolution, att utgöra en av de mest åskådliga illustrationerna till hur det av herr Tsereteli ledda blocket av socialistrevolutionärer och mensjeviker övergick på bourgeoisins sida *mot* det revolutionära proletarietet.

En annan randanmärkning av Engels, som också står i samband med frågan om staten, gäller religionen. Det är känt, att den tyska socialdemokratin, i den mån den försumpades och blev mer opportunistisk,

allt oftare nedsjönk till en kälkborgerlig vantolkning av den berömda formeln: "förklara religionen för en privatangelägenhet". Denna formel utlades nämligen så, att religionsfrågan är en privatsak *även* för det revolutionära proletarietets *parti!* Just mot detta fullständiga förräderi mot proletarietets revolutionära program var det som Engels opponerade sig. Han iakttog år 1891 endast *ytterst svaga* tecken till opportunism inom sitt parti och uttalade sig därför synnerligen försiktigt:

"Liksom det i Kommunen satt nästan bara arbetare eller erkända arbetarrepresentanter, så bar också dess beslut en avgjort proletär karaktär. Antingen utfärdade den sådana reformer, som den republikanska bourgeoisin av ren feghet underlåtit att befatta sig med men som bildade en nödvändig grundval för arbetarklassens handlingsfrihet, såsom exempelvis genomförandet av principen att religionen är en privatsak *i förhållande till staten*. Eller också fattade den beslut direkt i arbetarklassens intresse och delvis djupt ingripande i den gamla samhällsordningen ..."

Engels underströk avsiktligt orden "i förhållande till staten" för att träffa den ömma punkten hos den tyska opportunismen, som förklarade religionen för privatsak *i förhållande till partiet* och på så sätt förnedrade det revolutionära proletarietets parti till den banalaste "fritänkar"-kälkborgerlighet, som är beredd att gå med på ett konfessionslöst tillstånd men fränsäger sig uppgiften att *som parti* bekämpa det religiösa opium, som fördummar folket.

Vid uppspårandet av rötterna till den tyska socialdemokratins skymfliga sammanbrott år 1914 kommer dess framtida historieskrivare att finna rätt så mycket intressant material i denna fråga - börjande med Kautskys, partiets ideologiske ledares, undvikande artikeluttalanden, vilka öppnar dörren på vid gavel för opportunismen, och slutande med partiets inställning till "bort-från-kyrkan-rörelsen" av år 1913.^[12]

Men låt oss övergå till frågan om hur Engels tjuo år efter Kommunen sammanfattade dess lärdomar för det kämpande proletarietet.

Följande lärdomar ställde Engels härvid i förgrunden:

"... Just den hittillsvarande centraliserade regeringens undertryckande maktorgan, armé, politisk polis och byråkrati, som Napoleon skapat år 1798 och som sedan varje regering övertagit som ett välkommet redskap och utnyttjat mot sina motståndare, just denna makt skulle falla överallt såsom den redan hade fallit i Paris.

Kommunen måste genast från första början erkänna, att arbetarklas-

sen, sedan den en gång kommit till makten, inte kunde regera i fortsättningen med det gamla statsmaskineriet, att denna arbetarklass, för att inte gå förlustig sin egen nyss erövrade maktställning, å ena sidan måste undanröja hela det gamla mot den självutnyttjade förtryckarmaskineriet, men å andra sidan måste säkerställa sig mot sina egna deputerade och ämbetsmän genom att förklara dessa undantagslöst och vid vilken tidpunkt som helst avsättliga ...”

Engels betonar gång på gång, att staten inte bara i en monarki, utan även i en demokratisk republik förblir stat, d.v.s. bibehåller sitt viktigaste utmärkande drag: att förvandla ämbetsmännen, «samhällets tjänare», dess organ, till dess *herrar*.

“... Emot denna i alla hittills bestående stater oundgängliga förvandling av staten och statsorganen från samhällets tjänare till samhällets *herrar* använde Kommunen två ofelbara medel. För det första besatte den alla poster inom administration, domstolsväsen och undervisning genom val med allmän rösträtt för alla de därav berörda och detta med möjlighet för samma väljare att när som helst återkalla de valda. Och för det andra betalade den för alla platser, höga som låga, blott den lön, som andra arbetare erhöll. Den högsta lön, som de överhuvudtaget betalade var 6.000 francs. [11*] Därmed hade man satt ett säkert lås för karriärism och lycksökeri, även om man bortser från de bundna mandat, som de delegerade i representantförsamlingarna dessutom erhöll på köpet ...”

Engels beträder här den intressanta gräns, där den konsekventa demokratin å ena sidan *förvandlas* till socialism och å andra sidan *kräver* socialism. Ty för statens avskaffande är det nödvändigt att förvandla statstjänstens funktioner till sådana enkla kontroll- och registreringsoperationer, som är tillgängliga för och kan handhas av befolkningens stora flertal och längre fram av hela befolkningen utan undantag. Det fullständiga avlägsnandet av karriärismen kräver åter, att en om också inte inkomstbringande “hederspost” i statens tjänst *inte* får tjäna som språngbräde till lukrativa poster i banker och aktiebolag, såsom *ständigt* är fallet i alla, även de friaste kapitalistiska länderna.

Men Engels begår inte de fel, som en del andra marxister begår exempelvis i fråga om nationernas självbestämmanderätt, när de säger, att den under kapitalismen är omöjlig och under socialismen överflödig. Ett dylikt föregivet skarpsinnigt, men i själva verket oriktigt påstående skulle man kunna tillämpa på *vilken* demokratisk institution *som helst*,

och bland annat i fråga om ämbetsmännens blygsamma löner, ty en fullständigt konsekvent demokrati är under kapitalismen omöjlig, och under socialismen kommer varje demokrati att *dö bort*.

Detta är en sofism i stil med det gamla skämtet, om en människa börjar bli skallig, om hon förlorar ett hårstrå.

Demokratins *fullständiga* utveckling, sökandet efter *formerna* för en dylik utveckling, deras prövning i *praktiken* o.s.v. - allt detta är en av uppgifterna i kampen för den sociala revolutionen. Tagen för sig ger ingen demokrati socialism, men i det praktiska livet kommer demokratismen aldrig att “tagas för sig” utan kommer att “tagas tillsammans” med andra företeelser, även utöva sitt inflytande på ekonomin, främja *dess* omdaning, underkastas den ekonomiska utvecklingens inflytande o.s.v. Sådan är den levande historiens dialektik.

Engels fortsätter:

“... Denna sprängning (Sprengung) av den hittillsvarande statsmakten och dess ersättande med en ny, sant demokratisk sådan är utförligt skildrad i tredje avsnittet av denna bok. Men det var nödvändigt att här än en gång i korthet ingå på några drag hos detta ersättande, emedan just i Tyskland den vidskepliga tron på staten har fortplantat sig från filosofin till det allmänna medvetandet hos bourgeoisin och även mängden arbetare. Enligt den filosofiska föreställningen är staten ‘idéns förverkligande’ eller översatt till filosofspråket, gudsriket på jorden, det område inom vilket den eviga sanningen och rättvisan förverkligas eller skall förverkligas. Och därav följer så en vidskeplig vördnad för staten och allt som sammanhänger med staten, och denna vördnad inställer sig så mycket lättare om man från barnsben har vant sig vid inbillningen, att de för hela samhället gemensamma affärerna och intressena inte kunde skötas på annat sätt än de hittills skötts, nämligen genom staten och dess välbeställda myndigheter. Och man tror sig ha tagit ett alldeles vådligt djävvt steg, när man frigjort sig från tron på den ärftliga monarkin och i stället svär på den demokratiska republiken. Men i verkligheten är staten ingenting annat än en maskin för att den ena klassen skall kunna förtrycka den andra och det inte mindre i den demokratiska republiken än i monarkin. Och i bästa fall är den ett ont, som det i kampen om klassherraväldet segrande proletariatet får i arv och vars sämsta sidor det, lika litet som Kommunen, kan låta bli att så snart som möjligt beskära, till dess ett under nya, fria samhällsförhållanden uppväxt släkte skall bli

i stånd att kasta av sig hela den statliga bråten.”

Engels varnade tyskarna för att om monarkin ersattes med republik därvid glömma bort socialismens grundvalar i frågan om staten överhuvudtaget. Hans varningar låter nu som en direkt läxa åt herrar Tsereteli och Tjernov, vilka i sin “koalitions”-praxis ådagalagt vidskeplig tro på staten och vidskeplig vördnad för den!

Ytterligare två anmärkningar: 1. Om Engels säger, att staten i en demokratisk republik “inte alls mindre” än i en monarki förblir “en maskin för att den ena klassen skall kunna förtrycka den andra”, så innebär detta alls inte, att förtryckets *form* är likgiltig för proletariatet, såsom vissa anarkister “lär”. En vidare, friare, mera öppen *form* för klasskampen och klassförtrycket bereder proletariatet en jättelik lättnad i kampen för att avskaffa klasserna överhuvudtaget.

2. Varför endast ett nytt släkte blir i stånd att fullständigt kasta bort hela denna statliga bråte - denna fråga står i samband med frågan om demokratins övervinnande, till vilken vi nu övergår.

6. Engels om demokratins övervinnande

Engels fick anledning att uttala sig härom i samband med frågan om den *vetenskapliga* oriktigheten i benämningen “socialdemokrat”.

I förordet till en samling av hans artiklar från 1870-talet över olika ämnen av övervägande “internationellt” innehåll (“Internationales aus dem Volksstat”) - vilket förord är daterat den 3 januari 1894, d.v.s. skrivet ett och ett halvt år före Engels död - skrev han, att i alla artiklar begagnas ordet “kommunist” *och inte* “socialdemokrat”, därför att det på den tiden var proudhonisterna i Frankrike och lassalleanhängarna^[13] i Tyskland som kallade sig socialdemokrater.

“... För Marx och mig”, fortsätter Engels, “var det därför absolut omöjligt att välja ett så tänjbart uttryck för att beteckna vår speciella ståndpunkt. Nu är förhållandet annorlunda, och detta ord (“socialdemokrat”) må passera (mag passieren), så opassande (unpassend) det än förblir för ett parti, vars ekonomiska program inte bara är allmänt socialistiskt, utan direkt kommunistiskt och vars politiska yttersta slutmål är att övervinna hela staten, följaktligen också demokratien. De *verkliga* (kursiv av Engels) politiska partiernas namn motsvarar dem emellertid

aldrig fullständigt; partiet utvecklar sig, men namnet kvarstår.”^[14])

Dialektikern Engels förblir dialektiken trogen intill slutet av sina dagar. Marx och jag, säger han, hade ett utmärkt, vetenskapligt exakt namn för partiet, men vi hade intet verkligt, d.v.s. proletärt massparti. Nu (i slutet av 1800-talet) finns det ett verkligt parti, men dess namn är vetenskapligt oriktigt. Det gör ingenting, “det må passera”, bara partiet *utvecklas*, bara man inte döljer namnets vetenskapliga inexakthet för det och denna inte hindrar partiet att utvecklas i rätt riktning!

Någon gycklare skulle kanske vilja trösta oss bolsjeviker liksom Engels gjorde: vi har ett verkligt parti, det utvecklar sig förträffligt, må även ett så meningslöst, oformligt ord som “bolsjevik” passera, vilket absolut inte är uttryck för någonting annat än för den rent tillfälliga omständigheten, att vi hade majoritet^[12*] på kongressen i Bryssel och London år 1903 ... Nu när republikanernas och den “revolutionära” källborgerliga demokratins förföljelser mot vårt parti i juli och augusti gjort ordet “bolsjevik” så aktat bland hela folket, när dessa förföljelser dessutom innebär ett så väldigt historiskt steg framåt för vårt parti i dess *verkliga* utveckling, råkar kanske även jag i tveksamhet om mitt aprilförslag angående ändring av vårt partis namn. Kanske skulle jag ha föreslagit mina kamrater en “kompromiss”: att kalla oss kommunistiska partiet men inom parentes tillfoga ordet bolsjeviker ...

Men frågan om partiets namn är ojämförligt mindre viktig än frågan om det revolutionära proletariatets ställning till staten.

I gängse uttalanden om staten begås ständigt det felet, för vilket Engels här varnar och som vi tidigare i förbigående berörde. Man glömmar nämligen ständigt, att statens avskaffande även innebär demokratins avskaffande, att statens bortdöende är demokratins bortdöende.

Vid första ögonkastet synes ett sådant påstående ytterst egendomligt och oförståeligt. Hos en och annan uppstår kanske rent av en farhåga, att vi väntar tillkomsten av ett sådant samhällsskick, där principen att minoriteten skall underordna sig majoriteten inte kommer att iaktas, eftersom demokratin just är ett erkännande av denna princip!

Nej. Demokratin är *inte* liktydig med att minoriteten skall underordna sig majoriteten. Demokratin är en *stat*, som erkänner minoritetens underordnande under majoriteten, d.v.s. en organisation varmed den ena klassen systematiskt *utövar våld* mot den andra, varmed en del av befolkningen *utövar våld* mot en annan.

Vi ställer statens avskaffande som vårt slutmål, d.v.s. avskaffandet av varje organiserat och systematiskt våld, varje användning av våld mot människor överhuvudtaget. Vi väntar inte tillkomsten av en sådan samhällsordning, där man inte iakttar principen att minoriteten skall underordna sig majoriteten. Men i vår strävan till socialismen är vi övertygade om, att den kommer att växa över till kommunism, och i samband därmed kommer varje nödvändighet att utöva våld mot människor överhuvudtaget, varje nödvändighet att *underordna* en människa under en annan, en del av befolkningen under en annan del att försvinna, ty människorna kommer att *vänja sig* att *utan våld* och *utan underordnande* iaktta de elementära villkoren för en samhällsgemenskap.

Just för att understryka detta vanelement talar Engels om att ett nytt *släkte*, som "vuxit upp under nya, fria samhällsförhållanden, skall bli i stånd att kasta av sig hela den statliga bråten" - allt statsväsen, däribland även det demokratiskt-republikanska.

För att klargöra detta krävs en undersökning av frågan om de ekonomiska grunderna för statens bortdöende.

KAPITEL V

De ekonomiska grunderna för statens bortdöende

Grundligast har denna fråga klarlagts av Marx i hans kritik av Gothaprogrammet (i ett brev till Bracke av den 5 maj 1875, publicerat först år 1891 i *Neue Zeit*, årg. 9, band 1, och utgivet på ryska i en särupplaga). Den polemiska delen av detta utmärkta verk, som består av kritik mot lassalleismen, har så att säga ställt dess positiva del i skuggan, nämligen analysen av sammanhanget mellan kommunismens utveckling och statens bortdöende.

1. Marx frågeställning

Vid en ytlig jämförelse av Marx brev till Bracke den 5 maj 1875 med det ovan behandlade brevet av Engels till Bebel den 28 mars 1875 kunde det synas, som om Marx i vida högre grad än Engels vore "statsanhängare", som om skillnaden mellan de båda författarnas åsikter om staten vore mycket betydande.

Engels föreslår Bebel att överhuvudtaget upphöra med pratet om staten, att fullständigt avlägsna ordet stat ur programmet och ersätta det med ordet "kommun". Engels förklarar rent av, att Kommunen ej längre var en stat i egentlig mening. Marx åter talar t.o.m. om "det kommunistiska samhällets blivande statsväsen", d.v.s. erkänner skenbart nödvändigheten av staten t.o.m. under kommunismen.

En sådan mening vore dock fullständigt felaktig. En närmare undersökning visar, att Marx och Engels åsikter om staten och dess bortdöende fullständigt sammanfaller, och Marx anförda yttrande hänför sig just till detta *bortdöende* statsväsen.

Det är klart, att det inte kan vara tal om att fixera ögonblicket för detta *framtida* "bortdöende", så mycket mindre som det självfallet är en långvarig process. Den skenbara olikheten mellan Marx och Engels förklaras av de olika tema, som de upptog till behandling, de skilda uppgifter de ställde sig. Engels hade tagit till uppgift att åskådligt, skarpt, i grova drag visa Bebel hela meningslösheten i de gängse fördomarna rörande staten (vilka i inte ringa grad delades av Lassalle). Marx berör

endast i förbigående *denna* fråga och intresserar sig för ett annat tema: det kommunistiska samhällets *utveckling*.

Hela Marx teori är en tillämpning av utvecklingsteorin - i dess mest konsekventa, fullständiga, genomtänkta och innehållsrika form - på den moderna kapitalismen. Det är naturligt, att Marx ställdes inför frågan om tillämpningen av denna teori även på kapitalismens *förestående* sammanbrott och på den *framtida* kommunismens *framtida* utveckling.

På grundval av vilka *fakta* kan man då ställa frågan om den framtida kommunismens framtida utveckling?

På grundval av att den blivande kommunismen *framgår* ur kapitalismen, historiskt utvecklar sig ur kapitalismen, utgör resultatet av en sådan samhällskrafts verkningar, vilken *alstrats* av kapitalismen. Marx försöker inte ett ögonblick att konstruera utopier, att syssla med gissningar över ting, som ingen kan veta. Marx ställer frågan om kommunismen liksom en naturforskare skulle ställa frågan angående utvecklingen av låt oss säga en ny biologisk art, om vilken man vet att den uppkommit på ett visst sätt och förändras i en bestämd riktning.

Marx sopar framför allt bort den virrighet, som Gothaprogrammet åstadkommit i frågan om förhållandet mellan staten och samhället.

“... Det nuvarande samhället”, skriver han, “är det kapitalistiska samhället, som existerar i alla kulturländer, mer eller mindre fritt från medeltida beståndsdelar, mer eller mindre modifierat genom varje lands speciella historiska utveckling, mer eller mindre utvecklade. ‘Den nuvarande staten’ däremot växlar med gränserna. Den är en annan i preussisk-tyska riket än i Schweiz, en annan i England än i Förenta staterna. ‘Den nuvarande staten’ är alltså en fiktion.

De olika kulturländernas olika stater har dock alla trots sin brokiga formrikedom det gemensamt, att de står på det moderna borgerliga samhällets grund, blott det ena mer, det andra mindre kapitalistiskt utvecklade. De har därför också vissa väsentliga karaktärsdrag gemensamt. I denna mening kan man tala om ‘det nuvarande statsväsendet’, till skillnad från framtiden, då dess nuvarande rot, det borgerliga samhället, dött bort.

Man frågar sig då: vilken omvandling kommer statsväsendet att undergå i ett kommunistiskt samhälle? Med andra ord: vilka samhälleliga funktioner, motsvarande de nuvarande statsfunktionerna kommer att bli kvar där? Denna fråga kan blott besvaras vetenskapligt, och man kom-

mer inte problemet ett tuffjät närmare, om man så på tusen sätt kombinerar ordet folk med ordet stat ...”

Sedan Marx på detta sätt förhånat allt prat om “folkstaten”, formulerar han problemet och uttalar i förbigående en varning för att söka finna ett vetenskapligt svar på frågan utan att röra sig med annat än absolut vetenskapligt fastställda fakta.

Det första som fullständigt säkert fastställts av hela utvecklingsteorin, av hela vetenskapen överhuvudtaget - och som utopisterna glömde bort och de nuvarande opportunisterna, vilka fruktar den socialistiska revolutionen, också glömmer - det är den omständigheten, att historiskt ett speciellt övergångsstadium eller en speciell *övergångsetapp* otvivelaktigt måste ligga mellan kapitalismen och kommunismen.

2. Övergången från kapitalism till kommunism

“... Mellan det kapitalistiska och det kommunistiska samhället”, fortsätter Marx, “ligger den period, då det ena revolutionärt omvandlas i det andra. Därtill svarar också en politisk övergångsperiod, vars stat inte kan vara någonting annat än *proletariatets revolutionära diktatur* ...”

Denna slutsats vilar hos Marx på analysen av den roll, som proletariatet spelar i det nutida kapitalistiska samhället, på fakta om detta samhälles utveckling och om oförsonligheten av proletariatets och bourgeoisins motsatta intressen.

Förut ställdes frågan så: proletariatet måste för att nå sin frigörelse störta bourgeoisin, erövra den politiska makten och upprätta sin revolutionära diktatur.

Nu ställs frågan något annorlunda: övergången från det kapitalistiska samhället, som utvecklar sig mot kommunismen, till det kommunistiska samhället är omöjlig utan en “politisk övergångsperiod”, och under denna period kan staten endast vara proletariatets revolutionära diktatur.

Hur förhåller sig denna diktatur till demokratin?

Vi har sett, att Kommunistiska manifestet utan vidare ställer två begrepp jämsides: “proletariatets organisering till härskande klass” och “erövringen av demokratin”. På grundval av allt som ovan sagts är det möjligt att noggrannare fastställa, hur demokratin förändras under övergången från kapitalismen till kommunismen.

Inom det kapitalistiska samhället finner vi, förutsatt att detta samhälle utvecklas under så gynnsamma förhållanden som möjligt, en mer eller mindre fullständig demokrati i den demokratiska republiken. Men denna demokrati är alltid inpressad i den kapitalistiska exploaterings trånga ram och förblir därför i själva verket alltid en demokrati för minoriteten, en demokrati endast för de besuttna klasserna, endast för de rika. Det kapitalistiska samhällets frihet förblir alltid ungefär densamma som friheten var i de forngrekiska republikerna: en frihet för slavägarna. De nutida löneslavarna förblir, i kraft av den kapitalistiska exploaterings villkor, till den grad nedtryckta av nöd och elände, att de "har annat att tänka på än demokrati och politik", att befolkningsmajoriteten under händelsernas vanliga, fredliga förlopp är utesluten från deltagandet i det offentliga och politiska livet.

Riktigheten av detta påstående bekräftas kanske påtagligast i Tyskland, just därför att den konstitutionella legaliteten i denna stat hållit sig kvar förvånansvärt länge och stabilt, i nästan ett halvsekel (1871-1914), och socialdemokratin förstått att under denna tid göra långt mer än i andra länder för att "utnyttja legaliteten" och organisera en så stor del arbetare i ett politiskt parti som ingenstans i världen för övrigt.

Hur stor är denna del av politiskt medvetna och verksamma löneslavar, den största som kunnat iakttas i det kapitalistiska samhället? En miljon medlemmar av socialdemokratiska partiet - bland 15 miljoner lönearbetare! Tre miljoner fackligt organiserade - bland 15 miljoner!

Demokrati för den försvinnande minoriteten, demokrati för de rika, sådan är demokratin i det kapitalistiska samhället. Om man närmare betraktar den kapitalistiska demokratis mekanism, så kan man överallt och allestädes, såväl i rösträttens "små" - föregivet små - detaljer (bofasthetscensus, kvinnornas uteslutning o.s.v.) som i de representativa institutionernas teknik, i de faktiska hindren för mötesfriheten (de offentliga byggnaderna är inte till för "tiggare"!), i dagspressens rent kapitalistiska organisation o.s.v., o.s.v., spåra inskränkning efter inskränkning av demokratin. Dessa inskränkningar, undantagsstadganden, uteslutanden och hinder för de fattiga förefaller små, i synnerhet i dens ögon, som själv aldrig känt någon nöd, som ej kommit i beröring med tillvaron för de förtryckta klasserna i deras massa (och så är det med nio tiondelar, om ej med nittionio hundradelar av alla borgerliga publicister och politiker) - men alla dessa inskränkningar tillsammans utesluter och

utstötter de fattiga från politiken, från aktivt deltagande i demokratin.

Marx har utomordentligt väl fattat detta den kapitalistiska demokratis *väsen*, när han i sin analys av Kommunens erfarenheter sade: man tillåter de förtryckta att en gång under loppet av några år avgöra, vilken av den härskande klassens representanter som i parlamentet skall företräda och förtrycka dem!

Men från denna kapitalistiska demokrati - som oundvikligen är trång och i förtäckt form bortstötter de fattiga och därför är alltigenom hycklande och lögnaktig - går utvecklingen framåt inte enkelt, direkt och friktionsfritt "till allt större demokrati", så som de liberala professorerna och småborgerliga opportunisterna framställer saken. Nej. Utvecklingen framåt, d.v.s. till kommunismen, går genom proletariets diktatur och kan inte gå någon annan väg, ty ingen annan än proletariatet och inget annat sätt finns för att *krossa* de kapitalistiska exploatörernas *motstånd*.

Men proletariets diktatur, d.v.s. organiseringen av de förtrycktas avantgarde till härskande klass för att kuva förtryckarna, kan inte helt enkelt bara leda till en utvidgning av demokratin. *Jämsides* med en väldig utvidgning av demokratin, som *för första gången* blir en demokrati för de fattiga, en demokrati för folket och inte för de rika, medför proletariets diktatur en rad frihetsinskränkningar för förtryckarna, exploatörerna, kapitalisterna. Dem måste vi undertrycka för att befria mänskligheten från löneslaveriet, deras motstånd måste man med våld bryta - det är klart, att där det finns förtryck, där det finns våld, där råder inte frihet, inte demokrati.

Engels har på ett utomordentligt sätt framställt detta i brevet till Bebel, där han, som läsaren minns, sade att "... så länge proletariatet ännu *behöver* staten, behöver det den inte i frihetens intresse utan för att kuva sin motståndare, och så snart det kan bli tal om frihet, upphör staten som sådan att finnas till".

Demokrati för folkets överväldigande majoritet och undertryckande av folkets exploatörer och förtryckare med våld, d.v.s. deras uteslutande ur demokratin - så förändras demokratin under *övergången* från kapitalismen till kommunismen.

Först i det kommunistiska samhället, när kapitalisternas motstånd redan slutgiltigt brutits, när kapitalisterna försvunnit, när det inte finns klasser (d.v.s. ingen olikhet mellan samhällsmedlemmarna i deras förhållande till de samhälleliga produktionsmedlen) - *först då* "upphör

staten att finnas till och *kan det bli tal om frihet*". Först då blir en verkligt fullständig demokrati utan några som helst undantag möjlig och förverkligad. Och först då börjar demokratin att *dö bort* på grund av den enkla omständigheten, att människorna, befriade från den kapitalistiska trældomen, från den kapitalistiska exploaterings oräkneliga färd, brutalitet, orimligheter och vidrigheter, så småningom kommer att *vänja sig* vid att iaktta de elementära, under århundraden kända, årtusenden igenom i alla föreskrifter upprepade reglerna för samliv, att iaktta dem utan våld, utan tvång, utan underkastelse, *utan den speciella tvångs-apparat*, som kallas stat.

Uttrycket "staten *dör bort*" är mycket lyckligt valt, ty det pekar både på att processen försiggår gradvis och på att den är spontan. Endast vanan kan åstadkomma och kommer otvivelaktigt att åstadkomma en sådan verkan, ty runt omkring oss kan vi miljontals gånger se, hur lätt människorna vänjer sig att iaktta de för dem nödvändiga reglerna för samliv, om ingen exploatering förekommer, om det inte finns någonting som framkallar harm, protest och revolt och som gör det nödvändigt att *kuva* någon.

Alltså: inom det kapitalistiska samhället äger vi en beskuren, förkrympt och falsk demokrati, en demokrati endast för de rika, för en minoritet. Proletariatets diktatur, övergångsperioden till kommunismen, kommer att för första gången medföra en demokrati för folket, för majoriteten, medan det samtidigt blir nödvändigt att undertrycka minoriteten, exploatörerna. Endast kommunismen är i stånd att ge en verkligt fullständig demokrati, och ju fullständigare den är, dess snarare kommer den att bli överflödigt och att *dö bort* av sig själv.

Med andra ord: under kapitalismen har vi en stat i ordets egentliga mening, ett speciellt maskineri för den ena klassens förtryck av den andra och till på köpet för minoritetens förtryck av majoriteten. Det är klart, att förtrycket måste vara ytterligt hårt och grymt för att ha framgång i ett sådant fall, när den exploaterande minoriteten systematiskt förtrycker den exploaterade majoriteten, att det måste flyta strömmar av blod, genom vilka mänskligheten går fram under slaveri, livegenskap och lönearbete.

Vidare. Vid *övergången* från kapitalism till kommunism är förtrycket *ännu* nödvändigt, men nu så att den exploaterade majoriteten förtrycker den exploaterande minoriteten. En speciell apparat, ett

särskilt maskineri för förtrycket, «staten», behövs *ännu*, men den är nu en övergångsstat, den är ej längre en stat i ordets egentliga mening, ty när den exploaterande minoriteten undertrycks av majoriteten, av *gårdagens* löneslavar, är det en så jämförelsevis lätt, enkel och naturlig sak, som kommer att kosta långt mindre blod än kuvandet av slavarnas, de livegnas och lönearbetarnas uppror och ställa sig betydligt billigare för mänskligheten. Och den är förenlig med att demokratin utsträcks till en så överväldigande majoritet av befolkningen, att behovet av ett *speciellt maskineri* för förtrycket börjar försvinna. Exploatörerna är naturligtvis inte i stånd att undertrycka folket utan det mest komplicerade maskineri för att uppfylla en sådan uppgift, men *folket* kan undertrycka exploatörerna med ett ytterst enkelt "maskineri", så gott som utan "maskineri", utan speciell apparat, endast genom att *organisera de beväpnade massorna* (i stil med arbetar- och soldatdeputerades sovjeter om vi får föregripa händelseutvecklingen).

Slutligen: endast kommunismen gör staten fullständigt obehövlig, ty då finns *ingen* att förtrycka - ordet "ingen" taget i betydelsen av *klass*, i betydelsen av systematisk kamp mot en viss del av befolkningen. Vi är inte utopister och förnekar inte alls möjligheten och oundvikligheten av excesser från *enskilda personers* sida lika litet som nödvändigheten att undertrycka *sådana* excesser. Men för det första behövs inte härför ett speciellt maskineri, en speciell apparat för undertryckandet; detta kommer att utföras av själva det beväpnade folket lika enkelt och lätt som en skara civiliserade människor också inom det nuvarande samhället skiljer två slagskämpar åt eller förhindrar överväld mot en kvinna. Och för det andra vet vi, att den sociala grundorsaken till excesser, till brott mot reglerna för samlivet, är massornas exploatering, deras nöd och elände. I och med att denna grundorsak avlägsnas, börjar excesserna oundvikligen "*dö bort*". Vi vet inte, hur hastigt eller i vilken följd, men vi vet att de kommer att *dö bort*. I och med deras bortdöende kommer även staten att *dö bort*.

Utän att ge sig in på utopier fastställde Marx mera detaljerat, vad som är möjligt att *nu* fastställa rörande denna framtid, nämligen: skillnaden mellan det kommunistiska samhällets lägre och högre fas (stadium, etapp).

3. Det kommunistiska samhällets första fas

I kritiken av Gothaprogrammet vederlägger Marx detaljerat Lassalles idé, att arbetaren under socialismen kommer att erhålla den "obeskurna" eller "fullständiga arbetsavkastningen". Marx påvisar, att man från hela samhällets sammanlagda samhällliga arbete måste avdra såväl en reservfond som en fond för produktionens utvidgning samt för ersättning av "slitna" maskiner o.s.v., och dessutom från konsumtionsvarorna en fond för förvaltningskostnader, för skolor, sjukhus, ålderdomshem o.s.v.

I stället för Lassalles dimmiga, oklara allmänna fras ("den fullständiga arbetsavkastningen åt arbetaren") ger Marx en nykter beräkning av hur det socialistiska samhället blir tvunget att hushålla. Marx företar en *konkret* analys av livsvillkoren för ett sådant samhälle, vari kapitalismen ej kommer att existera, och säger härvid:

"Det som vi här har att göra med" (vid undersökningen av arbetarpartiets program) "är inte ett kommunistiskt samhälle, som *utvecklats* på sin egen grundval, utan tvärtom ett sådant, som *uppstår* just ur det kapitalistiska samhället och som alltså i varje avseende, ekonomiskt, moraliskt och andligt, ännu bär märkena efter det gamla samhället, ur vars sköte det föds fram."

Det kommunistiska samhälle, som just trätt fram i dagsljuset ur kapitalismens sköte, som i alla hänseenden är märkt av det gamla samhället, kallar Marx för det kommunistiska samhällets "första" eller lägsta fas.

Produktionsmedlen har redan upphört att vara enskilda personers privategendom. Produktionsmedlen tillhör hela samhället. Varje samhällsmedlem utför en viss del samhällligt nödvändigt arbete och erhåller ett intyg från samhället att han utfört så och så stor mängd arbete. På grund av detta intyg erhåller han en motsvarande kvantitet produkter ur de samhällliga konsumtionsvarulagren. Med frånräknande av den arbetsmängd, som går till den samhällliga fonden, erhåller varje arbetare följaktligen av samhället lika mycket som han givit det.

Det härskar, som man kunde tycka, "jämlighet".

Men då Lassalle med dessa samhällsförhållanden för ögonen (vilka vanligen kallas socialism, och av Marx kallas kommunismens första fas) säger, att detta är "en rättvis fördelning", att detta är "lika rätt till lika arbetsavkastning", så begår Lassalle ett misstag, och detta fel klarlägger Marx.

"Lika rätt", säger Marx, föreligger verkligen här, men detta är *ännu*

«borgerlig rätt», vilken, liksom varje rätt, *förutsätter icke-jämlighet*. Varje rätt innebär tillämpning av *lika* måttstock på *olika* människor, vilka i verkligheten inte är lika, inte jämlika, och därför är "den lika rätten" en kränkning av jämligheten och en orättvisa. Var och en, som fullgjort samma mängd samhällligt arbete som en annan, erhåller verkligen lika stor andel av den samhällliga produktionen (frånräknat angivna avdrag).

Men de enskilda människorna är inte lika, den ena är starkare, den andra svagare, den ena är gift, den andra inte, den ena barnrikare än den andra o.s.v.

«... Vid lika arbetsprestation», slutar Marx, «och därmed lika andel i den samhälliga konsumtionsfonden, får sålunda den ena faktiskt mer än den andra, är den ena rikare än den andra o.s.v. För att undgå alla dessa missförhållanden måste rätten, i stället för att vara lik, vara olik ...»

Rättvisa och jämlighet kan följaktligen kommunismens första fas ännu inte medföra: olikheter i fråga om rikedom, orättvisa olikheter, kommer att finnas kvar, men den ena människans *exploatering* av den andra kommer att vara omöjlig, ty det blir omöjligt att tillägna sig *produktionsmedlen*, fabriker, maskiner, jorden o.s.v. som privategendom. I det Marx plockar sönder Lassalles småborgerligt oklara fras om "jämlighet" och "rättvisa" i *allmänhet*, påvisar han *utvecklingsgången* i det kommunistiska samhället, vilket till en början *måste* avskaffa *endast* den "orättvisan", att enskilda personer tillägnat sig produktionsmedlen, och vilket *inte är i stånd* att genast avskaffa även den fortsatta orättvisan, som består i att konsumtionsvarorna fördelas "efter arbete" (och inte efter behov).

Vulgärekonomerna, däribland de borgerliga professorerna och bland dem "vår egen" Tugan, förebrår ständigt socialisterna, att de skulle bortse från människornas olikhet och "drömma" om att upphäva denna olikhet. En sådan förebråelse bevisar, som vi ser, endast herrar borgerliga ideologers ytterliga okunnighet.

Marx tar inte bara på det noggrannaste sätt hänsyn till människornas oundvikliga olikhet, han räknar också med, att endast produktionsmedlens övergång till att bli hela samhällets gemensamma egendom ("socialismen" i ordets vanliga bemärkelse) *inte upphäver* fördelningsbristerna och bristen på jämlighet inför den "borgerliga rätten", som *försätter att härskas*, eftersom produkterna delas "efter arbete".

“... Men dessa missförhållanden”, fortsätter Marx, “är oundvikliga under det kommunistiska samhällets första fas, sådant detta efter långa födsovånder uppstått just ur det kapitalistiska samhället. Rätten kan aldrig stå högre än samhällets ekonomiska utformning och dess därav betingade kulturutveckling ...”

Under det kommunistiska samhällets första fas (som man vanligen kallar socialismen) upphävs sålunda “den borgerliga rätten” inte fullständigt utan endast delvis, endast efter graden av den redan uppnådda ekonomiska omvälvningen, d.v.s. endast i fråga om produktionsmedlen. “Den borgerliga rätten” erkänner dem som enskilda personers privategendom. Socialismen gör dem till *gemensam* egendom. *Såttillvida* - och endast såttillvida - bortfaller “den borgerliga rätten”.

Men den kvarstår alltså till sin andra del, blir kvar såsom regulator (bestämmande faktor) av produkternas och arbetets fördelning bland samhällsmedlemmarna. “Den som inte arbetar, skall inte heller äta”, denna socialistiska princip har *redan* realiserats. “Samma mängd produkter för samma mängd arbete” - även denna socialistiska princip är *redan* förverkligad. Men detta är ännu ingen kommunism, och detta upphäver ännu inte “den borgerliga rätten”, vilken ger icke jämlika personer samma mängd produkter för olika (faktiskt olika) mängder arbete.

Detta är en «brist», säger Marx, men den är oundviklig under kommunismens första fas, ty utan att förfalla till utopism kan man inte tänka sig, att människorna så snart de störtat kapitalismen, omedelbart *utan några rättsnormer* lär sig arbeta för samhället, och kapitalismens upphävande *ger inte heller genast* de ekonomiska förutsättningarna för en *sådan* förändring.

Men andra normer än «den borgerliga rätten» finns inte. Och såttillvida kvarstår ännu nödvändigheten av en stat, som jämte tryggheten av den samhälleliga äganderätten till produktionsmedlen skulle trygga arbetets likhet och produktfördelningens likhet.

Staten dör bort eftersom det inte längre finns kapitalister, inte längre finns klasser och man därför inte längre kan *understrycka* någon klass.

Men staten har ännu inte dött bort fullständigt, ty det återstår att skydda «den borgerliga rätten», som sanktionerar faktisk icke-jämlikhet. För statens fullständiga bortdöende krävs fullständig kommunism.

4. Det kommunistiska samhällets högsta fas

Marx fortsätter:

“... I en högre fas av det kommunistiska samhället - när individernas förslavande underordnande under arbetsfördelningen försvunnit och därmed också motsättningen mellan andligt och kroppsligt arbete, när arbetet blivit inte blott ett medel för livsuppehälle utan rent av det viktigaste livsbehovet, när jämsides med individernas allsidiga utveckling också produktivkrafterna vuxit och alla den gemensamma samhälleliga rikedomens källor flödar ymnigare - först då kan man helt överskrida den borgerliga rättens trånga horisont och samhället kan skriva på sina fanor: Av envar efter förmåga, åt envar efter behov.”

Först nu kan vi uppskatta det fullständigt riktiga i Engels anmärkningar, när han skoningslöst förlöjligade orimligheten i att sammankoppla orden “frihet” och “stat”. Så länge staten finns, finns ingen frihet. När friheten kommer, skall det inte längre finnas någon stat.

Den ekonomiska grundvalen för statens fullständiga bortdöende är en så hög utveckling av kommunismen, att motsatsförhållandet mellan andligt och kroppsligt arbete, således en av de viktigaste källorna till nuvarande *samhälleliga* ojämlikhet, försvinner. Detta motsatsförhållande kan ju absolut inte avskaffas enbart genom produktionsmedlens övergång till samhällelig egendom, utan endast genom kapitalisternas expropriering.

Denna expropriering kommer att bereda *möjlighet* för en gigantisk utveckling av produktivkrafterna. Och när vi ser, hur kapitalismen redan nu i otrolig grad *hämmar* denna utveckling, hur många saker man skulle kunna utveckla vidare på grundval av den redan uppnådda moderna tekniken, så har vi rätt att med fullaste övertygelse säga, att kapitalisternas expropriering oundvikligen kommer att medföra en gigantisk utveckling av det mänskliga samhällets produktivkrafter. Men hur hastigt denna utveckling kommer att fortskrida, hur snart den kommer att leda till arbetsdelningens upphävande, till avskaffande av motsatsförhållandet mellan andligt och kroppsligt arbete, till att arbetet förvandlas till “det främsta livsbehovet”, det vet vi inte och *kan vi inte veta*.

Därför har vi också rätt att tala bara om statens oundvikliga bortdöende, i det vi understryker långvarigheten av denna process och dess beroende av utvecklingstempot för kommunismens *högre fas* samt lämnar frågan om tidpunkten eller de konkreta formerna för bortdöendet

fullständigt öppen, ty material för att avgöra dessa frågor finns *inte*.

Staten kan helt och hållet dö bort när samhället förverkligar regeln “av envar efter förmåga, åt envar efter behov”, d.v.s. när människorna till den grad vant sig att iaktta de grundläggande reglerna för samlivet och när deras arbete blir så produktivt, att de frivilligt kommer att arbeta *efter förmåga*. “Den borgerliga rättens trånga horisont”, som föranleder folk att med Shylocks[15]) obeveklighet räkna efter, att man ej arbetar en halv timme längre än en annan, att man ej erhåller mindre lön än en annan, denna trånga horisont kommer då att vara övervunnen. Produktfördelningen kommer då inte längre att kräva normering från samhällets sida av den envar tillkommande produktmängden; envar kommer att fritt ta för sig “efter behov”.

Från borgerlig synpunkt är det lätt att förklara en sådan samhällsordning för “ren utopi” och förhåna socialisterna för att de lovar envar rätten att utan någon kontroll över varje enskild medborgares arbete erhålla en godtycklig mängd tryffel, bilar, pianon o.s.v. av samhället. Med ett sådant billigt hån gör sig än idag flertalet borgerliga “lärdar” kvitt denna fråga och blottar därigenom både sin okunnighet och sitt egennyttiga försvar av kapitalismen.

Okunnighet, ty “lova” att den högsta fasen av kommunismens utveckling skall inträda, har aldrig fallit en enda socialist in, medan de stora socialisternas *förutseende*, att den skall inträda, förutsätter att man *varken* har nuvarande låga arbetsproduktivitet eller den *nuvarande* källborgaren, som är i stånd att - i likhet med prästseminaristerna i Pomjalovskijs berättelser[16]) - “för skoj skull” fördärva förråden av samhällelig egendom och kräva det omöjliga.

Till dess den “högre” fasen av kommunismen inträtt, kräver socialisterna den *strängaste* kontroll från samhällets och från statens sida över arbetsnormerna och konsumtionsnormerna, men denna kontroll måste *inledas* med kapitalisternas expropriering, med arbetarnas kontroll över kapitalisterna och inte genomföras av byråkrati staten utan av de *beväpnade arbetarnas* stat.

De borgerliga ideologernas (och deras släpbärares i stil med hrr Tsereteli, Tjernov & Co.) egennyttiga försvar av kapitalismen består just däri, att de med sina diskussioner och prat om den avlägsna framtiden *smusslar undan* den viktiga och aktuella frågan för politiken *av i dag*: att kapitalisterna exproprieras, att *alla* medborgare förvandlas till arbetare

och tjänstemän i ett stort “syndikat”, nämligen i hela staten, samt att hela detta syndikats hela arbete fullständigt underordnas en verkligt demokratisk stat, *en stat av arbetar- och soldatdeputerades sovjet*er.

När en lärd professor, sedan en källborgare och sedan herrar av typen Tsereteli och Tjernov talar om de förnuftsvidriga utopierna, om demagogiska löften av bolsjevikerna, om det omöjliga i att “införa” socialismen, så har de just i sikte detta kommunismens högre stadium eller högre fas, som ingen någonsin lovat “införa” eller ens tänkt lova “införa”, ty den kan överhuvudtaget inte “införas”.

Och här har vi kommit till frågan om den vetenskapliga skillnad mellan socialismen och kommunismen, som Engels berörde i det ovan anförda uttalandet om det oriktiga i benämningen “socialdemokrater”. Politiskt sett kommer skillnaden mellan kommunismens första eller lägre och dess högre fas med tiden troligen att bli mycket stor, men det skulle vara löjligt att nu under kapitalismen framhäva denna skillnad. Att skjuta den i förgrunden skulle väl endast enstaka anarkister kunna göra (om det bland anarkisterna ännu finns folk, som intet lärt efter den “plechanovska” förvandlingen av Kropotkin, Grave, Cornelissen och anarkismens övriga “ljus” till socialchauvinister eller skyttegravsanarkister, såsom Ghé, en av de få anarkister, som bevarat heder och samvete, uttryckte sig).

Den vetenskapliga skillnaden mellan socialism och kommunism är dock tydlig. Det man vanligen kallar socialism, kallade Marx det kommunistiska samhällets “första” eller lägre fas. För så vitt produktionsmedlen blir *gemensam* egendom, kan ordet “kommunism” tillämpas även här, om man inte glömmet, att detta *ej* är den fullständiga kommunismen. Den stora betydelsen i Marx utredning består i att han även här följdriktigt tillämpar den materialistiska dialektiken, utvecklingsläran, och betraktar kommunismen såsom något vilket utvecklas *ur* kapitalismen. I stället för skolastiskt uttänkta, “konstgjorda” definitioner och ofruktbara strider om ord (om vad som är socialism, vad kommunism) ger Marx en analys av vad man kunde kalla kommunismens ekonomiska mogenhetsstadier.

I sin första fas, på sitt första stadium kan kommunismen ännu *inte* vara fullständigt mogen i ekonomiskt hänseende, *inte* fullständigt fri från traditioner eller spår av kapitalismen. Därav kommer sig en sådan intressant företeelse som att “den *borgerliga* rättens trånga horisont”

bibehålles inom kommunismen under dess första fas. Den borgerliga rätten i fråga om *konsumtionsvarornas* fördelning förutsätter naturligtvis oundvikligen även en *borgerlig stat*, ty rätten är ingenting utan en apparat, som är i stånd att *tvunga* till iakttagande av rättsnormerna.

Därför följer, att inte endast den borgerliga rätten kvarstår en viss tid under kommunismen utan också t.o.m. den borgerliga staten - utan bourgeoisie!

Detta kan se ut som en paradox eller helt enkelt en dialektisk lek med ord, vilket marxismen ofta beskylls för av folk, som inte det ringaste ansträngt sig att studera dess utomordentligt djupa innehåll.

I själva verket visar oss livet vid varje steg rester av det gamla i det nya såväl i naturen som i samhället. Och Marx har inte godtyckligt inflikat ett stycke "borgerlig" rätt i kommunismen, utan tagit det som är ekonomiskt och politiskt oundvikligt i ett samhälle, som uppstår *ur* kapitalismens *sköte*.

Demokratin har en väldig betydelse i arbetarklassens frigörelsekamp mot kapitalisterna. Men demokratin är absolut ingen gräns, som inte kan överskridas, utan bara en av etapperna på vägen från feodalismen till kapitalismen och från kapitalismen till kommunismen.

Demokrati innebär jämlikhet. Man förstår, vilken kolossal betydelse proletariats kamp för jämlikhet och parollen om jämlikhet har, om man riktigt fattar den såsom *klassernas* avskaffande. Men demokratin innebär bara en *formell* jämlikhet. Och så snart alla samhällsmedlemmars jämlikhet *i förhållande till* besittningen av produktionsmedlen, d.v.s. jämlikhet i fråga om arbete och arbetslön förverkligats, ställs mänskligheten ovillkorligen inför frågan att gå vidare från den formella jämlikheten till den faktiska, d.v.s. att förverkliga regeln: "av envar efter förmåga, åt envar efter behov". Genom vilka etapper och genom vilka praktiska åtgärder mänskligheten skall nå detta högre mål, det vet vi inte och kan vi inte veta. Men det är av vikt att göra klart för sig, hur oerhört falsk den vanliga borgerliga föreställningen är, att socialismen är något dött, stelnat, en gång för alla givet, medan i själva verket *först* i och med socialismen en snabb, faktisk, verkligt massomfattande rörelse framåt på alla samhälls- och privatlivets områden börjar under befolkningsflertalets och längre fram under hela befolkningens medverkan.

Demokratin är en statsform, en av statens olika arter. Följaktligen betyder den såsom varje stat en organiserad, systematisk användning av

våld mot människor. Detta å ena sidan. Men å andra sidan innebär den ett formellt erkännande av medborgarnas jämlikhet och av allas lika rätt att bestämma statskicket och delta i statens styrelse. Och detta står i sin tur i samband med att demokratin på ett visst stadium av sin utveckling för det första sammansvetsar den mot kapitalismen revolutionära klassen, proletariatet, och bereder det möjlighet att krossa, slå i spillror och utplåna från jorden det borgerliga - låt vara borgerligt-republikanska - statsmaskineriet, den stående armén, polisen och byråkratin, samt ersätta det med ett *mera* demokratiskt statsmaskineri, men dock statsmaskineri, i gestalt av de beväpnade arbetarmassorna, vilket övergår till folkets allmänna deltagande i milisen.

Här "övergår kvantiteten till kvalitet": en *sådan* grad av demokrati medför ett överskridande av ramarna för det borgerliga samhället, med början av dess socialistiska omgestaltning. Om verkligen *alla* deltar i statsförvaltningen, så kan kapitalismen inte längre hålla sig kvar. Och kapitalismens utveckling skapar å sin sida *förutsättningarna* för att verkligen "alla" *skall kunna* delta i statens styrelse. Till dessa förutsättningar hör den allmänna läs- och skrivkunnigheten, som redan genomförts i en rad av de mer framskridna kapitalistiska länderna, vidare "utbildning och disciplinering" av miljoner arbetare genom den väldiga komplicerade socialiserade apparaten för posten, järnvägarna, jättefabrikerna, storhandeln, bankväsendet o.s.v.

Under dessa *ekonomiska* förutsättningar är det fullkomligt möjligt att ofördröjligen, från den ena dagen till den andra, efter att ha störtat kapitalisterna och ämbetsmännen övergå till att - i fråga om *kontroll* över produktion och fördelning, i fråga om *registrering* av arbete och produkter - ersätta dem med väpnade arbetare, med det allmänt beväpnade folket. (Man får inte sammanblanda frågan om kontroll och registrering med frågan om den vetenskapligt bildade personalen av ingenjörer, agronomer o.s.v.: dessa herrar arbetar i dag då de underordnar sig kapitalisterna och kommer i morgon att arbeta ändå bättre då de underordnar sig de beväpnade arbetarna.)

Registrering och kontroll - det är vad som *framför allt* krävs för att få *den första fasen* av det kommunistiska samhället "på rätt köl" och få den att fungera riktigt. *Alla* medborgare förvandlas här till löneanställda hos staten, vilken utgörs av de beväpnade arbetarna. *Alla* medborgare blir tjänstemän och arbetare hos *ett enda*, hela folket omfattande stats-

”syndikat”. Det rör sig om att de arbetar lika, riktigt iakttar måttet för arbetet och erhåller lika lön. Registreringen av detta, kontrollen härav har kapitalismen till det yttersta *förenklat* till synnerligen enkla för varje skriv- och läskunnig tillgängliga observations- och anteckningsoperationer, för vilkas utförande behärskandet av de fyra enkla räknesätten och utskrivning av erforderliga kvitton är tillräckligt. [13*]

När folkets *majoritet* självständigt och överallt börjar genomföra en sådan registrering och en sådan kontroll över kapitalisterna (som nu förvandlats till tjänstemän) och över de herrar intellektuella, som bevarat kapitalistiska ovanor, då blir denna kontroll verkligt universell och allmän samt kommer att omfatta hela folket, då blir det omöjligt att undandra sig den, “att slingra sig undan”.

Hela samhället blir ett enda kontor och en enda fabrik med jämlikhet i arbete och jämlikhet i lön.

Men denna “fabriksmässiga” disciplin, som proletariatet efter segern över kapitalisterna och störtandet av exploatörerna kommer att utsträcka till hela samhället, är ingalunda vårt ideal eller vårt slutmål, utan endast ett *trappsteg*, som är nödvändigt för samhällets radikala rensning från den kapitalistiska exploateringens vidrighet och ohygglighet *och för fortsatt framåtskridande*.

Från det ögonblick, när alla samhällsmedlemmar eller åtminstone deras överväldigande majoritet *själva* lärt sig regera staten, själva tagit denna sak i sina händer, “ordnat” kontrollen över den försvinnande minoriteten kapitalister, över det herrskap, som vill bibehålla de kapitalistiska ovanorna, över de arbetare, vilka djupt demoraliserats av kapitalismen - från detta ögonblick börjar nödvändigheten av varje slags regerande överhuvudtaget att försvinna. Ju fullständigare demokratin är, desto närmare är det ögonblick, när den blir överflödigt. Ju mer demokratisk den “stat” är, som består av de beväpnade arbetarna och “inte längre är någon stat i ordets egentliga mening”, desto snarare börjar *varje* stat att dö bort.

Ty när *alla* lärt sig att leda och i själva verket självständigt leder den samhällseliga produktionen, självständigt genomför registreringen och kontrollen över parasiterna, herrskapssönerna, skojarna och andra som “bevarar kapitalismens traditioner”, då kommer det oundgängligen att bli ytterst svårt att undandra sig den av hela folket genomförda registreringen och kontrollen, det kommer att utgöra ett så ytterst sällsynt

undantag och kommer troligen att bli bestraffat så snabbt och så hårt (ty de beväpnade arbetarna är det praktiska livets män, inte sentimentala kammarstudenter, och tål inget skämt), att *nödvändigheten* att följa de föga invecklade grundreglerna för allt mänskligt samliv mycket snart blir en *vana*.

Och då kommer dörren att stå vidöppen för övergången från det kommunistiska samhällets första fas till dess högre fas och samtidigt även till statens fullständiga bortdöende.

KAPITEL VI

Hur opportunisterna förflackat marxismen

Frågan om statens förhållande till den sociala revolutionen och den sociala revolutionens förhållande till staten har liksom också frågan om revolutionen i allmänhet sysselsatt Andra internationalens (1889-1914) mest framträdande teoretiker och publicister mycket litet. Men det mest karaktäristiska i den process med opportunistens successiva tillväxt, som ledde till Andra internationalens sammanbrott år 1914, är att man *försökte kringgå* denna fråga eller blunda för den t.o.m. när man kom den in på livet.

På det hela taget kan man säga, att *undvikandet* av frågan om den proletära revolutionens förhållande till staten, ett undvikande som gagnat och närt opportunisten, har lett till, att marxismen blivit *förvanskad* och fullständigt förflackad.

För att åtminstone i korthet karakterisera denna bedrövliga process skall vi sysselsätta oss med två av marxismens mest bemärkta teoretiker, Plechanov och Kautsky.

1. Plechanovs polemik mot anarkisterna

Plechanov har ägnat frågan om anarkismens förhållande till socialismen en särskild broschyr: *Anarkismen och socialismen*, som utkom på tyska år 1894.

Plechanov har lyckats behandla detta tema utan att ens beröra det mest aktuella, det mest brännande och politiskt viktigaste i kampen mot anarkismen, nämligen revolutionens förhållande till staten och frågan om staten överhuvudtaget. I hans broschyr avtecknar sig två delar: en litteraturhistorisk del med värdefullt material till historien om Stirners, Proudhons och andras idéer. Den andra delen är källborgerlig med plumpa uttalanden om att man inte kan skilja en anarkist från en bandit.

Denna sammankoppling är synnerligen komisk och ytterst karakteristisk för Plechanovs hela verksamhet under tiden strax före revolutionen och under revolutionsperioden i Ryssland: just så uppträdde Plechanov under åren 1905-1907 - till hälften doktrinär, till hälften källborgare, politiskt seglande i bourgeoisins kölvatten.

Vi har sett hur Marx och Engels i sin polemik mot anarkisterna ytterst noggrant klarlade sina åsikter om revolutionens förhållande till staten. När Engels år 1891 utgav *Marx Kritik av Gothaprogrammet*, skrev han, att «vi (d.v.s. Engels och Marx) låg vid den tidpunkten, knappt två år efter (Första) internationalens kongress i Haag[17]), i den häftigaste kamp mot Bakunin och hans anarkister”. [14*]

Anarkisterna försökte förklara just Pariskommunen så att säga som “deras”, en bekräftelse på deras lära, varvid de inte alls förstod Kommunens lärdomar och Marx analys av dessa. Anarkismen gav inte något ens tillnärmelsevis riktigt svar på de konkreta politiska frågorna, huruvida man måste *slå sönder* det gamla statsmaskineriet och *varmed* man skulle ersätta det.

Men att tala om “anarkismen och socialismen” och förbigå hela frågan om staten, *utan att lägga märke till* hela marxismens utveckling före och efter Kommunen, det innebär att oundvikligen glida ned till opportunisten. Ty för opportunisten är det framför allt nödvändigt, att de två av oss nämnda frågorna *inte alls* framställs. *Redan detta* är en seger för opportunisten.

2. Kautskys polemik mot opportunisterna

I den ryska litteraturen finns det utan tvivel ett ojämförligt större antal översättningar av Kautskys skrifter än i något annat land. Inte utan skäl skämtar en och annan tysk socialdemokrat med att Kautsky läses mer i Ryssland än i Tyskland. (Inom parentes sagt ligger det ett långt djupare historiskt innehåll i detta skämt än dess upphovsmän förmodar, nämligen att de ryska arbetarna, bland vilka år 1905 en ovanligt stark och enastående efterfrågan på den bästa socialdemokratiska världslitteraturens främsta verk framträdde och vilka erhöll ett i jämförelse med en del andra länder oerhört stort antal översättningar och upplagor av dessa verk, därigenom så att säga i hastigare takt överförde det mera framskridna grannlandets väldiga erfarenhet på vår proletära unga mark.)

Utom för sin populära framställning av marxismen är Kautsky särskilt bekant hos oss även genom sin polemik mot opportunisterna med Bernstein i spetsen. Nästan okänt är dock ett faktum, som ej får förbises, om man tar till uppgift att undersöka, hur Kautsky gled ned till

en otroligt neslig virrighet och till att försvara socialchauvinismen under den oerhörda krisen 1914-15. Det gäller det faktum, att Kautsky innan han uppträdde mot de främsta representanterna för opportunisterna i Frankrike (Millerand och Jaurés) och i Tyskland (Bernstein) vacklade i hög grad. Den marxistiska tidskriften *Zarja*[18], som utkom i Stuttgart 1901-1902 och försvarade revolutionärt proletära åsikter, var tvungen att *polemiserat* mot Kautsky och kalla hans haltande, undvikande och gentemot opportunisterna försonliga resolution på internationella socialistiska kongressen i Paris 1900[19]) för "kautchukartad". I den tyska litteraturen har publicerats brev av Kautsky, som visar att han inte vacklade mindre, innan han inledde fälttåget mot Bernstein.

Ojämförligt större betydelse har emellertid den omständigheten, att vi nu, när vi granskar *historien* om Kautskys senaste förräderi mot marxismen, i själva hans polemik mot opportunisterna, i hans frågeställning och frågans behandling finner en systematisk avvikelse till opportunisten just i frågan om staten.

Låt oss ta Kautskys första större arbete om opportunisterna, hans bok "Bernstein och det socialdemokratiska programmet". Kautsky bemöter Bernstein utförligt. Men därvid är följande karakteristiskt.

I sin herostratiskt ryktbara bok «Socialismens förutsättningar» beskyller Bernstein marxismen för «*blanquism*» (en beskyllning, som sedan dess tusentals gånger upprepats av opportunisterna och de liberala borgarna i Ryssland mot representanterna för den revolutionära marxismen, bolsjevikerna.) Därvid uppehåller sig Bernstein särskilt vid Marx Pariskommunen och försöker - alldeles utan framgång, som vi sett - att identifiera Marx uppfattning om Kommunens lärdomar med Proudhons uppfattning. Särskilt uppmärksammar Bernstein den slutsats som Marx framhåvt i förordet av år 1872 till Kommunistiska manifestet och som lyder: "Arbetarklassen kan inte helt enkelt ta det färdiga statsmaskineriet i besittning och sätta det i rörelse för sina egna syftemål."

Detta uttalande föll till den grad Bernstein i smaken att han upprepar det inte mindre än tre gånger i sin bok och tolkar det i den mest förvrängda, opportunistiska anda.

Marx menar, som vi sett, att arbetarklassen måste *slå sönder, krossa, spränga* (Sprengung, sprängning - ett uttryck begagnat av Engels) hela statsmaskineriet. Men Bernstein framställer saken så, som om Marx med dessa ord varnade arbetarklassen för att vara alltför revolutionär vid

erövringen av makten.

Man kan inte föreställa sig en grövre och mera vanställande förvrängning av Marx tanke.

Hur gick nu Kautsky tillväga i sitt synnerligen ingående bemötande av bernsteiniaden?

Han undvek att gå till botten ifråga om opportunisternas förvrängning av marxismen på denna punkt. Han anförde det ovan citerade fragmentet ur Engels förord till Marx Pariskommunen och sade, att enligt Marx arbetarklassen inte *helt enkelt* kan sätta sig i besittning av det *färdiga* statsmaskineriet, men att den i allmänhet *kan* sätta sig i besittning av det och ingenting vidare. Att Bernstein tillskrev Marx *raka motsatsen* till Marx verkliga tanke, att Marx från år 1852 angav den proletära revolutionens uppgift vara att "slå sönder" statsmaskineriet, därom nämner Kautsky inte ett ord.

Så kom det sig att den allra väsentligaste skillnaden mellan marxismen och opportunisterna i fråga om den proletära revolutionens uppgifter hos Kautsky suddades ut!

"Avgörandet av den proletära diktaturens problem", skrev Kautsky 'mot' Bernstein, "kan vi väl helt lugnt överlämna åt framtiden" (sid. 172, tyska uppl.).

Detta är ingen polemik *mot* Bernstein, utan i verkligheten en *eftergift* åt honom, ett uppgivande av positionerna åt opportunisterna, ty opportunisterna begär ju tills vidare ingenting mer än att man "helt lugnt överlämnar åt framtiden" alla grundläggande frågor om den proletära revolutionens uppgifter.

Under fyrtio års tid, åren 1852-1891, lärde Marx och Engels proletariet, att det måste krossa statsmaskineriet. Men inför opportunisternas fullständiga förräderi mot marxismen på denna punkt *utbyter* Kautsky år 1899 frågan om nödvändigheten att krossa detta maskineri mot frågan om de konkreta formerna för detta krossande och räddar sig undan i skyddet av den "obestridliga" (och ofruktbara) kälkborgerliga sanningen, att vi inte på förhand kan känna dessa konkreta former!

Det ligger en hel avgrund mellan Marx och Kautsky i deras hållning till det proletära partiets uppgift att förbereda arbetarklassen för revolutionen.

Låt oss ta Kautskys följande, mognare arbete, som också i betydande grad sysslar med att bemöta opportunisternas fel. Jag åsyftar hans broschyr

Den sociala revolutionen. Författaren har här tagit frågan om den "proletära revolutionen" och "den proletära regimen" som sitt speciella tema. Han har här givit mycket, som är utomordentligt värdefullt, men just frågan om staten har han *förbigått*. I broschyren talas det överallt om erövringen av statsmakten och ingenting vidare, d.v.s. en sådan formulering har valts, som gör en eftergift åt opportunisterna, eftersom den *medger* en erövring av makten *utan* statsmaskineriets krossande. Just det som Marx år 1872 förklarade vara "föråldrat" i Kommunistiska manifestets program, *återupplivas* av Kautsky år 1902.

Broschyren innehåller ett särskilt avsnitt om «Den sociala revolutionens former och vapen». Här talas såväl om den politiska masstrejken som om inbördeskriget och om sådana «maktmedel för den moderna storstaten som dess byråkrati och armé», men inte ett ord om, vad Kommunen redan lärt arbetarna. Tydligt var det inte utan skäl, som Engels varnade särskilt de tyska socialisterna för «vidskeplig vördnad» för staten.

Kautsky framställer saken så: det segerrika proletariatet kommer att «förverkliga det demokratiska programmet», och han utlägger dess enskilda punkter. Inte ett ord om det nya, som året 1871 gav ifråga om den borgerliga demokratins ersättande med den proletära demokratin. Kautsky söker komma ifrån frågan genom sådana "solitt" klingande banaliteter som:

«Och dock är det självklart, att vi inte kommer att nå makten under de nuvarande förhållandena. Revolutionen själv förutsätter långvariga och djupgående strider, vilka redan hinner ändra vår nuvarande politiska och sociala struktur.»

Utän tvivel är detta «självklart», liksom sanningen att hästar äter havre och att Volga rinner ut i Kaspiska havet. Det är bara synd, att man med den innehållslösa och svulstiga frasen om de «djupgående» striderna *kringgår* den för det revolutionära proletariatet brännande frågan om *vari* "djupet" i *dess* revolution tar sig uttryck i förhållande till staten, i förhållande till demokratin och till skillnad från föregående, icke-proletära revolutioner.

Genom att förbigå denna fråga gör Kautsky i *verkligheten* en eftergift åt opportunisterna på denna ytterst väsentliga punkt, fast han *i ord* förklarar densamma ett fruktansvärt krig och betonar betydelsen av "revolutionens idé" (är denna idé mycket värd, om man är rädd för att bland arbetarna driva propaganda för revolutionens konkreta lärdomar?)

eller säger: "revolutionär idealism framför allt", eller förklarar, att de engelska arbetarna för närvarande "knappast är annat än småborgare".

«De mest olika driftsformer: byråkratiska (??), fackliga, kooperativa, privata företag ...», skriver Kautsky, «kan existera sida vid sida ... i ett socialistiskt samhälle». «Det finns exempelvis företag, vilka inte kan komma tillrätta utan en byråkratisk (??) organisation, sådana är järnvägarna. Den demokratiska organisationen kan där gestalta sig så, att arbetarna väljer representanter, vilka bildar ett slags parlament, som fastställer arbetsordningen och övervakar den byråkratiska apparatens förvaltning. Andra företag kan man överlämna åt fackföreningarna att förvalta, andra kan åter drivas kooperativt». (Sid. 148 och 115 i ryska översättningen av *genéveupplagan*, 1903.)

Detta resonemang är oriktigt och innebär ett steg bakåt i jämförelse med det som Marx och Engels klargjorde på 1870-talet med exempel från Kommunens lärdomar.

I fråga om den föregivna nödvändigheten av «byråkratisk» organisation skiljer sig järnvägarna inte alls från alla maskinella storindustriföretag i allmänhet, från vilken som helst fabrik, från ett stort varuhus eller något stort kapitalistiskt lantbruksföretag. Inom alla sådana företag dikterar tekniken ovillkorligen den strängaste disciplin, den största noggrannhet vid vars och ens utförande av den honom tillkommande arbetsandelen och hotar i motsatt fall med hela företagets avstannande eller mekanismens eller produktens förstöring. Inom alla sådana företag kommer arbetarna naturligtvis att «välja representanter, vilka bildar *ett slags parlament*».

Men knuten ligger helt och hållet däri, att detta "slags parlament" *inte* kommer att vara ett parlament i samma mening som de borgerligt-parlamentariska institutionerna, Knuten ligger helt och hållet däri, att detta "slags parlament" *inte* endast kommer att "fastställa arbetsordningen och övervaka den byråkratiska apparatens förvaltning", såsom Kautsky inbillar sig, vars tanke inte går utöver den borgerliga parlamentarismens ram. I det socialistiska samhället kommer ett "slags parlament" av arbetarrepresentanter naturligtvis att "fastställa arbetsordningen" och övervaka "apparatens förvaltning", *men* denna apparat kommer *inte* att vara "byråkratisk". När arbetarna erövat den politiska makten, kommer de att krossa den gamla byråkratiska apparaten, att förstöra den till grunden och inte lämna sten på sten kvar av den; de kommer att ersätta den

med en ny apparat, bestående av samma arbetare och tjänstemän, *mot* vilkas förvandling till byråkrater det genast kommer att vidtas åtgärder liknande de av Marx och Engels utförligt behandlade: 1. att de inte bara väljs, utan också när som helst kan avsättas, 2. att deras lön ej överskrider en arbetarlön, 3. att man omedelbart övergår till att *alla* utövar kontroll- och uppsiktsfunktioner, att *alla* till en tid blir "byråkrater" och att just tack vare detta *ingen* kan bli "byråkrat".

Kautsky har inte alls genomtänkt Marx ord: "Kommunen skulle inte inte vara en parlamentarisk utan en arbetande korporation, verkställande och lagstiftande på samma gång".

Kautsky har absolut inte förstått skillnaden mellan den borgerliga parlamentarismen, som förenar demokratin (*inte för folket*) med byråkratismen (*mot folket*), och den proletära demokratismen, som genast kommer att vidta åtgärder för att avhugga byråkratismen vid rötterna och kommer att vara i stånd att slutföra dessa åtgärder ända tills byråkratismen fullständigt tillintetgjorts och fullständig demokrati för folket införts.

Kautsky har här ådagalagt samma "vidskepliga vördnad" för staten, en "vidskeplig tro" på byråkratismen.

Låt oss övergå till Kautskys sista och bästa arbete mot opportunisterna, hans broschyr "Vägen till makten" (vilken inte tycks ha utgivits på ryska, ty den utkom mitt under den värsta reaktionsperioden hos oss, år 1909). Denna broschyr är ett stort steg framåt, ty däri talas ej om ett revolutionärt program i allmänhet, såsom i den mot Bernstein riktade broschyren av år 1899, inte om den sociala revolutionens uppgifter utan hänsyn till tiden för dess utbrott, såsom i broschyren "Den sociala revolutionen" av år 1902, utan om de konkreta villkor som tvingar oss att erkänna, att "revolutionens skede" *bryter in*.

Författaren visar med bestämdhet på klassmotsättningarnas skärpning överhuvudtaget och på imperialismen, som spelar en särskild roll i detta avseende. Efter "den revolutionära perioden 1789-1871" i Väst Europa, börjar från år 1905 en analog period för Östern. Världskriget nalkas med hotfull hastighet. "Proletariatet kan inte längre tala om en förtidig revolution". "Vi har inträtt i en revolutionär period". "Det revolutionära skedet börjar".

Dessa uttalanden är absolut klara. Denna Kautskys broschyr bör tjäna som en måttstock för att jämföra vad den tyska socialdemokratin före det imperialistiska kriget *lovade vara* och hur djupt den föll (däribland

även Kautsky själv) vid krigets utbrott. "Den nuvarande situationen", skrev Kautsky i den här behandlade broschyren, "medför dock den faran, att det är lätt att ta oss (d.v.s. den tyska socialdemokratin) för moderatere än vad vi i själva verket är". Det visade sig, att det tyska socialdemokratiska partiet i själva verket var ojämförligt mer moderat och mer opportunistiskt än det föreföll att vara!

Desto mera karakteristiskt är det mot bakgrunden av Kautskys så bestämda uttalanden att revolutionernas skede redan börjat, att han också i denna broschyr, som enligt hans egna ord är ägnad analysen av just frågan om "den *politiska* revolutionen", återigen fullständigt förbigått frågan om staten.

Resultatet av alla dessa försök att kringgå frågan, att förtiga och att undvika blev oundvikligen den fullständiga övergången till opportunisten, som vi nu måste behandla.

Den tyska socialdemokratin i Kautskys person liksom förklarade: Jag förblir mina revolutionära åsikter trogen (1899). Jag erkänner särskilt oundvikligheten av proletariatets sociala revolution (1902). Jag erkänner inbrottet av ett nytt skede av revolutioner (1909). Men jag går i så fall bakåt i jämförelse med vad Marx sade redan år 1852, så snart det blir tal om den proletära revolutionens uppgift i förhållande till staten (1912).

Just så skarpt ställdes frågan i Kautskys polemik mot Pannekoek.

3. Kautskys polemik mot Pannekoek

Pannekoek uppträdde mot Kautsky såsom en av representanterna för den "vänsterradikala" riktning, som i sina led räknade Rosa Luxemburg, Karl Radek o.a. och i det den hävdade en revolutionär taktik enades i övertygelsen om att Kautsky höll på att övergå till samma hållning som "centern", vilken principiöst vacklade mellan marxism och opportunisten. Riktigheten av denna åsikt blev klart bevisad under kriget, när "centrum"-riktningen (med orätt kallad marxistisk) eller "kautskyismen" framträdde i hela sin avskyvärda jämmerlighet. I en artikel, «Massaktionerna och revolutionen» (Neue Zeit, 1912, XXX: 2), som berör frågan om staten, karakteriserade Pannekoek Kautskys hållning såsom "passiv radikalism", såsom "det aktionslösa avvaktandets teori". Kautsky vill inte se revolutionsprocessen» (sid. 616). I det Pannekoek ställde frågan på så sätt, kom han in på det ämne som intresserar oss, nämligen frågan om den proletära revolutionens uppgifter med avseende på staten.

«Proletariatets kamp», skrev han, «är inte helt enkelt en kamp mot bourgeoisin *om* statsmakten såsom objekt, utan en kamp *mot* statsmakten ... Den proletära revolutionens innebörd är att statens maktmedel tillintetgörs och upplöses (Auflösung) genom proletariatets maktmedel ... Kampen upphör först då statsorganisationens fullständiga förintelse inträtt som slutresultat. Majoritetens organisation har då visat sin överlägsenhet, därigenom att den tillintetgjort den härskande majoritetens organisation» (sid. 548).

Formuleringen som Pannekoek gav sina tankar, lider av mycket stora brister. Men tanken är i alla fall tydlig, och det är intressant att se, *hur* Kautsky bemötte den.

«Hittills», skrev han, «bestod motsatsen mellan socialdemokrater och anarkister däri, att de förra ville erövra statsmakten, de senare förstöra den. Pannekoek vill både det ena och det andra» (sid. 724).

Om Pannekoeks framställning lider av oklarhet och inte är tillräckligt konkret (för att här inte tala om andra för vårt ämne ovidkommande brister i hans artikel), så tog Kautsky upp just den av Pannekoek antydda *principiella* kärnan i saken, och i denna *grundläggande principiella* fråga frångick Kautsky fullständigt marxismens position och övergick helt till opportunisten. Skillnaden mellan socialdemokrater och anarkister uttrycker han alldeles oriktigt, och marxismen är hos honom fullständigt vanställd och banaliserad.

Skillnaden mellan marxister och anarkister består i att 1. de förra som sitt mål uppställer statens fullständiga avskaffande men anser detta mål genomförbart först efter klassernas avskaffande genom den socialistiska revolutionen, såsom ett resultat av socialismens upprättande, vilket leder till statens bortdöende, medan de senare vill statens fullständiga avskaffande från i dag till i morgon och inte förstår vilka betingelser som behövs för att genomföra detta avskaffande. 2. De förra anser det vara nödvändigt, att proletariatet efter att ha erövat den politiska makten i grunden förstör det gamla statsmaskineriet och ersätter det med ett nytt, bestående av de beväpnade arbetarnas organisation enligt Kommunens typ, medan de senare, när de hävdar statsmaskineriets förstörande, har en ytterst oklar föreställning om *varmed* proletariatet skall ersätta det och *hur* det kommer att begagna sig av den revolutionära makten; ja, anarkisterna rent av förnekar att det revolutionära proletariatet bör begagna sig av statsmakten, förnekar proletariatets revolutionära diktatur. 3. De

förra kräver proletariatets förberedelse för revolutionen genom att utnyttja den nutida staten, medan anarkisterna tar avstånd därifrån.

Gentemot Kautsky representeras i denna debatt marxismen just av Pannekoek, ty Marx lärde, att proletariatet inte helt enkelt kan erövra statsmakten genom att den gamla statsmakten övergår i nya händer, utan att det samtidigt måste krossa och nedbryta denna apparat samt ersätta den med en ny.

Kautsky övergår från marxismen till opportunisterna, ty hos honom försvinner helt och hållet just detta förstörande av statsmaskineriet, vilket är absolut oantagligt för opportunisterna, och ett kryphål blir kvar för dem därigenom att det blir möjligt att tolka «erövringen» som helt enkelt ett uppnående av majoritet.

För att dölja sin förvrängning av marxismen förfar Kautsky som en bokstavsträl: han anför ett «citat» av själve Marx. År 1850 skrev Marx om nödvändigheten av «den mest energiska maktcentralisation i statsmaktens händer». Och Kautsky frågar triumferande: Vill icke Pannekoek förstöra «centralismen»?

Detta är nu bara ett trick, liknande Bernsteins identifiering av marxismens och proudhonismens åsikter om federation kontra centralism.

Kautskys «citat» är här alls icke på sin plats. Centralism är möjlig både med det gamla och det nya statsmaskineriet. Om arbetarna frivilligt förenar sina väpnade krafter, så blir det centralism, men den kommer att baseras på «det fullständiga tillintetgörandet» av den centralistiska statsapparaten, den stående armén, polisen och byråkratin. Kautsky handlar precis som en bedragare, när han förbigår Marx och Engels välbekanta uttalanden om Kommunen och drar fram ett citat, som inte har med saken att göra.

«... Vill han» (Pannekoek) «kanske upphäva ämbetsmännens statliga funktioner?» fortsätter Kautsky. «Men vi kan inte undvara tjänstemän vare sig i parti eller i fackförening, för att inte tala om statsförvaltningen. Vårt program kräver inte heller, att de statliga ämbetsmännen skall avskaffas, utan val av myndigheter genom folket» ... «Vår nuvarande diskussion rör sig inte om hur «framtidsstatens» förvaltningsapparat kommer att gestalta sig, utan om vår politiska kamp upplöser (auflöst) statsmakten, *innan vi ännu erövat den*» (Kautskys kurs.) «Vilket departement kunde tillika med sina tjänstemän upplösas?» Så uppräknas undervisnings-, justitie-, finans- och krigsdepartementen. «Nej, intet av de nu-

varande departementen kommer att avlägsnas genom vår politiska kamp mot regeringarna ... Jag upprepar för att undgå missförstånd: här rör det sig inte om 'framtidens statens' gestaltning genom den segrande socialdemokratin, utan om den nuvarande statens gestaltning genom vår opposition." (Sid. 725.)

Detta är en uppenbar förvrängning. Pannekoek ställde frågan just om *revolutionen*. Detta sägs tydligt ifrån både i rubriken över hans artikel och i de anförda citaten. När Kautsky hoppar över till frågan om "oppositionen", så byter han just ut den revolutionära synpunkten mot den opportunistiska. Hos honom blir resultatet det: opposition nu, *efter* erövringen av makten skall vi tala om det övriga. *Revolutionen försvinner!* Just det som opportunisterna behöver.

Här gäller frågan inte opposition och politisk kamp i allmänhet, utan just *revolutionen*. Revolutionen består i att proletariatet *krossar* "förvaltningsapparaten" och *hela* statsapparaten samt ersätter den med en ny, som består av beväpnade arbetare. Kautsky ådagalägger "vidskeplig vördnad" för "departementen", men varför kan de inte ersättas med, låt oss säga, fackmannakommisioner vid arbetar- och soldatdeputerades sovjet, som helt och fullt har makten i sina händer?

Det väsentliga är alls inte, om "departementen" blir kvar eller om det kommer att bli "fackmannakommisioner" eller andra institutioner. Detta är absolut utan betydelse. Det väsentliga är om det gamla statsmaskineriet (som genom tusen trådar hänger samman med bourgeoisin och är genompyrt av rutin och stagnation) skall behållas eller *förstöras* och ersättas med *ett nytt*. Revolutionen får inte bestå i att den nya klassen kommenderar och förvaltar genom det *gamla* statsmaskineriet, utan i att denna klass *krossar* detta maskineri, däri att den kommenderar och förvaltar genom ett *nytt* maskineri - denna marxismens *grundläggande* tanke suddar Kautsky ut eller också har han absolut inte förstått den.

Hans fråga rörande ämbetsmännen visar åskådligt, att han inte förstått Kommunens lärdomar och Marx lära. "Vi kan inte undvara tjänstemän i parti och fackförening ..."

Vi kan inte undvara ämbetsmän *under kapitalismen*, under *bourgeoisins herravälde*. Proletariatet är förtryckt, de arbetande massorna är förslavade genom kapitalismen. Under kapitalismen är demokratismen inskränkt, förkrympt, beskuren och vanställd genom hela den rådande miljön av löneslaveri, nöd och elände för massorna. Därför och endast

därför demoraliseras funktionärerna i våra politiska och fackliga organisationer (eller, för att uttrycka sig mera exakt, har de en benägenhet att demoraliseras) av den kapitalistiska miljön och visar en tendens att förvandlas till byråkrater, d.v.s. till privilegierade personer, isolerade från massorna och stående *över* massorna.

Detta är byråkratismens *väsen*, och innan kapitalisterna exproprierats, innan bourgeoisin störtats, är en viss "byråkratisering" *till och med* av proletära funktionärer oundviklig.

Hos Kautsky ser det ut så här: då valda funktionärer fortfarande kommer att finnas under socialismen, kommer således även ämbetsmän, även byråkrater att fortfarande existera under socialismen! Men det är just detta som är oriktigt. Just på grund av Kommunens exempel visar Marx, att funktionärerna under socialismen upphör att vara "byråkrater", att vara "ämbetsmän", upphör att vara det *i den mån* man inför regeln att de inte bara väljs, utan *även* kan avsättas när som helst, *vartill* kommer att lönerna reduceras till arbetarnas genomsnittslön och *även* att de parlamentariska institutionerna ersätts med «arbetande korporationer, som samtidigt är verkställande och lagstiftande».

I grund och botten innebär Kautskys hela argumentation mot Pannekoek och särskilt Kautskys kostliga argument, att vi inte ens i fackförenings- och partiorganisationerna kan undvara tjänstemän, att Kautsky upprepar Bernsteins gamla «argument» mot marxismens överhuvudtaget. I sin renegatbok «Socialismens förutsättningar» drar Bernstein i fält mot den «primitiva» demokratis idéer, mot vad han kallar «doktrinär demokratis»: bundna mandat, oavlönade funktionärer, en maktlös centralrepresentation o.s.v. Som bevis på den «primitiva» demokratisens ohållbarhet åberopar sig Bernstein på de engelska trade-unions erfarenheter såsom de uttolkats av makarna Webb. Under sin sjuttioåriga utveckling, menar han, har trade-unions, vilka skulle ha utvecklats «i fullständig frihet» (sid. 137 i tyska uppl.), övertygat sig just om den primitiva demokratisens oduglighet och ersatt den med den vanliga parlamentarism förenad med byråkratism.

I själva verket har dessa fackföreningar inte utvecklat sig «i fullständig frihet», *utan under fullständigt kapitalistiskt slaveri*, varunder man självfallet "inte kan komma ifrån" en rad eftergifter åt det härskande onda, åt våldet, osanningen, de fattigas uteslutande från de "högre" förvaltningsfunktionerna. Under socialismen kommer mycket av den "primitiva"

demokratin oundvikligen att leva upp, ty för första gången i de civiliserade samhällenas historia höjer sig befolkningens *massa* till *självständigt* deltagande inte bara i omröstningar och val, *utan också i den dagliga förvaltningen*. Under socialismen skall *alla* förvalta i tur och ordning och kommer snart att vänja sig vid att ingen förvaltar.

Marx såg med sin geniala, kritiskt-analytiska blick i Kommunens praktiska åtgärder den *brytningspunkt*, som opportunisterna fruktar och inte vill erkänna av feghet och av ovilja att oåterkalleligen bryta med bourgeoisin, och som anarkisterna inte vill se antingen därför att de har för bråttom eller av bristande förståelse för de sociala massomvälvningarnas villkor överhuvudtaget. "Man bör inte ens tänka på att förstöra det gamla statsmaskineriet - hur skulle vi kunna undvara departement och ämbetsmän?" - så resonerar den alltigenom källborgerliga opportunisten, som i själva verket inte bara tvivlar på revolutionen, på revolutionens skapande kraft, utan är dödligt rädd för den (lika rädd som våra mensjeviker och socialistrevolutionärer).

"Det gäller *endast* att förstöra det gamla statsmaskineriet, man behöver inte intränga i de föregående proletära revolutionernas *konkreta* lärdomar och analysera, *varmed* och *hur* man skall ersätta det förstörda" - så resonerar anarkisten (naturligtvis den bästa bland anarkisterna och inte en sådan, som i likhet med hrr Kropotkin & Co. seglar i bourgeoisins kölvatten), och anarkisten har därför en *desperationens* taktik och utför inte ett hänsynslöst djävrt revolutionärt arbete inriktat på konkreta uppgifter under samtidigt hänsynstagande till massrörelsens praktiska betingelser.

Marx lär oss att undvika båda felen, lär oss gränslös djärvhet i nedbrytandet av hela det gamla statsmaskineriet och lär oss samtidigt att ställa frågan konkret: Kommunen kunde under några veckor *börja* bygga upp ett *nytt*, proletärt statsmaskineri på det och det sättet och genomförde de och de åtgärderna för större demokratism och för byråkratismens utrotande. Vi skall av kommunarderna lära oss revolutionär djärvhet, vi skall i deras praktiska åtgärder se *utstakandet* av de praktiskt aktuella och omedelbart möjliga åtgärderna. Så uppnår vi, *på denna väg*, byråkratismens fullständiga nedbrytande.

Möjligheten att nedbryta den är tryggad därigenom, att socialismen kommer att förkorta arbetsdagen, att höja *massorna* till nytt liv, att försätta befolkningens *majoritet* i sådana förhållanden, som tillåter *alla*

utan undantag att utföra "statsfunktioner", och detta leder till att varje stat överhuvudtaget *fullständigt dör bort*.

"... Dess" (masstrejkens) "uppgift", fortsätter Kausky, "kan inte vara att *förstöra* statsmakten, utan endast att driva en regering till eftergift i en bestämd fråga, eller att ersätta en mot proletariatet fientlig regering med en, som kommer det till mötes (entgegenkommende) ... Men aldrig och under inga omständigheter kan detta" (d.v.s. proletariatets seger över den fientliga regeringen) "leda till en *förstöring* av statsmakten, utan alltid blott till en *förskjutning* (Verschiebung) av styrkeförhållandena *inom statsmakten* ... Och målet för vår politiska kamp förblir därvid liksom hittills statsmaktens erövring genom att vinna majoriteten i parlamentet och upphöja parlamentet till regeringens herre." (Sid. 726, 727, 732.)

Detta är ju den renaste och banalaste opportunism, innebärande att man avsvärjar sig revolutionen i handling fast man samtidigt erkänner den i ord. Kautskys tanke går inte längre än till "en regering, som går proletariatet till mötes" - ett steg tillbaka till källborgerligheten i jämförelse med år 1847, då Kommunistiska manifestet proklamerade "proletariatets organisering som härskande klass".

Kautsky må förverkliga den för honom så kära "enheten" med herrarna av typen Scheidemann, Plechanov och Vandervelde, vilka alla är beredda att kämpa för en regering, «som går proletariatet till mötes».

Men vi skall bryta med dessa socialismens förrädare och kämpa för att bryta ned hela det gamla statsmaskineriet, så att det beväpnade proletariatet självt *blir regering*. Detta är "två helt olika saker".

Kautsky må stanna i det trevliga sällskapet med herrarna av typen Legien, David, Plechanov, Potresov, Tsereteli och Tjernov, som är fullt ense om att kämpa för «en förskjutning av styrkeförhållandena inom statsmakten», för att «vinna majoriteten i parlamentet och upphöja parlamentet till regeringens herre», detta utomordentligt ädla mål, som opportunisterna fullständigt kan godkänna och som helt och hållet förblir inom den borgerliga parlamentariska republikens ramar.

Men vi skall bryta med opportunisterna. Och hela det klassmedvetna proletariatet kommer att följa oss i kampen inte för en «förskjutning av styrkeförhållandena», utan för att *störta bourgeoisin* och *bryta ned* den borgerliga parlamentarismen, för den demokratiska republiken av Kommunens typ eller för en republik med sovjeter av arbetar- och soldatdeputerade, för proletariatets revolutionära diktatur.

KAPITEL VII

Erfarenheterna från de ryska revolutionerna 1905 och 1917

Det tema, som anges i denna kapitelrubrik, är så oändligt stort, att man kan och måste skriva hela böcker om det. I denna broschyr får jag naturligtvis begränsa mig till enbart de viktigaste lärdomarna av erfarenheterna, de lärdomar som direkt berör proletarietets uppgifter under revolutionen gentemot statsmakten.

[...][15*]

Slutord till första upplagan

Föreliggande broschyr är skriven i augusti och september 1917. Jag hade redan då gjort utkastet till närmast följande kapitel, det sjunde: "Erfarenheterna från de ryska revolutionerna 1905 och 1917". Men jag har inte hunnit skriva en enda rad om detta utom rubriken. Den politiska kris, som föregick oktoberrevolutionen 1917 "hindrade mig". Man kan bara glädja sig över ett sådant "hinder". Men broschyrens andra del ("Erfarenheterna från de ryska revolutionerna 1905 och 1917") måste vi troligen uppskjuta för en längre tid. Det är angenämare och nyttigare att göra "erfarenheter av revolutionen" än att skriva om dem. Petrograd den 30 november 1917.

Författaren

Till höger om Katusky inom den internationella socialismen står sådana riktningar som "Sozialistische Monatshefte"[20] i Tyskland (Legien, David, Kolb och många andra, bland dem skandinaverna Stauning och Branting), jaurésisterna[21] och Vandervelde i Frankrike och Belgien, Turati, Treves och andra representanter för högerflygeln av det italienska partiet, fabianerna och "de oavhängiga" i England ("Oavhängiga arbetarpartiet", [22]) som i själva verket alltid varit avhängigt av liberalerna) m.fl. Alla dessa herrar, som spelar en väldig, mycket ofta en bestämmande roll i partiets parlamentariska arbete och i partilitteraturen, förkastar öppet proletarietets diktatur och företräder den ohöjda opportunisten. För dessa herrar "strider" proletarietets "diktatur" mot demokratin!! De skiljer sig i själva verket på intet sätt allvarligt från småborgerliga demokrater.

I betraktande av denna omständighet har vi rätt att dra den slutsatsen, att Andra internationalen, företrädd av den övervägande majoriteten av sina officiella representanter, helt nedsjunkit i opportunist. Kommunens erfarenhet har inte bara glömts bort utan förvrängts. Man inte bara underlät att inpränta i arbetarmassorna, att den tid nalkas, då de bör träda fram och krossa det gamla statsmaskineriet samt ersätta det med ett nytt för att på så sätt förvandla sitt politiska herravälde till en grundval för samhällets socialistiska omgestaltning; tvärtom inpräntade man hos massorna motsatsen, och "erövringen av makten" framställdes så, att man lämnade tusentals kryphål för opportunisten.

Förvrängningen och förtigandet av frågan om den proletära revolutionens förhållande till staten har inte kunnat undgå att spela en oerhörd roll under den tid, då staterna genom sin till följd av den imperialistiska konkurrensen förstärkta krigsapparat förvandlats till krigsvidunder, som förintar miljontals människor för att avgöra tvisten om England eller Tyskland, om det ena eller andra finanskapitalet skall härska över världen.

Anmärkningar:

[1] *Trettioåriga kriget* 1618-1648 var ett alleuropeiskt krig som utbröt till följd av tillsäpade motsättningar mellan olika statsgrupperingar och antog formen av ett religionskrig mellan protestanter och katoliker. Till en början kännetecknades det av motstånd mot det feudalt absolutistiska Europas reaktionära krafter men utmynnade, särskilt efter 1635, i att Tyskland invaderades av en rad främmande rivaliserande erövrare. Kriget avslutades 1648 med Westfaliska freden som befäste Tysklands politiska splittring. Se även Franz Mehring: [Gustav II Adolf](#).

[2] *Gothaprogrammet*, Tysklands socialistiska arbetarpartis program, antaget 1875 på kongressen i Gotha vid föreningen av de två till denna tid existerande separata socialistiska partierna: Eisenacharna (ledda av A. Bebel och W. Liebknecht och under ideologiskt inflytande av Marx och Engels) och lassalleanerna. Programmet led av eklekticism och var opportunistiskt, eftersom eisenacharna i de viktigaste frågorna gjorde eftergifter åt lassalleanerna och antog lassalleanska formuleringar. K. Marx i [Kritik av Gothaprogrammet](#) och F. Engels i ett [brev till A. Bebel av den 18 \(28\) mars 1875](#) utsatte Gothaprogrammet för en förintande kritik, eftersom de betraktade det som ett stort steg tillbaka i jämförelse med eisenachprogrammet 1869.

[3] I slutet av 1800- och början av 1900-talet tillgrip de styrande borgarkretsarna i flera länder, i syfte att splittra arbetarrörelsen och avhålla proletariatet från revolutionär kamp, en manöver som gick ut på att några reformistiska socialistledare fick delta i borgerliga reaktionära regeringar. I Frankrike blev Alexandre Millerand handelsminister i Waldeck-Rousseaus regering 1899. Millerand hjälpte bourgeoisin att bedriva dess politik, och hans deltagande i den reaktionära regeringen tillfogade den franska arbetarrörelsen stor skada. Den s.k. ministersocialismen betecknades av Lenin som svek och revisionism. I Italien var det socialisterna Bissolati, Bonomi, m.fl. som framträdde som de mest öppna anhängarna av samarbete med regeringen i början av 1900-talet. De uteslöts ur partiet 1912.

Under första världskriget gick de högeropportunistiska socialdemokratiska partiledarna i flera länder öppet över till socialchauvinism, upptogs i borgerliga regeringar vars politik de genomförde.

[4] *Die Neue Zeit*, en teoretisk tidskrift som utgavs av tyska socialdemokratiska partiet i Stuttgart 1883-1923.

[Marx brev till Weydemeyer](#) återfinns i Marx-Engels Selected Correspondence, FLPH, Moskva, n.d., sid 86; Marx-Engels Selected Works, Vol II, FLPH, Moskva 1958, sid 452 och i Marx-Engels Collected Works, Vol 39, Progress Publishers, Moskva 1983, sid 62-65.

[5] *Gironden*, en borgerlig gruppering under den franska borgerliga revolutionen i slutet av 1700-talet. Den vacklade mellan revolutionen och kontrarevolutionen, förespråkade kompromisser med monarkin.

[6] *Proudhonismen*, en antivetenskaplig och mot marxismen fientlig strömning inom den småborgerliga socialismen, uppkallad efter dess ideolog, den franske anarkisten Pierre Joseph Proudhon. Han kritiserade den kapitalistiska storegendomen från en småborgerlig ståndpunkt och ville föreviga den privata småegendomen. Genom s.k. folk- och bytesbanker skulle arbetarna kunna skaffa sig egna produktionsmedel, bli hantverkare och trygga en "rättvis" avsättning av sina produkter. Proudhon förstod inte proletariatets

historiska roll, hade en negativ inställning till klasskampen, den proletära revolutionen och proletariatets diktatur och förnekade staten från anarkistisk ståndpunkt. Marx och Engels bekämpade konsekvent proudhonisternas försök att påtvinga Första internationals sin åsikt.

[7] De nämnda artiklarna är *Der politische Indifferentismus* av K. Marx och *Von der Autorität* av F. Engels, vilka trycktes i den italienska publikationen *Almanacco Repubblicano per l'anno 1874* i december 1873 och i tysk översättning i *Die Neue Zeit* 1913. K. Marx, *Der politische Indifferentismus*. (Se K. Marx, F. Engels, *Werke*, Bd 18, Dietz Verlag, Berlin 1969), sid 300). F. Engels, *Von der Autorität*. (Se K. Marx, F. Engels, *Werke*, Bd. 18, Dietz Verlag, Berlin 1969).

[8] F. Engels, *Von der Autorität*. (Se K. Marx, F. Engels, *Werke*, Bd. 18, Dietz Verlag, Berlin 1969).

[9] *Erfurtprogrammet*, ett program för Tyska socialdemokratiska partiet som antogs i oktober 1891 på kongressen i Erfurt. Programmets grundval var marxismens lära om oundvikligheten av det kapitalistiska produktionssättets undergång och dess ersättande med ett socialistiskt. I programmet underströks att arbetarklassen måste föra politisk kamp och man påpekade partiets roll som ledare för denna kamp o.s.v. Men också Erfurtprogrammet innehöll allvarliga medgivanden åt opportunismen, bl.a. omnämndes inte frågan om proletariatets diktatur. En utförlig kritik av det ursprungliga förslaget till program gav F. Engels i arbetet *Till kritik av det socialdemokratiska programförslaget 1891*. Den tyska socialdemokratins ledning hemlighöll för partimassorna Engels kritik och man tog inte hänsyn till hans viktigaste anmärkningar vid utarbetandet av den slutgiltiga programtexten.

Engels arbete publicerades tydligen i sin helhet i Neue Zeit. Det är ännu inte översatt till engelska i Collected Works. "Zur Kritik des sozialdemokratischen Programmentwurfes 1891". Marx/Engels Werke, Dietz Verlag, Berlin 1963, Bd. 22, sid 225-240.

[10] *Undantagslagen mot socialisterna* tillämpades i Tyskland åren 1878-1890. Den förbjöd alla det socialdemokratiska partiets organisationer, arbetarorganisationerna och arbetarpressen; den socialistiska litteraturen konfiskerades, socialdemokrater förföljdes och förvisades. Partiet förmådde emellertid organisera ett illegalt arbete, samtidigt som det i stor omfattning använde de förefintliga legala möjligheterna för att befästa kontakterna med befolkningen. Lagen upphävdes 1890 under trycket från arbetarklassens växande massrörelse.

[11] Ministern i den provisoriska regeringen, mensjeviken Tsereteli, talade den 11 (24) juni 1917 på ett gemensamt sammanträde med presidiet för första allryska sovjetkongressen, exekutivkommittén för Petrogradsovjeten, exekutivkommittén för bondedeputerades sovjet och byråerna för alla kongressens partigrupper. Man diskuterade den fredliga arbetar- och soldatdemonstration i Petrograd som bolsjevikerna hade utlyst till den 10 (23) juni. Tseretelis tal var kontrarevolutionärt och lögnaktigt. Han beskyllde bolsjevikerna för sammansvärjning mot regeringen och stöd åt kontrarevolutionen och hotade med beslutsamma åtgärder för att avvärja de arbetare som stödde bolsjevikerna.

[12] *Los-von-der-Kirche-Bewegung* (rörelsen för avskiljande från kyrkan) blev massomfattande i Tyskland inför första världskriget. En diskussion om det socialdemokratiska partiets inställning till rörelsen inleddes med en artikel av revisionisten Paul Göhre med rubriken *Kirchenaustrittsbewegung und Sozialdemokratie* (Rörelsen för utträde ur kyrkan

och socialdemokratien) i *Die Neue Zeit* i januari 1914. Göhre hävdade att partiet bör vara neutralt i förhållande till denna rörelse och förbjuda sina medlemmar att i partiets namn föra antireligjös och antiklerikal propaganda. Han bemöttes inte av de tyska socialdemokratiska ledarna under diskussionen.

[13] *Lassalleanerna*, anhängare och efterföljare till den tyske småborgerlige socialisten F. Lassalle, medlemmar av Allmänna tyska arbetarförbundet, som grundades 1863 på arbetarsällskapens kongress i Leipzig. Dess förste ordförande var Lassalle, som formulerade förbundets program och taktiska grundvalar. Kampen för allmän rösträtt proklamerades som förbundets politiska program och bildandet av arbetarassociationer, subsidierade av staten, som dess ekonomiska program. I sin praktiska verksamhet stödde Lassalle och hans anhängare Bismarcks stormaktspolitik. K. Marx och F. Engels kritiserade upprepade gånger skarpt lassalleanismens teori, taktik och organisationsprinciper som en opportunistisk strömning inom den tyska arbetarrörelsen.

[14] F. Engels, *Vorwort zur Broschüre Internationales aus dem ‚Volksstaat‘* (1871-1875). (Se K. Marx, F. Engels, *Werke*, Bd. 22. Dietz Verlag, Berlin 1963, sid 417-418).

[15] *Shylock*, en hänsynslös procentare i Shakespeares *Köpmannen i Venedig* som enligt skuldsedeln fordrade att hans insolvente gäldenär skulle betala med ett stycke av sitt eget kött.

[16] Den ryske författaren Nikolaj Pomjalovskij beskrev i *Skisser från bursan* de råa sederna och den hårda regimen i prästseminariet (bursan) på 1700- och förra hälften av 1800-talet. Föreligger i svensk översättning med titeln "Prästseminariet" (1955).

[17] *Första internationalens kongress i Haag* ägde rum 2-7 september 1872. I den deltog Marx och Engels. Sextiofem delegater deltog i kongressen. På dagordningen stod frågorna: 1) om generalrådets rättigheter; 2) om proletariats politiska verksamhet m.m. Kongressens hela arbete försiggick under hård kamp mot bakunisterna. Kongressen beslöt utvidga generalrådets rättigheter. Angående frågan "Om proletariats politiska verksamhet" hette det i kongressbeslutet, att proletariats måste organisera sitt eget politiska parti för att trygga seger för den sociala revolutionen och att dess stora uppgift blir att erövra den politiska makten. Vid denna kongress utslöts Bakunin och Guillaume ur Internationalen som desorganisatorer och skapare av ett nytt, antiproletärt parti.

[18] *Zarja* (Grynningen), en marxistisk vetenskapligt politisk tidskrift, som utgavs åren 1901-1902 i Stuttgart av Iskras redaktion.

Tidskriften *Zarja* framträdde med kritik av den internationella och ryska revisionismen, till försvar av marxismens teoretiska grundvalar.

[19] *Andra internationalens femte kongress* hölls i Paris den 23-27 september 1900. I huvudfrågan, Erövringen av den politiska makten och förbund med borgerliga partier, som anknöt till A. Millerands deltagande i Waldeck-Rousseaus kontrarevolutionära regering, godkände kongressen ett resolutionsförslag av K. Kautsky. Det hette i resolutionen att «en socialists inträde i en borgerlig regering inte kan betraktas som en normal början på den politiska maktens erövring utan endast som ett nödvunget temporärt och extraordinärt kampmedel under svåra omständigheter». Resolutionen åberopades sedermera ofta av opportunisterna till försvar av samarbetet med bourgeoisin.

G. V. Plechanov publicerade i *Zarja* nr 1 i april 1901 en artikel i vilken han skarpt kritiserade Kautskys resolution.

[20] *Sozialistische Monatshefte*, huvudorgan för de tyska opportunisterna och ett av den

internationella revisionismens organ. Utkom i Berlin från 1897 till 1933.

[21] *Jauresister* var anhängare av den franske socialisten Jean Jaurès. De gick in för revision av marxismens huvudteser och förkunnade klassamarbete mellan proletariats och bourgeoisin. År 1902 bildade de det reformistiska Parti socialiste français som 1905 i sig upptog guesdisternas Parti socialiste de France. Partiledningen dominerades av jauresister, som under första världskriget öppet stödde det imperialistiska kriget och antog en socialchauvinistisk ståndpunkt.

[22] *Independent Labour Party (ILP)*, en reformistisk organisation, grundad 1893 under ledning av James Keir Hardie, Ramsay MacDonald m.fl. Situationen kännetecknades vid den tidpunkten av skärpt strejkkamp och ökad strävan efter den engelska arbetarklassens oberoende av borgarpartiernas inflytande. I partiet ingick fackföreningsmedlemmar, intellektuella och representanter för småbourgeoisin som stod under inflytande av Fabian Society (fabianerna). Dess program gick ut på kamp för kollektivt äganderätt till produktions-, distributions- och utbytesmedlen, 8-timmars arbetsdag, socialförsäkring, arbetslöshetsbidrag och förbud mot barnarbete. Lenin skrev om Independent Labour Party att det "i själva verket är ett opportunistiskt parti som alltid är beroende av bourgeoisin", att det "är 'oavhängigt' endast från socialismen, medan det är starkt beroende av liberalismen" (*Samlade verk*, 5:e ry. uppl., b. 39, sid. 90; b. 22, sid. 122).

I början av första världskriget uppträdde ILP med ett manifest mot kriget, men strax därefter ställde det sig på socialchauvinismens positioner.

Noter:

[1*] Se not 2.

[2*] Kapitalet, [första boken](#), Cavefors 1969, sid 661.

[3*] Tillfogat till andra upplagan.

[4*] Se Pariskommunen; [Generalrådets andra manifest om det tysk-franska kriget](#).

[5*] Se förordet till den tyska upplagan av [Kommunistiska Manifestet](#) 1872 och [Pariskommunen](#).

[6*] V. I. Lenin, *Skrifter*, fjärde ryska uppl., b. 12, sid 83-91. Se även: [Marx brev till Kugelmann den 12 april 1871](#).

[7*] Engels: "[I bostadsfrågan](#)".

[8*] Se [Marx brev till W. Bracke den 5 maj 1875](#) och [Engels brev till Bebel den 18 \(28\) mars 1875](#).

[9*] Marx: "[Filosofins elände](#)".

[10*] V.I. Lenin, *Skrifter*, fjärde ryska uppl., b. 24, sid 497-499.

[11*] Nominellt utgör detta omkring 2.400 rubel och efter nuvarande kurs omkring 6.000 rubel. Det är absolut oförlåtligt att handla som de bolsjevikerna, vilka exempelvis i stadsdumorna föreslår en lön på 9.000 rubel och inte förstår att *för hela statens vidkommande* införa en maximilön på 6.000 rubel - en tillräcklig summa. (*Lenins not.*)

[12*] Majoritet heter på ryska bolsjinstvo, härav kommer benämningen bolsjevik.

[13*] När statens viktigaste funktioner reduceras till dylik registrering och kontroll, som utförs av arbetarna själva, då upphör den att vara en "politisk stat" och "de offentliga funktionerna förvandlas från politiska till enkla förvaltningsfunktioner" (jfr ovan, IV

kap., [§ 2](#), om Engels polemik mot anarkisterna).

[14*] Se Engels [Förord](#) till "Kritik av Gothaprogrammet", "Neue Zeit" 1891.

[15*] Här avbryts manuskriptet.